

KÖPEKLERİN GİZLİ YAŞAMI

ELIZABETH M.
THOMAS

ALTIN KİTAPLAR

ELIZABETH M. THOMAS • KÖPEKLERİN GİZLİ YAŞAMI

A

KÖPEKLERİN GİZLİ YAŞAMI

ELIZABETH M.
THOMAS

İŞTE KÖPEK SEVENLERİN MUTLAKA OKUMASI
GEREKEN BİR KİTAP... SEVMEYENLERİN DE...
24 hafta bestseller listesinde yer aldı. Altı milyon sattı...

"Zekice kaleme alınmış, sevgi dolu, sıcak ve harika bir yapıt. Beni büyüledi. Köpek besleyen her evde bir tane bulunmalı. En önemlisi ise, evlerine köpek sokmayanlar da bu kitabı alıp okumalı. Tanrım, kitap sona erdiği zaman çok üzülüm. Bu öykünün hiç bitmemesini istedim. Elizabeth gerçekten olağanüstü bir kadın. Gece Cambridge'in arka sokaklarında bisikletle dolaşırken, köpeğini gözleri ve duygularıyla izlemesi unutulmaz. Kitabına ve uygulamacılığına da hayran kaldım."

— Maxine Kumin (Pulitzer Ödülü) —

"Hayvanlar hakkında, hayalgücü zekice ve cesurca kullanılarak yazılmış güçlü bir yapıt. Elizabeth M. Thomas'ın gözlemlerinde çok önemli noktalara parmak bastığı kesin. Harika bir kitap."

— Vicki Hearne (Eleştirmen) —

"Harika bir kitap, yazarı candan kutluyorum. Köpekler konusunda yazılmış en güzel yapıt"

— George Schaller (Uzman) —

ALTIN KİTAPLAR

**ALTIN KİTAPLAR
YAYINEVİ**

ISBN 975 - 405 - 537 - 8
95-34-y-0131-338

Kitabın Orijinal Adı THE HIDDEN LIFE OF DOGS
Yayın Hakları (c) 1993 BY THE TRUSTEES OF THE
ELİZABETH MARSHALL THOMAS
1993 IRREVOCABLE TRUST
KESİM AJANSI
ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Baskı ALTIN KİTAPLAR BASIMEVİ
1. BASIM / NİSAN 1995

Bu kitabın her türlü yayın hakları
Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince
Altın Kitaplar Yayınevi'ne aittir.

Celâl Ferdi Gökçay Sk. Nebioğlu İşhanı
Cağaloğlu - İstanbul
Tel : 522 40 45 - 526 80 12
511 32 26 - 511 51 00
Faks: 526 80 11

E.Marshall Thomas

KÖPEKLERİN GİZLİ YAŞAMI

TÜRKÇESİ

Belkıs Çorakçı Dışbudak

GİRİŞ

Bu kitap, köpeklerin bilinciyle ilgilidir. Bazı kimselere bu söz kendi içinden çelişkili gibi gözükebilir, çünkü geçmişte bilim adamları, düşünce ve duygulara sahip olmanın yalnızca insanlara özgü bir şey olduğuna inanmak üzere yönlendirilmişlerdir. Tabii aslında bundan daha yanlış bir şey olamaz. Felsefemizde böyle bir kavramın bulunması, Hristiyan inancındaki yaratılış öğretisinden bir kalıntı olup, bilimsellikten uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktur; çünkü insanoğlunun da, o bilincini, eğer mucizeleri bir kenara itersek, upuzun bir memeli hayvan geçmişinden miras olarak devraldığı

bilinmektedir. Bu nedenle, hayvanların bilinci konusu da diğer nice konu gibi bilimsel olarak araştırılmayı beklerken, insan dışındaki tüm yaratıkların bilinç yoksunu olduğu yolundaki genel varsayımda inat edilmesi son derece şaşırtıcı gözükmektedir.

Ne de olsa, düşünce ve duyguların evrimsel bir değeri vardır. Olmasaydı, biz düşüncelere de, duygulara da sahip olamazdık. Düşünce son derece etkin ve etkili bir mekanizmadır. Düşünce olmasa, gerek bizler, gerekse pek çok diğer hayvanlar çok zorda kalırdı. Zihin gücü, yani öğrenme ve akıl yürütebilme yeteneği olmasaydı, insan ya da köpek gibi bir organizmaya, karşısına çıkacak her sorunun davranışsal çözümünü önceden programlayabilmek için herhalde akla sığmayacak kadar kablo gerekirdi. Biz hayvanların düşüncelerini "içgüdü" diye yorumladığımız zaman, içgüdü'nün de zihin gücünün oluşmasını sağlayacak çok gelişmiş bir matris olduğunu, her canlı türünü düşünceye doğru götüren, asla başarısızlığa uğramayacak bir yol olduğunu görmezden geliyoruz demektir. Düşüncelerimiz eğitimle biçimlendirildiği zaman, yaptığımız şeyleri yapabilmemizi, hatta neyse o olabilmemizi sağlamaktadır. Hem de yalnızca kendi türümüzün bir üyesi olarak değil, birey olarak.

Bilinç konusuna gelince, şu aşağıdaki dört gözlemi bir düşünün: birincisi, köpeğin kendine özgü huy ve alışkanlıkları, ikincisi köpeğin iki alternatifi tartıp karar vermesi, üçüncüsü köpeğin oyun oynaması, dördüncüsü de köpeğin geçici olarak insan hareketlerini benimseyip öyle davranması.

Köpeğin huy ve alışkanlıkları olayına örnek, Colorado'nun Boulder kentindeki beş köpekle ilgilidir. Bu köpekler, daha önce ömrümde hiç görmediğim şekilde, yemeklerini yatarak yemekteydiler. Bunu böyle yapmak üzere eğitilmiş olmadıkları kesindi. Hatta sahipleri bunda hiç dikkate değer bir durum görmedikleri gibi, kendi köpeklerinin değişik davrandığının farkında bile değillerdi. Peki, bu köpekler neden yemeklerini yatarak yiyorlardı? Bunu kesin olarak bilen yoktu. Görünüşe göre bu davranışı başlatan, Avustralya çoban köpeği olan bir numaralı erkek köpekti. Adı Rider'dı. Belki nedeni, yemek zamanlarında yer alan heyecanı ve rekabeti azaltmak için olabilirdi. Evdeki insanlar çok meşguldü. Karı kocanın beş çocukları vardı. Bahçeye beş kap içinde köpek mamasını koyup bir sonraki işlerine koşuyorlardı. Bu durumda köpeklerin kendi kendilerini düzene sokmak zorunluluğu doğuyordu. Her biri hemen kendine bir kap seçiyor, yanına yatıyor, yemeğini yemeye başlıyordu. Daha sonra, sanki bir sinyal verilmiş gibi, hepsi kalkıyor, dolaşıp birbirinin tabaklarını yalıyorlardı. Bu davranışın çok doğal olduğuna inanıyormuş gibi görünen bu köpekler, dikkat eden gözlemcileri her zaman şaşkınlık içinde bırakmaktaydılar.

Ama tabii bu davranışın nedenini tahmin etmek de mümkün. Rider, köpeklerin ikisinden daha ufak tefekti. İri köpeklerin ikisi de dişiydi, vücutları fıçı gibi, kalçaları dolgundu. Bir tanesi yaşça da Rider'dan hayli büyüktü. Yemek zamanı geldiğinde ikisi de çok heyecanlı oluyorlardı. Bu durumda, ka-

nımca yemek sırasında köpekler arasında itişme ve dürtüşme pek sık yer almaktaydı. Özellikle de köpeklerin yemeğini verme işi ailenin on dört, on beş yaşındaki oğluna düştüğü günlerde! Bu çocuğun kafası türlü ilginç şeylerle doluydu ve ev işlerine verdiği önem derecesi oldukça düşüktü. Köpekler bu nedenle, beklemenin ne demek olduğunu iyi öğrenmişlerdi. Evin bahçesinde öğle sonraları akşama doğru ilerlerken, güneş de Kayalık Dağlarına doğru alçalırdı. Köpeklerin yemek zamanı gelip geçer, ama hiçbir şey olmazdı. Derken gökyüzü kararır, yine yemek gelmezdi. Sonunda mahalle sessizleşir, evlerde ışıklar yanar, komşu aileler mutfaklara toplanır, ama bu bahçede açlık ve kaygılar hâlâ tırmanırdı.

Acaba bu alışkanlığa, güvenden uzak yaşam koşulları mı yol açmıştı? Sonunda mamalar kaplara boşalmaya başladığında doğan aşırı heyecanlı ve kavgaya elverişli atmosferi yatıştırmaya mı çalışıyordu bu hayvanlar? Aslında köpekler yan gelip yatmış da aldıkları zevki artırmaya çalışıyormuş gibi gözökmüyorlardı. Kazık gibi yatıyorlar, kaplarını ellerinin arasına alıp dirseklerini yere dayıyorlardı. Göğüsleri yerde, karınları hafif havada, dizleri yukarda, kalçaları aşağıdaydı. Otur deyince oturmaya öğrenen köpeklerin katılığı içindeydiler. Bu pozda hızlı hızlı ve sessizce yemek yiyor, araya yan gözle birbirlerine bakıyorlardı. Böylelikle yemek zamanları düzenli geçiyor, başıbozuk serkeşliklerden kurtuluyordu. Başka türlü olsa, zeki ama ufak tefek olan Rider herhalde iki iri dişi köpeğin baskısı altında aç kalırdı.

Bir süre sonra Rider'ın dişi yavrusu Pearl, New England'da bir aileye gönderilmişti. O evde iki yaşlı köpek daha vardı. Hepsine sabah akşam yemek verilmekteydi. Pearl bir süre eski alışkanlığını elinden geldiğince sürdürmeye çalışmış, sabah yemeklerini ayakta yemiş, akşam yemekleri için Boulder'da yaptığı gibi yere yatmıştı. Ama sonunda bundan vazgeçti, garip alışkanlık yeni yuvasında tutunmadı. Tabii kendisi bu yeni evde, bir numaralı köpeğın kızı değıldi. Yaşlı köpekler onu taklit etmek için herhangi bir neden bulamamışlardı. Birkaç hafta geçtiğinde, o onları taklit etmeye karar verdi, yemeklerini onlar gibi yemeye başladı.

Alternatifleri tartıp karar verişini gözlemlediğim köpek, genç bir dişiydi. Bu köpek her gün sahibiyle ve iki başka köpekle birlikte yürüyüşe çıkıyor ve her gün nehir kenarında duruyorlardı. Oraya gelince bu genç dişi mutlaka suya girip yüzüyordu. Sözkonusu olan günde, olmadık bir şey onun gruba katılmasını engellemişti. Grup nehir kenarından dönüp eve doğrulduğunda, otuz metre kadar yürüyünce, bu genç dişinin on beş metre gerilerinde çalıların arasından yıldırım hızıyla fırladığını gördüler. Hayvanı sanki ateş basmıştı. Günlük yüzmesine hazır durumdaydı. Ama geç kaldığı ortadaydı. Grup dönüyordu artık. Hayvan yolun ortasında durdu, önce sağına, gruba, sonra soluna, nehre baktı, ardından bir daha sağı, bir daha sola baktı, kararını verdi, son hızla nehre uçtu, dalışını yapıp birkaç kulaç yüzdü, kıyıya döndü, sudan çıktı, gruba koştu, ancak onların yanına varınca durup silkindi. (Köpeklerin hemen

hemen hepsi, silkinmek için gruplarına ulaşmayı beklerler, özellikle de grubun diğer üyeleri yüzmemişse, kesinlikle öyle yaparlar. Silkinme ihtiyacı, farklı bir tecrübeden sonra onlara sokulma ihtiyacından sonra ikinci sırayı almaktadır.)

Oyun oynarken gözlemlediğim köpek genç bir erkekti. Çoban Labrador kırmasıydı. Son zamanlarda oldukça yaşlı ve hareketsiz bir karı kocaya verilmişti. Bu insanların bir de yaşlıca, yine oldukça hareketsiz, dişi köpeği vardı. Genç köpeğin oynayacak kimsesi yoktu. Yaşlı köpekle oynayamıyordu, çünkü yaşlı köpek ona karşı oldukça otoriter davranıyor, pek eğlenceye izin vermiyordu. Genç köpek tıpkı arkadaşsız kalmış çocuklar gibi, ne yapacağını bilmez durumdaydı. Karlı bir günde onu, evinin yakınındaki bir tepe yamacında tek başına gördüm. Burnunu yere eğmiş, hızla koşuyordu. Kovalamakta olduğu minik kemirgen her neyse, köpeği daire çizerek koşturuyordu herhalde. Sonunda kemirgen ilk başladığı noktaya dönünce köpek durdu, orayı epey bir süre kokladı. Belli ki kemirgen yerdeki bir deliğe girip kaybolmuştu. Ama sonra beni çok şaşırtan bir şey oldu, köpek yine koşmaya başladı. Burnu yine yerdeydi. Bir daire daha çizdi, yine durup kokladı. Avı deliğe girmiş gibi.

Bu bana son derece ilginç geldi. Hangi hayvan köpeğin burnunun dibindeki güvenli deliğinden çıkar da onu çember çizerek koştururdu? Zaten köpek onu delikten çıkarken yakalayamaz mıydı? Ben bunları düşünürken, köpek üçüncü kere daire çizmeye başladı, sonra aynı şeyi dördüncü, beşinci, altıncı

kere yaptı. Davranışı her seferinde aynıydı. Dikkat kesilmiş, heyecan içinde, kuyruğu havada, burnu yerde, ilk seferki gibi hevesle koşuyordu. Bakmak üzere yaklaştığımda, ortada ne av, ne de delik olduğunu gördüm. Olay baştan sona hayal ürünüydü. Bu senarist köpek, her şeyi numaradan yapıyordu.

İnsan davranışını benimseyen köpeğe gelince, o da benim eşimin köpeğidir. Geçtiğimiz yaz mevsiminin sıcak bir gününde, kocam kendine bir külâh dondurma aldığında bu köpek hepimizi pek şaşırtmıştı. Kocam dondurmaya bir kere yaladığı anda, köpeğin kendisini seyretmekte olduğunu gördü. Külâhı ona uzatırken, köpeğin onu hemen kapıp yutmasını bekliyordu. Ama köpek dondurmaya tıpkı kocam gibi terbiyeli terbiyeli yaladı. Kocam külâhı geri çekip kendi tarafını bir daha yaladı, köpeğe uzattı. O da bir daha yaladı. Böylece karşılıklı dondurmaya bitirdiler. Sıra külâha geldiğinde, kocam kenarından bir kere ısırıldı. Köpek ona bakıyordu. Kocam bu sefer onun külâhın tümünü mideye indireceğinden emin durumda, son kere uzattı. Köpek dudaklarını geriye doğru kıvrıp kesici dişlerini meydana çıkardı, sonra elinden geldiğince ufacık bir ısırık aldı. Kocamla karşılıklı, o külâhı ikişer kere daha ısırıldılar, sonunda yalnızca dip kısmı kaldı.

Şaşırtıcı mı? Aslında pek de sayılmaz. Kocamla bu köpek sekiz yıldan beri karşılıklı bir güven ve nezaket ilişkisi geliştirmişlerdi. Hiçbiri diğerinden mantık dışı şeyler beklemiyor, diğerine üstünlük taslamıyor, tahakkümü altına almaya kalkışmıyordu.

Birlikte oldukları süreler içinde her biri, canı ne istiyorsa onu yapıyordu. Zaten yukarda tarif ettiğim sahne ancak böyle bir ortam içinde, taraflar kendilerini birbirinin eşiti saydığı zaman yer alabilirdi. Ancak kendi aklıyla düşünebilen, aşırı eğitimle beyni yıkanmamış olan, kendi gözlemlerine ve hayal gücüne dayanmasını bilen bir köpek yapabiliyordu bunu. İnsanlar gibi sırayla lokmalar alarak paylaşma kavramı ancak böyle bir ortamda kendini gösterebilirdi. Aslında iki köpek birlikte yemek yerken, aynı anda yerler ve birbirinin alanına saygı gösterirler. O alan, kendi ağzının çevresindeki hayali bir çemberle sınırlanmıştır. Ama sırayla lokmalar ısırma fikri tümüyle insan fikridir. Buna rağmen köpek bu kavramı sindirebilmiştir. Hem de daha önce hiç görmediği halde! Külahın son lokmasını kim yedi, diye soracaksınız, değil mi? Kocam yedi. Köpek son lokmayı ona bıraktı.

Köpeklerde düşünce ve duygu var mıdır? Elbette vardır. Olmasaydı, köpek olmazlardı. Bunu bir kere böylece ortaya koyduktan sonra, köpeklerle ilgili bir kitabın, tanım gereği içten çelişkili gözükebileceğini de kabul etmek gerekir, çünkü bizim genel tutumumuzda kullandığımız ölçüt yanlıştır. Bir canlı türünün tecrübelerini esas alarak diğer canlı türlerini ona göre değerlendirmek, yaban hayatını inceleyen biyologlar için her zaman yararlı bir araç olagelmıştır. Araştırmacı ne kadar tecrübeli olursa, araç da o kadar yararlı olmaktadır. Örneğin ana leoparla yavrusunu inceleyen George Schaller'in gözlemlerine kulak verelim: "Bazen (iki leopar) sevgiyle

kucaklaşıyor, yanaklarını ve vücutlarını birbirine sür-tüp birbirinin yüzünü yalıyor, besbelli kavuşmalarından heyecan ve sevinç duyuyorlar. Bu sevecenliği gördüğüm zaman, leoparların şefkatli huylarını ve duygusal derinliklerini soğuk bir dış görünüşün gerisine sakladıklarını düşündüm." (*)

Bunun tam tersi bir başka gözlem de, şimdi vefat etmiş olan eski bir komşuma aittir. Kendisi psikiyatristti. Bir gün bir kuşun hızla uçarak gelip kendi evinin büyük camına çarptığını, sonra sersemleyerek yere düştüğünü görmüş. Hemen ardından ikinci bir kuş gelmiş, pike yapmış, birincisini gagasıyla tutup götürmüş. Komşum duygu yüklü bir benzetmeyle, ikinci kuşun erkek olduğunu, birincisinin eşi olduğunu, onun yardımına geldiğini varsaymış. Oysa kuşlar sevdiklerini asla taşımadıklarına, diğer kuşları ancak öldürmek amacıyla kaptıklarına göre, ikinci kuş kesinlikle yardıma gelmiş olmayıp, birincinin kötü durumundan yararlanmak isteyen bir predatör olmak zorundadır. Eğer komşum yaban yaşamının koşullarını biraz daha iyi bilse, herhalde böyle bir varsayımda bulunmazdı.

Kendi tecrübelerini ve kendi anlayışını diğer yaratıklara uygulamaya kalkan tek canlı türü de biz değiliz. Bunu köpekler de yapmakta, bazen şansları da psikiyatrist dostumunkinden daha iyi tutmaktadır. Ağzında kemik taşımakta olan bir köpek, oradan

(*) George Schaller, Altın Gölgeler, Uçan Ayaklar (New York: Knopf, 1973), S. 196.

geçen bir insana hırladığı zaman, besbelli o insanın, pis, kaygan kemik parçasını istiyor olduğunu varsaymakta, yani olayı köpek değerleriyle algılamaktadır. Bununla birlikte, köpekler de dahil olmak üzere pek çok hayvan, diğer yaratıkları empati gözlemleri yoluyla sürekli olarak değerlendirmektedir. Bir zamanlar bir köpeğim, benim ruhsal durumumu anlardı. Canımın sıkkin olduğunu yaklaşık yüz metre öteden bilir, kendi neşeli davranışından vazgeçip bana uygun davranmaya çalışırdı. Kendisi bir parmaklığın içinde duruyordu. Ben de oraya doğru yaklaşıyordum. Köşeyi döndüğüm anda beni görmüştü. O gün yüreğim hüznle doluydu, ama bunu çevremdeki insanlara hissettirecek şekilde belli etmiyordum. Oysa köpek beni gördüğü anda bir terslik olduğunu sezmişti. O uzaklıktan bana şöyle bir baktı, sanki gördüğünün gerçek olduğundan emin olmaya çalıştı, sonra gerçek olduğuna karar verdiği anda, duruşu ve ifadesi gözle görülür biçimde sarktı. Çok etkilenmiştim. Hemen neşelendim. O zaman o da neşelendi!

Bir keresinde de dışı bir ev kedisinden etkilendim. Adı Lilac'dı. O akşam onu kucağımda eve götürmekteydim. Yol üstündeki bir çayıra uğrayıp, geyikler otlamaya gelmiş mi diye bakmak istedim. Herhalde çayıra vardığımda biraz gerginleşmiş olmalıydım. Adımlarımı da daha sessiz atmaya çalışıyordum. Nedeni ne olursa olsun, Lilac bu değişikliği hemen hissetti, bunu avlanmanın girizgâhı olarak algıladı, öne eğildi, kulaklarını dikti, gözlerini iri iri açtı, tırnakları koluma batmaya başladı. Ben

neyi izliyorsam, bir anda onun üzerine atılmaya hazır-
tırdı.

Canlı türlerinin huylarıyla ilgili son bir not olarak, okurlarımın bu kitapta arasına köpeklerin gülümsemesiyle ilgili sözlere rastlayacağına değinmek istiyorum. Bütün köpekler gülümser. Yani yüzleri hoş ve rahat bir ifadeye bürünür, kulakları aşağıya iner, gözleri yarı kapanır, dudakları yumuşar ve hafif aralanır, çeneleri yukarıya kalkar. İşte bu ifade, köpek gülümsemesidir. Ama az sayıda bazı köpekler insan gülümsemesini de taklit edebilirler. İnsanların arasında bulunduklarında, dudaklarını içrenç biçimde arkaya çekip dişlerini ortaya çıkarırlar, yüzlerini bizim yüzümüze benzetmeye çalışırlar. Bu tür köpekler bazen yatıp sırtüstü döner, karınlarını okşanmak üzere bize sunar, yüzümüzdeki gülümsemenin ne anlama geldiğini doğru anlıyor olduklarını göstermeye çalışırlar.

Canlı yaratıkların davranışlarına kendimizden pay biçmenin bir yararı da, bize sunulan o karnın ne anlama geldiğini anlayabilmemizdir. Bu hareket, yavru köpeklerin büyük köpeklere teslim olurken yaptıkları harekettir. Köpekler böyle yapmakla bize, "Bana ne istersen yapabilirsin, çünkü senin yanında ben çaresiz bir yavru köpeğim," demektedirler. Bunu anlayabilmek için, insanların buna paralel bir davranışına bakabiliriz. Dinsel inançları derin olan insanlar, Tanrı'yı baba, kendimizi onun çocukları gibi görürler. Dua etmek için diz çöktüğümüzde, boyumuzu alçaltıp kendimizi küçük çocuklara benzetmişizdir. Gözlerimizi yukarıya kaldırarak dua ede-

riz. Sanki Tanrı yukarıımızdadır, başını eğmiş, bize doğru bakmaktadır. Örneğin, bizim hizamızda ve uzak bir yerde değildir. Ayrıca, biz nasıl dualarımızı günün belli zamanlarında ediyorsak, köpekler de bu törensel teslimiyet gösterisini günün belli saatlerinde yaparlar. Örneğin, kocamın köpeği, sabah kalktığımız zaman kocama göbeğini açmasını sever. Neden? Onu hiç kimse bilemez, ama bugüne kadar artık kocam da, köpek de, bunu bekler hale gelmiş durumdalar.

Köpekler bizi Tanrı olarak mı görüyor? Herhalde hayır. Ama biz nasıl Tanrı'nın davranışlarını esrareniz buluyorsak, köpekler de bizim davranışlarımızı kaprisli ve esrareniz bulmaktadırlar ve bunda çoğu zaman da haklıdırlar. İnsan toplumu her gün, sahiplerini memnun etmeye çalışmaktan başka hiçbir şey yapmamış binlerce köpeği idam etmektedir. Bu köpeklerin öldürölüşü, kötü olduklarından değil, rahatsızlık verdiklerindenidir. Yani nasıl bizim Tanrı'ya duyduğumuz ihtiyaç, Tanrı'nın bize duyduğundan fazlaysa, köpeklerin bize duyduğu ihtiyaç da bizim onlara duyduğumuzdan fazladır... ve bunu onlar da bilmektedir.

Bu kitabın sayfalarında on bir köpeğin hayatlarını kayda geçirmeye çalıştım. Bunların beşi, yalnız bizim evimizde doğmakla kalmamış, benim yatağımın yanbaşıında doğmuşlardır. İçlerinden on tanesi, doğal ömürleri süresince hep bizimle yaşadılar, ben de bu sayede onlara neler olduğunu gözlemlene olanağı buldum. Kendi zamanlarını

kendileri planladıklarında, kararlarını kendileri verdiklerinde ne yapmayı seçtiklerini görmeye çalıştım. Ama bu deneyimin bilimsel olduğunu iddia edecek değilim. Yaptığım ancak sıradan (ama uzatmalı) bir gözlem. Ayrıca, köpeklerin tümüyle doğal hareket etme olanağına sahip olduğunu da iddia edebilecek durumda değilim, çünkü gezip dolaşmalarını ve üremelerini bir dereceye kadar ben kontrol altında tutmak zorundaydım. İstenmeyen köpekler sorunu, toplumumuzun çok büyük acılar ve trajediler getiren sorunlarından biri olduğu için, gözlemlediğim dişi köpeklerin ikisi hiç doğum yapmadı, üçü birer batin doğum yapıp başka yapmadı, sonuncusu da iki batin yavruladı.

Yine de tam yirmi iki yavru doğdu. Altısı olgunluğa ulaşmadan öldü. Yaşayanlardan beşini kendimiz alıkoyduk, on birini başkalarına verdik. Onları alanlar şahsen tanıdığımız kimselerdi. Yavruları seve seve verdim, çünkü inançlarıma göre, her ne kadar köpekler köleyse de, onları satmak yine de yanlıştır. Her yavruyu yeni hayatında mümkün olduğu kadar uzun süre izlemek, iyi olduklarından emin olmak istiyordum. Dokuzu için bunu gerçekleştirebildim. Bu dokuz yavrudan biri kayboldu, ikisi bir yaşındayken öldü, birine araba çarptı, biri de, sonradan ortaya çıkan bir doğum kusuru nedeniyle uyutuldu. Geri kalan beş taneden üçü, bildiğim kadarıyla, ilk gittikleri evde en az üç yıl kaldıktan sonra ikinci bir eve verildiler.

Benimle kalan köpeklere gelince, onlara yemek ve su verip barınak sağladım, ama projeme baş-

ladıktan sonra, onları eğitmek için hiçbir çaba göstermedim, hatta çiş ve kaka eğitimi bile vermediğim gibi, ben çağırdığımda gelmelerini bile öğretmedim. Buna hiç gerek olmadı. Yavru köpekler büyükleri taklit ediyordu. Çiş ve kaka olayını kendiliklerinden öğrendiler. Çağırınca gelme konusunda da, zaten köpeklerin çoğu genellikle çağrıldıkları zaman gelirler, ancak kendi meşguliyetleri onlar için çok önemliyse gelmezler. Kendini böyle bir ayrımı yapacak kadar özgür hisseden bir köpek, bir gün içinde düşünce ve duygularını o kadar çok ortaya serer ki, sıkı eğitilmiş, aşırı disiplinli bir köpeğin bu miktarda duygu ve düşünce sergilemesi ancak ömür süresinin tamamında gerçekleşebilmektedir.

Köpek seyrederek geçirdiğim her saati bir gözlem saati sayarak, iki köpeği seyrettiğim durumları da iki gözlem saati sayarak hesap yapmaktayım. Bu yöntem esas alındığında, projem başladığından beri 100.000 saatten fazla süreyi bu işe ayırmış olduğumu söyleyebilirim. Bu saatlerin her biri son derece ilginç bulgularla dolu geçti. Ben her zaman köpeklerle birlikte yaşayacak, her zaman onları gözlemleyecek insanlardan olduğum için de, süreç devam etmektedir.

KÖPEKLERİN
GİZLİ YAŞAMI

Köpekleri gözlemlemeye rastlantı sonucu başladım. Altı aylığına Avrupa'ya giden arkadaşlarımın kurt köpeği Misha'ya benim bakmam gerekmişti. İyi huylu, iki yaşında bir Sibirya kurduydum. Bacakları ince ve kısa, tüyleri gürdü. Çoğu çitlerin üzerinden atlamayı başarır, rahatça gezilere çıkardı. Bizim çiti de, onu eve aldığım gün aşırıp çıktı. O sıra Massachusetts'in Cambridge kentinde oturuyorduk. Kentimizde ve çevre yerleşim yerlerinin çoğunda, köpeklerin tasmayla bağlanması kuralı yürürlükteydi. Misha şimdi o yasayı ihlal etmiş olduğuna göre, besbelli hakkında şikâyetler alacaktım. Çoğu altı mil uzaklardan gelen bu şikâyetlerin yardımıyla, çok geçmeden Misha'nın 300 kilometrekarelik bir alanda

gezip dolaştığını saptayabildim. Bu daha ilk gezi bölgesiydi. Zamanla çok daha genişledi. Ama ilginç olan nokta, genç Misha'nın ilk gezi bölgesinin bile çoğu köpekten geniş olmasıydı. Örneğin Alan Beck'in Baltimore sokak köpekleri üzerinde yaptığı gözlemlere göre, o köpekler hiç de bu kadar dolaşmıyordu. Gezme alanları, 90m. ile 150m. boyutlarında bir bölgenin ilerisine pek geçmiyordu. Oysa Misha zamanla, kurtların gezdiği bin beş yüz kilometrekarelik alanlara pek yaklaştırmaya başlamıştı. Adolph Murie'nin "McKinley Dağı Kurtları" adlı araştırmasıyla L. David Mech'in "Isle Royale Kurtları" adlı incelemesinde verilen sayılar bu civarlardaydı. Ne peşindeydi bu Misha böyle?

Besbelli bu az rastlanan bir durumdu. Bu köpek tüm gençliğine rağmen çok iyi dolaşabiliyor, gece olsun gündüz olsun, kentin her köşesinden yolunu kolaylıkla bulabiliyordu. Tehlikeli trafikten kaçınabiliyor, Cambridge'in hayvan deneyleri yapan ünlü laboratuvarlarına köpek toplayan görevlilere yakalanmamayı başarıyordu. Charles Nehri'nin buzları arasına hiç düşmeyen, kent halkının rakunlar ve diğer çöp karıştırıcı hayvanlar için koyduğu zehirli yemleri hiç yemeyen, başka köpeklerin saldırısına hiç uğramayan bir köpekti. Misha bu gezilerinden her zaman mutlu döner, hafif bir yemeğe ve biraz dinlenmeye hazır olduğunu belli eder ve sonra da yine çekip giderdi. Nasıl başarabiliyordu bunları?

Cevabı bir süre dergilerle kitaplarda aradım, Harvard'ın zengin kütüphanesinden yararlandım, köpeklerle ilgili ne bulduysam okudum, bilimin ışığı bu

karanlık noktaya da sızabilmiş mi, öğrenmeye uğraştım. Ama hiçbir şey bulamadım. Köpeklerle ilgili pek çok yayın bulunmasına rağmen, ne bilim adamları arasında, ne de diğer meraklılar arasında hiç kimse, köpeklerin kendi başlarına bırakıldıklarında neler yaptığını sorma zahmetine girmemişti. Gezip dolaşan köpeklerle ilgili birkaç araştırma da yalnızca yabanıl köpekleri, terk edilmiş evsiz barksız köpekleri ilgilendiriyordu. Düşman bir çevrede yalnız başlarına kalmış bu yaratıklar besbelli korkunç bir stres altındaydılar. Ne de olsa, kendi doğal ortamları içinde yaşıyor sayılmazlardı. Yaban hayvanları esir alınıp laboratuvarlara, hayvanat bahçelerine kapatıldıklarında ne kadar mutsuzsa, bu köpekler de böyle ortamlarda mutsuz olmak zorundaydı. Ama... köpekler normal koşullarda, rahatsız edilmeden bırakıldıklarında nasıl yaşıyordu? Bu soruyu besbelli soran olmamıştı.

Başlangıçta bilimin bu soruyu görmezden gelmesi bana şaşırtıcı gibi göründü. Ama bunda gerçekten şaşılabilecek bir şey var mıydı? Biz hayvanları ancak, kendimizi daha iyi tanımamıza yardımcı olsun diye ya da kendi avantajımıza kullanabileceğimiz bir şey var mı diye inceleriz. Hayatlarının bizimle ilgili olmayan yönlerine pek fazla ilgi gösterdiğimiz söylenemez. Ama köpekler? Köpekler bizimle son derece ilgilidir. Yirmi bin yıldan beri bizim hayatımızı paylaştıkları bir gerçektir. O halde onlar hakkında bu kadar az şey öğrenebilmiş olmamız nasıl açıklanabilir? Daha en basit soruya, "Köpekler ne ister?" sorusuna bile cevap verecek durumda değiliz.

Hiçbir hayvanı incelemenin köpekleri incelemek kadar kolay olamayacağı da düşünülürse, bu cahilliğimiz daha da utandırıcı olmaktadır. Köpekler yaban hayvanlarına benzemez, bizden korkmazlar. Onları incelemek için doğal habitat'larına gitmek ya da onları kendi evimize hapsedmek zorunda da değiliz. Bizim dünyamız, onların da doğal habitat'ıdır ve her zaman öyle olagelmıştır. Üstelik bu hayvanların vahşi ataları köpek olmayıp kurt olduğuna göre, köpekler hiçbir zaman yaban hayvanı olarak yaşamış da değildir. Demek ki köpekler var olduğundan beri biz köpekleri gözlemlene olanağına sahibiz, arna bu fırsatı görmezden gelmeyi kendimiz seçmişiz. İşte kanepede yanıma kıvrılmış yatmakta olan şu hayvan da benim için bir esrar. Kendisi sevimli bir köpek. Kendi hayatı var. O hayatı benden saklamak gibi bir niyeti yok. Kendi hayatını bir yaban hayvanının sahip olduğu ustalıkla yönetebiliyor. Hem insanlardan hiç yardım almadığı gibi, tersine, bunu insanlara rağmen yapabiliyor.

Bir akşam Misha yanımdan kalktı, gerindi, kendini gezisine hazırladı. Önce arka ayaklarını kıvrıdı, vücudunu geriye aldı, başını eğdi, kalçasını yükseltti, omuzlarının tutulmuş kaslarını germeye çalıştı. Sonra başını kaldırıp kalçasını alçalttı, omurgasıyla arka bacaklarını gerdi. Arka ayak parmaklarını bile kıvrıp yumruk yapmış, gerilmenin oralara kadar ulaşmasını sağlamıştı. Sonunda kendini hazır hissettiğinde, yavaşça kapıya yöneldi, benim her zamanki gibi gelip açmamı bekledi. İşte o anda gözlerimiz karşılaştı ve benim içime bir ilham doldu.

Kendime sorup durduğum sorulara ancak Misha cevap verebilirdi. Karşımda duran bu yaratık, çoktan beri ihmal edilmiş hayvanlar krallığının kapısını temsil ediyor, açılmayı bekliyordu. Anahtar Misha'nın elindeydi.

Böyle bir fikre kim karşı koyabilirdi? Bu esrari araştırmak için ne para, ne seyahat, ne eğitim, ne de özel araç gereç gerekliydi. Bir köpek, bir defter, bir de kalem yeterdi. Böyle bir projeye nasıl başlanacağı konusunda fazla bilgi sahibi olmayışıma bile üzülmedim. Biyologlardan hiçbiri normal köpeklerin ne istediği konusuna merak duymadığına göre, benim cesaretim ödül bile hak ediyor denebilebilirdi. Zaten uzun süre cahil kalacağımı da sanmıyordum. Köpek yasalarını çiğnediğimi komşular farketmesin diye ışıkları söndürdüm, kapıyı yavaşça araladım. Önce Misha çıktı, ardından da ben dışarıya süzüldüm. Projemiz böylece başlamış oldu.

Bunu defalarca yaptık, haftada en az iki ya da üç kez yürüyüşe çıkarak böylece iki yıl devam ettik, Misha'nın sahipleri yurda dönüp onu aldıktan sonra bile vazgeçmedik. Çünkü o zamana kadar Misha, birlikte yaptığımız bu işin keyfini almıştı, sürdürmek istiyordu. Uğrayıp beni almak onun için sorun değildi. Onun oturduğu yörede henüz tasma yasası yürürlüğe girmemişti. Ailesi akşamları onu kapıdan çıkarınca, hemen çitten atlıyor, iki kent arasındaki yolu alıp bana uğruyordu. Geldiğinde genellikle ortalık kararmış oluyordu. Bizim evin ön balkon ışığı bana onu sokakta bekler durumda göstermeye yetiyordu. Gemisine denizci arayan bir kaptan gibi,

bizim pencereye bakıp duran bir köpek. Ben ışığı söndürüp kapıyı birazcık aralayınca, Misha kısa bir ziyaret için hemen eve süzülüyor, ailemle görüşüyor, bu arada kendi ailesini de ziyaret etmiş oluyordu, çünkü geçtiğimiz süre içinde benim kızımın güzel kurt köpeği Maria ile evlenmiş, doğan dört yavrusuna kendi becerilerini öğretmekten zevk almaya başlamıştı. Bir süre sonra, dışarıya çıkmaya hazır olduğunu her haliyle belli ediyor, kapıda durup omzunun üzerinden geriye bakıyor, bu gece hangimizin kendisine eşlik edeceğini anlamaya çalışıyordu. Maria bu işe her zaman gönüllüydü. Ben kendim gitmeyeceksem, bazen onun gitmesine izin veriyordum. Ya ben, ya o gidiyorduk. Hiçbir zaman ikimiz birlikte gitmezdik. Maria'yla Misha çıktıkları zaman daha hızlı gidebiliyor, beni beklemek zorunda kalmıyorlardı. Bazen ben Maria'yı tasmayla çıkarıyordum. O zaman üçümüz birlikte olabiliyorduk. Ama genellikle ben kendim Misha'yla yalnız çıkıyordum. Köpek sırları adım adım, türlü serüvenler sonucunda önüme serilmeye başlamıştı. Bu serüvenlerin bazıları tehlikeli şeylerdi, ama içlerinde ilginç olmayanı hiç yoktu. Misha, Odise'nin ta kendisiydi, Cambridge kenti de koyu şarap rengi bir denizdi.

İlk soruya, belki en önemli, hatta en ilginç olan soruya cevap bulmayı hiçbir zaman başaramadım. O soru, Misha'nın seyir becerileriyle ilgiliydi. Bu köpek elbette ki bu tür gezilere, ben onunla çıkmaya karar vermeden çok önce başlamıştı. Belki bazı yolları ezberlemeye zaman bulmuş da olabilirdi. Ama bazen de belli işaretlerden hiç yararlanmadan geziyormuş gibi görünüyordu. En azından, bir yere giderken kullandığı işaretlerden, dönüşte yararlanmadığı çoktu. Varacağı yere vardktan sonra, farklı bir yoldan döndüğüne çok sık rastlıyordum. Acaba yıldızlardan ya da güneşten mi yararlanıyordu? Kutup ışığını mı görebiliyordu? Posta güvercinleri gibi okyanustan gelen sesaltı titreşimleri duyuyor da,

doğunun ne tarafta olduğunu mu biliyordu? Yoksa balıkların deniz suyundaki türlü lezzetleri tadabilmesi gibi, havada dolaşan kokuları mı alabiliyordu? Bilemem. Onun o güvenli adımlarla önümde gidişine bakmakla da bunun cevabını öğrenmeme olanak yoktu. Bu konuyu daha derinlemesine yoklamak için deney yapmak gerekiyordu. Misha'nın gözlerini bağlayıp onu uzaktaki bir yere götürmek, bağı orada çıkarmak gibi bir deney. Ama aramızdaki ilişki böyle bir şeye elverişli değildi.

Yine de, Misha'nın seyir yetenekleri konusunda iki şey öğrenmeyi başardım. Birincisi, bu yeteneklerin büyük olasılıkla doğuştan gelmediği idi. Ya da en azından, tümüyle doğuştan gelmiş olmazdı. Öyle olsa, tüm diğer kurt köpekleri de paylaşırdı bu yetenekleri. Oysa ben hiç seyir yeteneği olmayan başka Sibirya kurt köpekleri de görmüştüm. Bunlardan bir tanesi, Misha'nın eşi Maria'ydı. İkisi birlikte oldukları zaman, gidecekleri yolu Misha seçerdi. Bu da kolay olmazdı, çünkü Maria genç ve hevesli olduğundan, fırlayıp öne geçer, yanlış bir tarafa yönelir, Misha'yı koşup kendisine yetişmek zorunda bırakırdı. Misha onun üstüne atlar, kendi bedenini onun omzuna çarptırır, yönünü ancak öyle değiştirtebilirdi. Bunca çabadan sonra bile, Maria yine onun istediği yöne gitmez, Misha da çaresiz, onu izlemeye razı olurdu.

Başka bir köpek olsa, liderin sözünü dinlerdi, ama Misha, Maria'yı pek şımartmıştı. Onu canının istediğini yapmaya teşvik eden Misha'ydı. Yanılgı içinde olduğunu bilse bile. Misha kuşkusuz ondan

güçlüydü, istese sözünü geçirebilirdi, ama deli gibi âşıktı Maria'ya. Ne isterse yapmasına izin veriyor, bu da Maria'nın pek hoşuna gidiyordu. Bundan doğan sonuç da, tabii, Maria'nın hiçbir zaman kendi yolunu bulmasını öğrenemeyişi oldu.

Sanki arabada giden iki insandılar. Sürücü yolları elbete ki yolcudan daha iyi öğreniyordu. Daha sonraki yıllarda, Misha artık bizimle gelip yolu gösteremediği zamanlarda, Maria ikide bir kaybolurdu. Manevi kızı olan, dingo-spaniel kırması Fatima'yla çıktığı zaman bile. Fatima aslında mükemmel seyir yeteneklerine sahipti, ama yine de kaybolurlardı. Neden mi? Çünkü grup hiyerarşisinde Maria yukarıdaydı, Fatima bir sonraki kuşaktan olduğu için itiraz edemezdi. Birlikte çıktıklarında, liderliği hep Maria ele alırdı. Liderdi ama bilgisizdi. İşi yüzüne gözüne bulaştırırdı. Ne var ki, seyir yeteneğine sahip olmasa bile, budala bir köpek değildi. Kaybolduğunu anladığında, Fatima'dan öğüt isteyeceği yerde, gidip birilerinin kapısına otururdu. Fatima da söz dinleyip onun yanına otururdu. Sonunda ben arabayla gelir, onları alıp eve götürürdüm. Tabii, o evin sahipleri Maria'nın yakasındaki kimliği okuyup bana telefon etmiş olurlardı. Ama benim oraya nasıl ulaştığım, Maria'yı pek ilgilendirmezdi. Arkasında sadık kızıyla birlikte arabaya binerken, uzun bir alışveriş gezisi sonunda yorulmuş da, kendini taksiye atıyormuş gibi görünürdü. O evin sahipleri buna çok şaşarlardı. Onlara göre, kaybolmuş bir köpek, korkuyor olmalıydı. Beni görünce sevinmesini, bir tür coşku göstermesini beklerlerdi.

Misha'nın seyir yetenekleri konusunda ikinci öğ-

rendiğim şey de, bu yeteneklerin kent içinde çok başarılı olmasına karşın, kırılık yerlerde her zaman öyle olmadığıydı. Özellikle de eğer başlama noktasına kendi kendine varmamışsa. Bazen Maria'yla ikisi, benim Cambridge'deki evimden otuz kilometre ilerdeki Concord'a kadar giderler, birkaç gün sonra evin yolunu bulup dönerlerdi. Bazen dışkılarında geyik tüyleri bulurdum. Ama ben New Hampshire ya da Nantucket'teki akrabalarımı ziyarete giderken bu iki köpeği götürürsem, sonra onlar oradan geziye çıkarlarsa, Misha akrabalarımın evini bulup da Maria'yı oraya geri getiremezdi. Belki yabancı ortamda kendini o kadar güvende hissedemiyor, Maria'nın beceriksiz liderliğine teslim oluyordu, bilemiyorum. Nedeni ne olursa olsun, kırılık yerde birlikte kayboldukları zaman Maria'nın tekniğini kullanır, birinin kapısına oturup benim arabayla gelmemi beklerlerdi.

Misha'nın bir başka önemli yeteneği de trafikle başa çıkabilmesiydi. Cambridge ülkenin en kötü sürücülerıyla dolu bir kentti. Ama Misha'ya bir tek araba dokunmamıştı bile. Misha kentin sokaklarını bir inşaat mühendisi yaklaşımıyla dört sınıfa ayırmış, her birine farklı bir strateji uygulamayı seçmişti. En kötü ve en tehlikeli olanları, çok yönlü trafiğin keşişirken sıkıştığı yerlerdi. Misha böyle alanlardan hiç geçmezdi. Eğer böyle bir alanın ucuna gelir, mutlaka karşı tarafa geçmesi gerektiğini anlarsa, o meydanın çevresinden dolaşmayı seçerdi.

İkinci sınıf olarak ayırdığı yerler, otoyollardı. Yüksek hızla gelen taşıtlar, köpekler için özellikle tehlikeliydi. Bunun nedeni yalnız köpek ezmenin

yasal ve manevi sorumluluğu olmamasından değil, aynı zamanda köpeklerin boyları küçük olduğu için sürücülerin onları görememesinden de kaynaklanıyordu. Misha eğer istediği yerlere ulaşmak istiyorsa, otoyollardan tümüyle kaçınmasına olanak yoktu. Bu nedenle arabalara tevazu içinde, diplomatça yaklaşır, onları yumuşatmak istiyormuş gibi davranırdı.

Çok sayıda köpeğin otomobillere canlı gibi davranmasında şaşılacak bir şey yoktur. Arabaları kovalayan köpekler besbelli onları, disipline alınması gereken iri kıyım yaramazlar olarak görmekte, müdahale etmeden duramamaktadırlar. Ama Misha arabaları kovalamazdı. Kurt köpeği olduğu ve evcilliği de ancak bir dereceye kadar benimsediği için, insan soyuna yardım etme sorumluluğu duymuyordu. Ama arabaların son derece tehlikeli şeyler olduğunu, özellikle de öfkeli hareket ediyormuş gibi gözüksükleri zaman, yani otoyollarda seyrettikleri zaman bu tehlikenin daha da arttığını anlıyordu. Saygı gösteriyordu onlara. Otoyolun kenarına gelip tevazu içinde duruyor, kafasını ve kuyruğunu aşağıya indiriyor, gözlerini yarı kapayıp kulaklarını terbiyeli biçimde katlıyordu. Arabalar onu görürse, kendi otoritelerine meydan okumak niyetinde olmadığını hemen anlasın diye.

Ama arabalar seyrekleştiği anda Misha'nın bu tevazusu yok oluyordu. Kulakları dikilirken kuyruğu da havaya kalkıyordu. Sonra Misha kendini korkusuzca onların arasına atıyor, o anda özgüvenin simgesi gibi görünüyordu. Otoyolu aşip mutlu mutlu

gideceği yere yöneliyordu. Onu karşıya geçerken seyrettiğimde, arabalardan bir kere bile lastik gıcirtısı duymadım. Ama bazen böyle bir geçiş sırasında beni kaybederdi. Bende onun cesareti de, hızı da, becerileri de yoktu. Trafiğin seyrekleşmesini ben çok daha uzun süre beklemek zorundaydım. Eğer trafik bizi ayırırsa, Misha karşı tarafta bir süre bekler, sonunda benim vazgeçtiğime karar verip yoluna devam ederdi. Onu geri çağırmak gibi bir şeyi asla yapmazdım tabii. Benim yüzümden trafiği bir kere daha göğüslemesini isteyemezdim. Böyle ayrıldığımız zamanlarda, ben eve dönerdim. O da gezisini bitirince dönüp beni orada bulurdu.

Misha'nın üçüncü sınıf saydığı trafik, kentin ana caddeleriydi. Hele Cambridge'in ünlü Brattle Caddesi, Misha'nın pek sık kullandığı güzergâhın üzerindeydi. Tabii daha çok o caddenin kaldırımından yürürdü. İnsanların yaptığı gibi. Ama kavşakta karşıdan karşıya geçerken, Misha insanlardan daha iyi ve daha zeki bir teknik kullanırdı. Bizim gibi köşelerden geçmezdi karşıya. Köşeyi dönüp sokağın biraz ilerisine kadar yürür, sekiz on metre ilerden karşıya geçer, sonra karşı tarafta yeniden Brattle Caddesinin kaldırımına dönerdi. Ben başlangıçta bu manevrayı pek anlayamamıştım. Oysa Misha hiç şaşmadan hep bu taktiği kullanıyordu. Zamanla, bunun yararlarını görmeye başladım, ben de aynı yöntemi uygular oldum. Misha'nın yöntemi neden daha güvenli, diye soruyorsunuz, değil mi? Çünkü köşebaşı olmayan yerlerde trafik yalnızca iki yönden gelir, dört yönden gelmez. Ortadan geçmekle insan,

dönüş yapan bir arabaya ezilme riskini de azaltmış olur. Ben ortadan geçme tekniğini Misha'dan öğrendikten sonra, serbest dolaşan köpeklerin hep böyle yaptığına dikkat ettim. Karşıya zor geçebilen insanlar da böyle yapıyor. Örneğin körler de hep aynı tekniği kullanıyorlar.

Ama Misha'nın tek derdi güvenlik değildi. Köpeklerin karşıya geçmek için seçtiği noktalarda genellikle ya bir ağaç, ya bir elektrik direği, ya bir yangın söndürme musluğu ya da bir park-metre bulunurdu. Köpekler için bunlar birer mola yeriydi. İnsanların yolculuklar sırasında mola verdiği yerler gibi. Oraya bir mesaj ya da işaret bırakmak akıllıca bir şeydi. Misha genellikle bu sabit noktaları ziyaret eder, dikkatle inceledikten sonra arkasını dönüp bacağına kaldırır. Köpek sahipleri böyle şeyleri çok görmüşlerdir. Erkek köpeklerin hemen hemen hepsi, sokakta yürürken bu tür sabit yerleri (ya da sabit saydıkları yerleri) işaretlerler. Misha bazen birkaç kere işaretlerdi. Önce biraz işer, sonra yarattığı lekeye bakar, tekrar işerdi. Bunu bazen beş altı kere tekrarlar, ancak ondan sonra tatmin olup yoluna devam ederdi. Hele bazı seferler, göğsünü yere doğru iyice alçaltır, türlü cambazlıklara kalkışıp lekeyi yerden bir metre yükseğe bırakmaya çalışırdı. Ama bu yüksek lekeler de onu her zaman memnun etmezdi. Beğenmezse yine arkasını döner, kendini daha çok gerer, lekeyi kendi göz hizasına ya da daha yukarıya bırakmaya çalışırdı.

Neydi bunun anlamı? Besbelli yalnızca mesanesini boşaltmakla kalmıyordu. Misha mesanesini

boşaltmak istiyor olsa, bacağını kaldırma zahmetine bile girişmez, dizlerini biraz bükmeyle yetinirdi. Arka ayakları ıslanmasın diye. Yavru köpekler gibi. Acaba Misha'nın bacak kaldırması, araziye imza atmak için miydi? Çoğu kişi bunun böyle olduğuna inanır. Ben de gözlemlerime başlamadan önce böyle düşündüm. Zaman içinde Misha'nın leke bıraktığı yerlere dikkat etmeye, köpeğin ne düşündüğünü anlamaya çalıştım. Çok geçmeden elimde garip bir veriler haritası belirdi. Misha'nın kendine ait saydığı yerler. Bu mümkün müydü? Misha gibi üstün bir köpek, kendi evi saydığı alanla, uzak yerler arasında bir farklılık uygulamak istemez miydi? Kendi yaşadığı yerde başka, belki ömründe bir tek kere gideceği uzak bir yerde daha başka davranmak istemez miydi? Ama evden ne kadar uzaklaşmış olursak olalım, Misha'nın bacak kaldırma süreci hiç değişmiyordu.

Bahçeli evler bulunan sokaklardaysa Misha'nın davranışı hemen değişiyordu. Böyle yerlerde arabalara dikkat etmez, kaldırımları kullanmaz, sokağın orta yerinden cesaretle, amaçlı adımlarla yürür, gözlerini karşıya diker, başını ve kulaklarını öne alır, kuyruğunu havaya kaldırır, özgüvenin simgesi gibi görünürdü. Köşelerde karşıdan karşıya geçerken bile bu halini değiştirmez, yalnızca karşısındaki sokağı inceleyerek geçirdi. Tabii o zaman, geçmekte olduğu sokakta yandan gelen arabaları göremezdi. Ama her nasılsa, her seferinde kurtulurdu onlardan. Nasıl başarırdı bunu?

Eğer Misha'nın iki kulağı da diğer kurt köpekleri

gibi dik ve sert olsa, bu sorunun cevabını asla öğrenemezdin. Ama öyle değildi. Sol kulağının ucu yumuşaktı. Misha rahatça karşıya geçerken, kulağın o ucu sallanır dururdu. Ama hayvan gerginleşir, dikkat kesilir, önemli bir şey görür ya da düşünürse, sol kulağın ucu havaya dikilir sağ kulağına benzerdi. Bir seferinde o yürürken, ben de "köpekoloji" araştırmalarım için kullanmaya başladığım bisikletle ona eşlik ediyordum. Kavşağa yaklaşırken sol kulağın katılaştığını gördüm. Yine her zamanki gibi yürüyor, gözlerini karşıdan ayırmıyordu, ama kavşağa az kaldığında iki kulağı birden dışarıya doğru döndü. Karşıya geçmeye hazır olduğu anda, gözleri yine karşıdan ayrılmadı, ama kulaklarının açık kısımları sokağın sağına ve soluna dönmüş duruma geldi. Yandan gelen bir araba varsa, onu duyacaktı. Üstelik duyduğu sestten, arabanın hızını ve yerini de anlayacaktı. Ezilmemek için tek yapacağı, adımlarını hızlandırmak ya da yavaşlatmak, ya araba kavşağa varmadan geçmek ya da önce onun geçmesine izin vermektir. Gözlerini karşıdan ayırmadığı, duyduğu sesin doğru olup olmadığını kontrol etmek için yanlara bakmadığı için, Misha karşıya geçerken son derece sakin, soğukkanlı ve güvenli bir tablo sergiliyordu.

Neden bakmıyordu arabalara? Çünkü gözleri, kavşağın karşı tarafındaki durumu incelemekle meşguldü de ondan. Misha'nın yaklaştığını sezen mahalle köpekleri evlerinden ve bahçelerinden çıkmış, sokağa doluşmuş olabilirlerdi. Misha kendini onlara hazırlamak istiyordu. Onlar onu görmeden o onları

görmek, bu karşılaşmaya kendini zihnen hazır duruma getirmek istiyordu. Tabii en yakındaki köpek, kuyruğunu ve kulaklarını dikmiş, yaklaşıyordu Misha'ya. On metreye kadar sokulduğunda, Misha adımlarını yavaşlatıyor, daha sert yürümeye başlıyor, dikkatini o köpeğe yöneltiyordu. Ve sonunda ikisi bir noktada buluşuyorlardı.

İşte o anda Misha'nın boynu dikleşiyor, kuyruğu yükseliyordu. Öbür köpek onunla karşılaşmak üzere hareketsiz durmuş oluyordu. Misha hızla ve kazık gibi yaklaşıyor, ikisi birbirinin hizasını pek az geçmiş durumda duruyorlardı. Kafaları birbirinin boynu hizasına gelmiş oluyordu. Misha genellikle başını pek az çevirip yan gözle öteki köpeğin gözlerine bakıyordu. O köpek de çoğu zaman soru soran bakışlarını Misha'ya dikmiş oluyor, sonra başını biraz çeviriyordu. Böyle karşılaşmalarda Misha'nın kuyruğu her zaman dik, kulakları önde, tüyleri de biraz kabarmış durumda olurdu. Öteki köpek Misha'nın kasiğini ya da anüsünü incelemek isterse, Misha sıçrayıp arkasını yana çeviriyor, böyle bir incelemeden kendini kurtarıyordu. Sonunda karşılaşmayı sona erdiren hareketi yapıyor, öbür köpeğin yan tarafına dönüyor, burnunu hemen hemen o köpeğin karın altına değdirecek kadar uzatıyordu. Ancak bundan sonra, o da bazen, öteki köpeğin kendisini incelemesine izin veriyordu.

Böyle karşılaşmaları herkes seyretmiştir. Bazen tam gerilim sona erecek gibi olduğu anda, köpeklerin biri kalçasını diğerine çarptırır. O köpek de bazen göze görünür bir tepki göstermez, ikisi bir-

birinin çevresinde dönmeyi sürdürürler. Ama bazen ikinci köpek biraz sendeler, kulaklarını katlayıp kuyruğunu biraz indirir. Kalça vurma testinin taraflara ne gibi bilgiler verdiğini insanlar hiç bilemez, ama belki köpekler birbirinin kitlesini hissetmek istemiş olabilirler. Ne olursa olsun, bu test sonucunda genellikle aralarında bir anlaşmaya varırlar. Misha kendisiyle tanışmak isteyen her köpeğe bu kalça testini çaktırmadan uygulardı. Ve bu testten her seferinde kuyruğu dimdik havada çıkardı. Öteki köpek sinmiş olur, kuyruğunu biraz indirirdi. O zaman bazen Misha öbür köpeği birlikte oynamaya davet edebilir ya da öbür köpek onu davet edebilirdi. Biraz sürtünürlerdi. Misha ondan sonra bazen köpeği kendisini izlemeye de davet edebilirdi. Bunu yapmak için kendisi yürümeye başlar, yürürken başını çevirip diğer köpeğe baka baka giderdi.

Pragmatik bir köpek olan Misha, küçük köpeklerin çevresinden dolaşma zahmetine katlanmaz, ya yanlarından geçer ya da üstlerinden atlardı. Fazla iri köpeklerin de çevresinden dolaşmaya çalışmazdı. Onları görmezden gelmeye çalışırdı. Misha'nın küçük köpeklerden üstün olduğunu herkes görebilirdi. Besbelli büyük köpeklerin fiziksel olarak kendisinden üstün olabileceğine kimsenin dikkat etmesini istemiyordu. Onun kendi dikkati, beşle yedi kilo arasındaki, yani yaklaşık kendisi kadar olan köpeklerdeydi. Karşılaştığı köpeklerin yüzde doksanı da zaten bu gruba giriyordu. İşte onların çevresinde döner, onlara üstünlüğünü kabul ettirmek isterdi. Genellikle dişi köpeklerden çok, erkek köpeklere ya-

pardı bunu. Dişiler o kadar atak değildi. Misha'nın çevresinde bir dönüş yapar, cinsiyetini öğrendikten sonra geri çekilirlerdi. Ama kendisine meydan okuyan köpeğin cinsiyeti ne olursa olsun, Misha bir kere üstünlüğünü kanıtlayınca, yoluna devam eder, kendisini görünce kaçmayan her köpeğe de aynı şeyi yapardı. Kentin uzun yollarında böylece hiç sapmadan yürür, bir mahalledeki işini bitirip diğerine geçer, orada da karşısına çıkanları soğukkanlılıkla alt ederdi.

Başlangıçta bu köpek karşılaşmalarını Misha'nın gezilerine bir engel olarak görmüştüm. Tıpkı trafiği aşma sorunları gibi. Onları, amacına varmak için çözmek zorunda olduğu sorunlar olarak algıladığımı sanıyordum. Bir mahalleden bir mahalleye, sabırla izliyordum onu. Aradığını hiçbir zaman bulamıyor diye de şaşıyordum. Arkadaş aramadığına artık karar vermiştim. Karşılaştığı köpeklerle bir dakikadan uzun zaman geçirmezdi. Zaten evde kendi ailesinin üyesi olan köpekler de vardı. Kendisine sadık bir eşi, çocukları, ayrıca arkadaşları olan iki başka köpek vardı. O iki köpek daha küçük olduklarından, başlangıçtan beri Misha'nın emrinde sayılıyor, birlikte gezerken onun liderliğine boyun eğiyorlardı. (Böyle gezilerde, Misha'nın eşi Maria'ya tasma takmam yeterli oluyordu, çünkü o zaman ikisinin birlikte kaçmalarını önlemiş oluyordum.) Misha'nın gezilerinin seks arama amacına yönelik olmadığından da emindim. Ortalıkta rastlayabileceği azgın dişi sayısı pek azdı. Sokak kö-

pekleri, yaşıdıkları mahalleyi sahiplenirler. Yabancı çapkınlara hoşgörölü davranmazlar. Özellikle azgın dişinin evinin çevresine toplanmış neşeli erkek köpek kalabalıkları, böyle şeylerden hiç hoşlanmazlar. Hepsi oracıkta dolanır, her tarafa işer, yoldan geçen insanların bacaklarına tırmanmaya çalışırlar. Misha'yla gezerken bazen böyle erkek köpek grupları da görüyordum. Ama onları oraya toplayan diş pek oralıkta görünmezdi. Misha gerçekçi bir köpek olduğu için, böyle kalabalıklara pek seyrek katılır, fazla da kalmazdı. Birlikte dolaştığımız süre içinde bir kere bile yakın ilişki kurabileceği bir diş köpeğe rastladığına tanık olmadım.

Böylece arkadaşlığı ve seksi safdışı bıraktıktan sonra, Misha'nın amacının yiyecek bulmak ya da avlanmak olamayacağına da karar verdim. Ben evde ona bol bol yiyecek veriyordum. Verdiklerimin hepsini yemezdi bile. Başkalarının verdiği yiyecekler de onu pek heveslendirmezdi. Çöp tenekeşlerini deviren, içini karıştıran köpeklerden değildi. O tenekeşlerin yalnızca dışını incelerdi, nedeni de herhalde tenekeşlerde başka köpeklerin lekeleri bulunduğu içindi. Kokulu yemek artıklarıyla hamburger ve sandviç ambalajları onu pek ilgilendirmezdi. Kediler ve bazı yabanıl memeliler gibi avlara da yüz vermezdi. Çoğu köpeğin kovalamadan edemediği sincaplar bile Misha'yı pek etkilemezdi. Kovaladığı zamanlarda da, sincap ağaca çıktığı anda Misha dönüp yoluna

devam eder, Cambridge'i dolaşıp yeni yeni köpeklerle karşılaşırđı. Sonunda köpeklerle karşılaşıp onların çevresinde dolaşmanın, bu gezilerde bir yan ürün durumunda olmadığı sonucuna vardım. Misha'nın amacı zaten başka köpeklerle karşılaşıp onlarla boy ölçüşmek, onların çevresinde dolaşmaktır.

Vardığım bu sonuç bende hayal kırıklığı yaratmıştı. Bir başkasına ait seyahat meraklısı bir köpek üzerinde yaptığım bu deneyler nedeniyle, adım Boston yöresi karakollarında bilinir olmaya başlıyordu. Ama bunca çabamın sonunda vardığım sonuç, soğan soymak gibi bir duygudan öteye gidememişti. Ben bu sonucu pencereden bakarak bile görebilirdim. Av gezisi değil miydi yani bunlar? Vahşi köpek sürülerine katılmak yok muydu? Hepsi bu kadar mıydı? Bir akşam yine karanlık bir sokakta bisikletimle Misha'yı izlerken tökezleyip düştüğümde, bu soruyu tedirginlik içinde, Misha'nın kendisine sordum. Misha beni duydu. Her zamanki gibi karşıya bakmaktan vazgeçip başını çevirdi, omzunun

üzerinden tatlı tatlı bana baktı. Çabucak ve içtenlikle.

Böylece ben de onu sonbahar ve kış boyunca izlemeyi sürdürdüm. Sonunda çok büyük bir fırtına Cambridge'i karlar altına gömdü, ağaçların gövdeleri beyaza boyandı, karlar insan boyundan yukarıya yükseldi. İşte o zaman, daha önce görülemeyen şeyi görebildim. Bunlar diğer köpeklerin ayak izleriyle çış lekeleriydi. Besbelli karşidan karşıya blok ortasından geçen tek köpek Misha değildi. Gördüğüm izler, insan denetiminde olmayan diğer köpeklerin de blok ortası tekniğini kullandığını ortaya koyuyordu. Orada onları kokulu lekeyle baştan çıkarmak bir direk ya da yangın musluğu olsa da, olmasa da. Eğer öyle bir işaret varsa, köpekler otomatik olarak oraya gidiyordu. Orada ne yaptıkları pek o kadar belli değildi. Yalnız kendi lekelerini bırakmakla yetiniyor olamazlardı. Gerçi araziye kendine tapulamak hedefine dönükse, bu da başlıbaşına bir amaç sayılabilirdi, ama onlar önce diğer köpeklerin lekelerini inceliyorlardı. Sonra dikkat ettim, Misha'nın aynı yere neden ikinci, üçüncü kere işediğini inceledim. Bunu ancak, başka köpeğin lekesinin bir zerresi hâlâ görünür durumda kalmışsa yapıyordu. Alttaki leke görünmez olduğu zaman Misha tatmin oluyor, yoluna devam etmeye hazır duruma geliyordu.

Ama neden? Günlerden bir gün Misha'nın özellikle yükseğe leke bırakabilmek için kendini hemen hemen tersyüz edişini seyrederken aklıma geldi. Bir köpeğin yalnızca bacağını kaldırmakla bu kadar

yükseğe leke bırakabilmesi için dev bir şey olması gerekirdi. İşte o zaman zihnimde bir ampul yandı. Belki de işin püf noktası buydu! Belki Misha, bu lekeyi bırakanın bir dev olduğu izlenimi yaratmaya çalışıyordu. Bu açıklamayı düşündükçe, fikre daha bir ısınmaya başladım. Aslına bakılırsa Misha'nın hayattaki tüm stratejisi, doğru bir izlenim bırakmaktan ibaretti.

Misha'nın bıraktığı izlenim konusunda ne kadar ciddi olduğu, bir öğle sonrasında ana caddede yürürken kafamda netleşti. Otoyolu geçip gitmişti. Ben geçememiştim. Olduğum yerde dönüp geri dönmek üzereydim ki, gözüme bir Saint Bernard ilişti. Bu köpek mahallede sahibinin mülkünü gaddarca korumasıyla ün salmıştı. Biz bahçenin önünden geçerken köpek kuşkular içinde bize bakmakla yetinmişti. Tek başıma geri dönerken, onun da bahçeden sokağa çıkmakta olduğunu gördüm. Orada durup meydan okurcasına bir kere havladı. Bu sokağı nasıl aşacağımı düşünmeye başlamıştım. Besbelli sokağın tümü de, her iki kaldırımını da onun kontrolündeydi. Bu arada Misha da benim yokluğumu farketmiş, otoyol trafiğini bir kere daha göğüsleyerek yanıma dönmüştü. Araba selinin arasından ortaya çıktığında, Saint Bernard onu gördü, çılgınca havlamaya başladı. Şimdi Misha yol değiştirmeden, kaçmadan, kısacası kaybetmiş gibi gözükmeden, nasıl geçecekti onun yanından? Geri dönemezdi, çünkü Saint Bernard onu kovalamaya karar verebilir, tehlikeli trafiğin arasına zorla sokabilirdi. Sokağa dalıp yoluna devam etse, o da ol-

mazdı, çünkü orası Saint Bernard'ın alanıydı. Koca köpek saldırdığı anda, Misha çılgın gibi koşarak kaçmak zorunda kalır, hiç de zarif, güvenli ve soğukkanlı gözükmezdi.

Bir iki saniye için Misha'nın durumu kötü gibi gözüktü. Ama sonunda sorunu çok zekice çözdü. Kafasını kaldırdı, kuyruğunu bir özgüven bayrağı gibi havada sallayarak dosdoğru Saint Bernard'a koştu. Ama ona bakmıyordu. Daha hiç kimse neler olup bittiğini anlayamadan, Misha onun yanından yıldırım hızıyla geçmekteydi ve gözlerini tâ uzaklardaki bir başka şeye dikmişti. Sanki Saint Bernard'ın orada olduğunu hiç görmemiş gibi. O anda canavar saldırmaya karar verse, Misha zaten hareket halindeydi, yaradılış olarak dev köpekten çok daha hızlı olduğu da bir gerçektir. Kaçıyormuş gibi görünmeksizin oradan kurtulabilirdi. Ama her şey öyle çabuk olup bitmişti ki, Saint Bernard şaşkın durumda kalakalmıştı. Misha geçtikten sonra koca hayvanın havlamaları daha yükseldi, daha hızlandı. Sanki ilk başta Misha'nın dikkatini çekmeyi başaramadığı için kendine kızıyordu.

Hayvan davranışları konusunda, özellikle de av hayvanlarının predatörleriyle karşılaştıkları zamanlardaki davranışları konusunda çok şey yazılmıştır. Örneğin Kanada'daki bir gözlemci, üçü sağlıklı, ikisi hasta beş bizonun, çayırdaki dinlenirken kurtlar tarafından basılmasını tarif etmiştir. Kurtlar yaklaşınca iki hasta bizon, kendilerinin dezavantajda olduğunu bildikleri için çabucak ayağa kalkmışlar, üç sağlıklı bizon ise kendilerine güvenmiş, yatmayı sür-

dürmüşlerdir. Bu davranış farkı kurtların gözünden kaçmamıştır. Hasta bizonlardan birini seçip kovalamış, onu öldürmüşlerdir. Demek ki davranışın ve izlenimin önemi ne kadar vurgulansa azdır ve bütün canlılar âleminde bilinmektedir.

Bir zamanlar Kanada'dan Ren geyiklerini incelemek üzere gelen dört biyologla birlikte Baffin Adasına, kurtların yaşamını gözlemlemeye gittiğimde, bir yaşındaki bir kurdun davranışını hatırlıyorum. Baffin'in bizim ziyaret ettiğimiz kesimleri pek ayrıntılı biçimde haritalanmış değildi. Yetmiş beş millik tundra alanını inceliyorduk. Baffin'de hiçbir zaman insan yaşamamış olduğu için, hayvanların çoğu bizim ne olduğumuzu bilmiyordu. Söz konusu kurt, annesiyle birlikte yamacın kenarından dönüp bizi karşısında görünce afalladı. Biz kenarda dinlenirken annesiyle ikisi yaklaştılar. Gördüklerine şaşırılmış gibiydiler. Derken anne kurt dönüp koşarak ufka doğru uzaklaştı. Ama yavru olanı daha saftı. Bilinmeyen durumlarda ne yapması gerektiğine karar veremediği için, daha geleneksel davrandı. Bizden kaçarak predatör içgüdülerimizi uyandırma riskini göze almaktansa, normal ve soğukkanlı gözükmeyi seçti. Hiçbir terslik yokmuş gibi yürümesini sürdürdü. Ama çok geçmeden, yabanıl bir deniz kuşunun yuvaladığı yere geldi. Kuş havalandı, kurdun başına doğru vahşi bir pikeye geçti. O keskin gaganın kurdun başına çarpışını kulaklarımla duydum. Ama genç kurt sakın görünme konusunda öyle azimliydi ki, ona karşılık veremezdi. Kuş onun kafasına tekrar tekrar dalışlar yaparken o kararlı adım-

larla ilerlemesini sürdürüyor, kuş onu fena halde ısı-
rıyor, hayvancığın tüyleri, küçük deri parçala-
rı havalarda uçuşuyordu. Ancak bizden yeterince
uzaklaştığına, artık peşine düşemeyeceğimize karar
verdiği zaman dikkatini kuşa çevirdi. Bir anda ku-
zuyken kurt kesildi, havaya sıçradı, kuşu yakalama-
sına da ramak kaldı. Kuş şaşkınlık içinde kanatlarını
çırpıp bir çığlık attı, tüylerinden birini kaybetti, sonra
yükseldi, yuvasına uçtu, genç kurt da annesinin pe-
şinden koşarak uzaklaştı.

Soğukkanlı görünmenin önemini Misha da, o
genç kurt da iyi anlıyordu. Ama Misha'nın hasmı
olan dev Saint Bernard anlayamıyordu. Sahiplerini
korumaktaki hırsı sonunda sahiplerini bile bezdirdi,
onu bölgedeki hayvan derneklerinden birine gö-
türdüler. Herhalde hayvanı bir başka aileye dev-
retmek için başvurdular. Ama insanların çoğu, bu
kadar güçlü duygulara sahip kocaman hayvanları ist-
temez. Zavallıyı kimse almadı. Derneğin bir de
köpek hastanesi vardı. Daha sonraki tarihlerde, bir
köpeğimle ilgili acil bir durum için oraya gitmiştim.
Karşıma tanıdığım o Saint Bernard çıkınca pek şa-
şırdım. Tel bir kafesin içinde, çaresiz durumdaydı.
Gözlerimiz karşılaştı, hayvanın yüzü parladı. Çünkü
sanıyorum beni tanımıştı. Kendisine yardım ede-
bileceğimi umuyordu. Ama ne yazık ki edemezdim.
Uyutulmak üzere programa alınmıştı. Önce kanını
alacaklar, ondan daha şanslı köpeklerle kan vermek
gerektiğinde kullanacaklardı. Sahipleri tarafından
sevilen, istenen köpeklerle!

Bir köpek yüksek mevki sahibi olmaya neden ihtiyaç duyar? Tıpkı insanlar arasında olduğu gibi, hayvanlar arasında da bunun pek çok nedeni vardır. Bir yaban hayvanı için, özellikle de sosyal bir hayvansa, yüksek mevki demek, yaşamayı sürdürmek demek olabilir. Yalnız hayvanın kendisi için değil, çocukları için de. Yaban köpeklerinde, hatta serbestçe dolaşabilme olanağına sahip evcil köpeklerde bile, yüksek mevki sahibi erkekler, dişiler tarafından çiftleşmek için daha kolayca seçilebilmektedirler. Dişinin mevki sahibi olması da çocukları için ölüm kalım düğümünü oluşturabilir. Kurtlar bunu bilirler. Kendi seçimlerini yapabilecek kadar özgür

olan köpeklere gelince, onlar da bildiklerini göstermektedirler.

Ben Baffin Adasına, Misha'nın Cambridge sokaklarındaki köpek yaşamını bana göstermekte olduğu sıralarda gitmiştim. O adada kurt türü hayvanların sağ kalma mücadelesini en yüksek düzeyde gözlemleyebileceğimden emindim. Ama görebildiğim, yedi aç yavruyu besleyebilmek için çılgınlar gibi uğraşan yapayalnız beş yetişkin kurt oldu. Görünüşe göre bunlar bir aileydi. Belki anneye baba, üç de bir yaşında yavru. O yavrular da yeni yavruların beslenebilmesi konusunda anneleriyle babalarına yardım etmeye çalışıyorlardı. Nehir havzasında, suya paralel uzanan tepeler üzerinde beş inleri vardı. Kurtlar genellikle böyle yapar, her yıl bir başka ine yerleşirlerdi. Sanırım bunu pire kontrolü için böyle yapıyorlardı. O yıl dördüncü indeydiler. Batıdan doğuya doğru kaymaktaydılar. Ben de kendime yakındaki bir başka tepenin üzerinde bir mağara buldum. Fazla derin bir yer değildi. Orada tek başıma kamp kurdum, kurtları gözlemlemeye başladım.

İlk farkettiğim, bir izler sistemi oldu. Kurtların kendi izleriydi. Tepeden başlayıp aşağıya yayılarak tundraya iniyordu. Bir gün kurtların esas doğu-batı izini sürerken, hiç dikkati çekmeyen, önemsiz sayılabilecek bir şeye rastladım. O kadar önemsiz bir ayrıntıydı ki, gözden kaçırmama ramak kalmıştı. Kurtların kendilerine açtıkları yol, bir kaya yükseltisini aşarken sığlaşıyor, derinliği azalıyordu. Kurtların böyle derin iz açabilmiş olmaları garipti. Bu

yol dosdoğru inin kapısına vardığı için, başka hayvanların seçip kullanacağı bir yol da değildi. Zaten ortalıkta böyle bir iz açabilecek başka hayvan da yoktu. Kuşlar vardı, birkaç böcek, tavşan, tilki, leming...o kadar. Baffin Adasında başka canlılar yaşamıyordu. Kutup ayılarıyla insanlar gelse bile kıyıya geliyor, pek iç taraflara girmiyorlardı. Daha da önemlisi, kurtların yolunun derinliğini azaltan kayanın, aslında dimdik bir kaya duvarın üst ucu olmasıydı. Bu duvar dosdoğru göle iniyordu. Kurt yolunun kayadan sonraki bölümü, kenarda ve çok incelmış olarak devam ettiği için, benim oradan gitmem olanaksızdı. Bir tek yanlış adımla kendimi aşağıdaki buz gibi suların içinde bulabilirdim. O kadar dar yolu Ren geyikleri de kullanamazdı. Bu adada kendine yol oluşturabilecek türden, kurtlar dışında tek canlı da onlardı. Üstelik yol engebeli arazide olduğundan, yer yer de su düzeyinin biraz altındaydı. İlk dikkatimi çeken bu oldu. Bir kurdu oradan suları sıçrata sıçrata ilerlerken gözümde canlandırabiliyordum. Ama yavaş yavaş bu yolun gerçek önemini anlar gibi oldum, belki de şu anda, ömrümde görebileceğim en önemli bulguya bakmakta olduğumu anladım. Benim oturduğum yerin yakınındaki bir dağda, binlerce çizmeli yürüyüş meraklısı habire gider gelir, üzerinden geçtikleri kaya granit olduğu için yüz yıldır pek göze çarpan bir iz bırakmadan bu işi sürdürürlerdi. Acaba bu çizmeli yürüyüş meraklılarının orada adımlarıyla bir iz oluşturmaları ne kadar sürecekti? Üstelik yol yalnızca kurtlar tarafından kullanılıyorsa? Yılda yalnızca beş altı kurt

tarafından kullanılıyorsa? Kışın burası kar ve buzla örtülü olduğuna göre ancak yaz mevsiminde, birkaç kere kullanılıyorsa? İnsanlar genellikle hayvanlar tarafından yapılmış çok eski şeyleri görme olanağından yoksundur. O anda ben öyle bir şeye bakmakta olduğumu anlamıştım.

İnin bulunduğu bölge de çok eskiden beri kullanılıyormuş gibiydi. Gerçi oyuğun kendisi zaman zaman yeniden kazılmış olabilirdi, ama kurtların burada yaşaması belli ki çok eskilere gidiyordu. Ne kadar eskiye? Binlerce yıl mı? Çok uzun bir zaman önce iri beyaz kurtlar anakaradan göç etmiş, adada buraya özgü alt türleri doğurmuştu. Bunlar yeni küçük beyaz kurtlar soyuydu. Acaba bu tepeyi başlangıçta bulup yerleşenler, ilk öncü göçmenler miydi? Büyük olasılıkla öyledi. Yıllar içinde kurtlar tepeye hep aynı yoldan gelip gitmeyi alışkanlık edinmişlerdi, çünkü o yol hem en iyi, hem en kolay yoldu, mümkün oldukça çukurların çevresinden doluyor, kayalık tepeleri en alçak noktasından aşıyordu. Yolun her avantajı enerji tasarrufu sağlamaktaydı. Ama o tepenin çekiciliği neydi ki, kurtlar kayalara izler oyacak kadar büyük bir inatla oraya gidip gelmeyi seçmişlerdi? Hem... kimdi o kurtlar?

Aslında o tepe, bir kurdun ininden besleyebileceği her şeye sahipti. Adadaki Ren geyikleri sürüsünün kışlak alanıyla yazlık alanı arasında, orta yere konumlanmıştı. Avlanma alanlarına uzaklığı, her mevsimde birkaç günlük yoldu. Daha da iyisi, ilkbahar geldiğinde yavrular doğunca, anneleri inde kalıyor, yavruları besleyip ısıtma savaşı veriyordu.

İşte o sırada Ren geyikleri de kışlaktan yazlık alana doğru göç halinde oluyorlar, inin yakınından geçiyorlardı. Sonbaharda yavru kurtlar yeni yetmeliğe ulaşmış sürekli açlık hisseder, her zamandan çok yemek ister, ama henüz ava da yardımcı olamazlardı. Ren geyikleri o sıra kış için şişmanlanmış durumda, tam inlerin önünden yine göç etmekte olurlardı. Ama tepenin tek avantajı av fırsatlarıyla da sınırlı kalmıyordu. Burası görünüşe göre bir buzuldan kalıntı olduğu için toprağı kumlu. Eşilip kazılmaya uygundu, ama aynı zamanda biçim alabilecek kadar da sağlamdı. Böylelikle kurtlar burada kendilerine, üstlerine çökmeyecek bir in kazabiliyorlardı.

Ayrıca tepeden görüntü mükemmeldi. Çevresi başka tepelerle kuşatılmış kocaman çukur bir alanın ortasında bulunduğu için, çepeçevre 360 derecelik görüş alanı, her yönde kilometrelerce uzanıyordu. Güney tarafında da bir akarsu vardı. Su olması özellikle önemliydi. Kurtların oradan su içmesi bir yana...çünkü kurtlar birbirinin yiyecek ihtiyacına yardımcı olabilir, ama su ihtiyacına yardımcı olamazlardı. Ama akarsu aynı zamanda bir çit görevi de yapıyordu. Yedi yavru, kendi güvenlikleri açısından inde kalmak zorundaydılar. Ama orada canları sıkılıyor, ikide bir inden çıkan bir yetişkinin peşine takılmak istiyorlardı. Tabii yetişkinler buna asla izin veremezlerdi. Yavrular onları yavaşlatır, avı da mahvederlerdi. Böyle durumlarda yetişkinler güneye doğru gitmeyi seçiyor, en azından başlangıçta öyle yapıyor, nehre gelince suya atlıyorlardı. Su geniş ve

derin olduğu için yavrular onları izleyemiyordu. Çok da soğuk bir suydı. Bu durumda yavruların yüzmeyi denemesi olanağı da ortadan kalkıyordu. Onlar çığlık çığlığa kıyıda kalıyor, yetişkinlerin arkasından bakıyorlardı. Yetişkinler de bu arada, içleri kanayarak, gitsek mi, yoksa kalsak mı diye kararsız, isteksiz adımlarla yollarına devam ediyorlardı.

Yani o tepenin neden in bölgesi olarak seçildiğı sorusunu cevaplamak kolaydı. Böyle bir yeri her kurt isterdi. Üstelik, dünyada bu kadar güzel yerlerin sayısı pek az olduğundan, nice kurt bundan çok daha azına kanaat etmek durumundaydı. O halde burada yaşayan kurtlar kimdi? Neden burada başka kurtlar değil de, bunlar yaşıyordu?

Kurtların bölgelerine bağılı hayvanlar olduğı bilinmektedir. Yani belli bölgelere sahip çıkarlar, oraları diğer kurtlara karşı ellerinden geldiğince korurlar. İnlerin bulunduğu tepe hangi kurtlara aitse, besbelli orayı yabancı kurtlarla paylaşmaya razı olmazlardı. İnler dizisini aile ocağı olarak korumak istemelerine bu bile yeterdi. Ayrıca kurtlar, tıpkı kuşlar ve pek çok başka memeliler gibi, atadan kalma yerleşim yerlerini tercih eden hayvanlardı. Ama... acaba şimdi bu inlerde yaşayanlar, gerçekten ilk buraya göçenlerin soyundan mı geliyordu? Bir inde binlerce yıldır aynı ailenin yaşıyor olması mümkün müydü?

Kuramsal olarak her şey mümkündür ama bu kadar uzun süre bir inde yaşayabilmek pek de olası değildir. Bu kadar mükemmel bir bölge, herhalde arasına el değiştirmiş olabilir. Zamanla ben burayı

bir tür Ortaçağ şatosuna benzetmeye başladım. Kalabalıktan uzakta ve tek başına, ufak bir grubun yaşadığı bir şato. Herhalde aynı büyük ailenin bireyleri. Günlerinin çoğunu yiyecek bulmakla geçiren, ama herhangi bir yabancı geldiğinde onu geri püskürtmeye hazırlıklı bir aile. Herhalde şatoyu ilk kuran kahramanın ya da onu daha önce orada yaşayanların elinden almayı başaran kahramanın soyundan geliyorlardı. Sahiplik ana-babadan çocuklara geçmekteydi. İnsanlarda olduğu gibi bunlarda da ailenin en büyük çocuğu üstün sayılmaktadı. Düşündükçe, Avrupa'nın eski toprak sahibi derebeyleri de gözüme kurtlar gibi görünmeye başlıyordu. Önce bir çift, bölgeyi ele geçiriyor, üzerindeki şatolara yerleşiyor, araziye sahip çıkıyor, çevredeki kilometrekarelerce alanda geyik avlamaya başlıyor. Miras hukukuyla sahiplik düzeninde benzerlikler gerçekten çok fazlaydı.

Bu tabii kurtlar için hâlâ geçerlidir. Onların indinde, inin sahipliği son derece önemlidir, çünkü ortak bir barınak olmazsa sürü dağılır. Yetişkin kurtların ine ihtiyacı yoktur. Onlar açık havaya da dayanacak güçtedir. Ama yavrular dayanamaz. Tıpkı insan yavruları gibi, kutup kışlarına dayanmak bir yana, kendilerini sıcak tutmayı bile beceremezler. Bu bölgelerde kışlar, genç kurtların bir numaralı katilidir. Daha ömürlerinin ilk kışına dayanabilmek için bile kurtların yetişkin duruma gelmiş olması şart olduğuna göre, hepsinin yılın mümkün olduğunca başında doğması, büyüebilmek için zaman bulması şarttır. Kurtlar bu yüzden şubat ayında çiftleşip yav-

ricularını martta doğururlar. Yani karlar erimeden bir hayli önce. İleri donmuş toprağı kazma olanağı yoktur. İni olmayan bir kurt çifti, yavrularını soğuk yüzünden kaybetmek zorundadır. Herhangi bir kurt sürüsünde, hamile olan hangi kurt olursa olsun, inin içinde doğum yapma hakkı bir numaralı dişiye aittir. Demek ki kurtlarda mevki, yaşamla ölüm arasındaki sınır çizgisini simgelemektedir. Köpekler de bunu hatırlamakta, buna göre davranmaktadırlar. Eskiye giden bu bellek, Misha'nın neden diğer köpeklerin çevresinde dolaştığını, onlarla boy ölçüştüğünü de bir dereceye kadar açıklayabilmektedir.

Bizim kurtlara gelince, onlara eski günlerden miras kalan inler bölgesinin çevresinde çok geniş ve boş bir tundra bulunmaktaydı. Kutup bitkileri kısa boylu, yere sarılan türden olduğu için, rüzgâra karşı koyacak hiçbir şey de yoktu. Rüzgâr bulutları itip sürükleyebiliyor, kurtların tüylerini havaya kaldırabiliyor, ama bütün bunları yaparken hiç ses çıkarmıyordu. Bu yapayalnız sessizlikte, pırıl pırıl kutup güneşinin altında, beş yetişkin kurt, sorumluluklarını ustalık ve beceriyle göğüslemekteydiler. Yaptıkları ağır işler onları öyle sağlamlaştırmış, ortama da öyle alışmışlardı ki, birbirleriyle ilişkileri, varsa bile, pek seyrekti. Bu yapayalnız işçiler arasında pek mevki gösterileri yoktu. Birbirine yakın olan nice aileler gibi, kimin kim olduğunu zaten çok iyi biliyorlar, birbirine bunu hatırlatma gereğini duymuyorlardı. Hem zaten, tıpkı çok çalışan çiftçi aileleri ya da avcı grupları gibi, bunların da bu bağışlamayan dünyada sağ kalabilmek için yapacakları çok şey vardı.

Ya tek tek ya da ikili gruplar halinde geziniyorlardı. Herhangi bir anda, içlerinden dördü uzaklarda avlanıyor oluyor, beşincisi inde kalıp yavrulara dadılık ediyordu. Genellikle bu kurt öyle yorgun oluyordu ki, tüm zamanını dışardaki kayaların üzerinde uyuyarak geçiriyor, can sıkıcı, rahatsızlık veren yavrulardan uzakta bulunmayı yeğliyordu. Yavrular önce bir süre o kurda ulaşmaya çalışıyorlar, ama sonunda vazgeçip seslerini kesiyorlar, herkesin çoktan gitmiş olduğunu, nöbetçi olarak kalanın da kendileriyle oynamayacağını anlıyorlardı. Belki yanlışmışızdır diyerek birkaç dakika daha bekledikten sonra, dönüp ine giriyorlardı. Ama dış dünyayı unutmuş değillerdi. Avcılardan biri döner dönmez yavrular dışarıya fırlıyor, onun ve getirdiği yiyeceğin çevresini sarıyorlardı. Döner kurt hemen başını eğip sırtını kavislendiriyor, karnını içine çekiyor, lokmalanmış etleri midesinden ortaya döküyor, yavrular da onu hemen yutuyorlardı. Bir iki saniyenin içinde. Sonra uzaklaşmakta olan avcının peşinden koşuyor, ağlıyor, yalvarıyor, öpüyor, biraz daha istiyorlardı.

Benim gözlemlerim süresince bir iki kere, yavruların annesi, yani en yüksek rütbeli dişi kurt, o yakarlara karşılık gerçekten de yavrulara biraz daha yiyecek verdi. Başını eğdi, midesinden daha küçük bir yığın lokma daha çıkardı. Bu herhalde kendine saklamaya niyetlendiği yiyecekti. Ama genellikle avdan dönerler bir kere cömert bir servis sunduktan sonra, gidip nöbeti o günkü dadıdan devralmakla yetiniyorlardı. Ayakları acımış olan avcı hemen kayaların üzerine, yavrulardan uzak bir yere kıvrılıyor,

eski dadı kalkıp geriniyor, silkiniyor, işi ertelemek istermişcesine bir süre sağı solu kokluyor, biraz çış yapıyor, yakındaki nehirden su içiyor, bazen bir iki dakika durup düşünüyordu. Belki de hangi yöne gideceğini kararlaştırmaya çalışıyordu. Sonunda inden çıkıp dağılan izlerden birini seçiyor, önce ağır adımlarla yola koyuluyordu. Yapacağı zor işler zihnine ağırlık veriyormuş gibi. Ama yavaş yavaş hız artıyor, hayvan çalışmaya razı olmuş gibi görünüyordu. En sonunda işbilir bir tırıs temposuyla hedefine doğru ilerlemeye başlıyordu. Bir kurt bir kere elinden geleni yapmaya karar verince, artık kendine acımakla zaman ziyan etmez, çünkü o işi yapmaya mecbur olduğunu bilir. Bu arada yeni dadı da çoktan derin uykuya dalmış oluyordu. Bir başka kurt avdan dönüp onun yerini alıncaya kadar sürdürüyordu uykusunu. Baffin'de yazları hiçbir zaman tam karanlık olmadığı için, ben gözlemlerimi yirmi dört saat de sürdürebiliyordum. Bir keresinde yorgun bir kurdun tam on sekiz saat aralıksız uyuduğunu izlemiştim. Sonunda onun yerini alacak dadı avdan döndü, bu sefer o kalkıp ava çıktı. Uykusunun ilk dokuz saati bittiğinde başını kaldırmış, içini çekmiş, dilini yerleştirebilmek için ağzını açıp kapamış, sonra tekrar bir dokuz saat uyumuştı. Yani Baffin kurtlarının hayatı, çalışmak ve uymaktan oluşuyordu.

Günümüzün kentli insanlarına böyle bir hayat ne kadar sıkıcı ve kırsal görünürse görünsün, kurtların bu hayattan hoşlandığı izlenimini edinmeye başlamıştım. Düzenli bir hayattı. Her günün prog-

ramı vardı. Sessiz tundra ve o tundranın yıl içinde değişen ışık düzeni, bu geyik avcılarına her şeyi önceden bilebilme olanağı tanıyordu. Birkaç günde bir, her biri yola çıkıp çok uzaklara tek başına gitmek, önce kendine bir kurban bulmak, sonra ona yaklaşıp, eğer mümkünse saldırmak ve sonunda yere yıkmak zorundaydı. Yetişkin bir Baffin kurdu, yetişkin bir Baffin Ren geyiğinin yarı boyunda ve cüsesindeydi. Adadaki tek dişe dokunur av da Ren geyikleriydi. Kolay av değildi bu geyikler. Erkeği de, dişisi de boynuzluydu. Kurtların böyle bir avı uzaktan öldürecek silahı, mızrağı, okları olmadığı gibi, pençeleri bile yoktu.

Aslında Ren geyiği avı öylesine zordu ki, yabani bir hayvanı okşamak için bile yaklaşmaktan ürken insanların çoğu, böyle bir avı gözlerinde canlandırmakta güçlük çekerler. Ama eğer insan değil de kurtsanız, kendinizi insan kadar çekingen bile hissetseniz, ağzınızı o kocaman, korkmuş durumdaki hayvanın boynuna dayamak zorundasınız demektir. O hayvanın uçan çekiçlere benzer ayakları vardır. Sizi ısırır, tekmeler, sizden nefret eder. Ve siz onu ağzınızla öldürmek zorundasınız. Bu işten yarasız beresiz sıyrılıp, karnınız tok durumda geri dönebilmeniz bile başlı başına bir başarı öyküsüdür. Bu da herhalde kurtların avlanmadıkları zaman neden sürprizsiz, düzenli bir hayatı tercih ettiklerini anlatmaya yeter.

Ben Kanadalı bilim adamlarıyla birlikte Baffin'e gittiğimde, bizi o nehir havzasında görmek kurtlar için şaşırtıcı, belki de tatsız bir sürpriz oldu. Bizi ilk

gören, o genç kurtla annesiydi. Genç olanın kuşla olan serüveninden sonra, annesiyle ikisi buluştuklarında, herhalde hemen ine geri dönmüş, orada uluyup havlamış olmalılar. Diğer kurtları tundradan geri çağırmış olmalılar. Çünkü yaklaşık bir saat sonra, hepsinin bir ağızdan ulumaya başladıklarını duyduk. Yükselip alçalan bir av korusu gibi. Besbelli bizim gruba karşı dayanışma içinde olduklarını ifade ediyorlardı. Ya da bize, nehir havzasının kendilerine ait olduğunu söylüyor, bir an önce oradan çekip gitmemizi emrediyorlardı. Kurt uluması pesten başlar, hızla yükselir, yavaşça tekrar inişe geçer. İkinci kurdun katılıp koro oluşturabilmesi için belli bazı noktalar vardır. Bu nedenle genel etki çok seslidir. Kurtlar birlikte ulumaktan hoşlanırlar. Ulumanın öncesinde ve sonrasındaki yüz ifadeleriyle hevesli tavırları, belli bir mesaj taşır. Kırımca birlikte ulumak, birbirlerine karşı olan olumlu duygularını güçlendirmektedir. Bizim de önemli yarışmalardan, spor karşılaşmalarından, savaşlardan önce ekip ruhunu güçlendirmek için birarada şarkı söyleydiğimiz gibi.

Bu sesleri ilk duyduğumuzda, bilim adamlarından Clive Elliott, kurtların bize karşı kongre düzenlemekte olduklarını söyledi. Deminki anneye oğul, besbelli diğerlerini bizden uzak durmaları için uyardılar, dedi. Gerçekten de doğruydu. İnanması zor gibi gelse de, orada kaldığımız sürece, ilk gördüğümüz yere bir tek kurt bile gelmedi. Kam-pımızı oraya kurduk. Onları tehdit ettiğimiz yoktu. Tam tersine, onları çekebilmek için çevreye kokulu

yemler bırakıyorduk. Daha sonra bana tahammül etmeye karar verdiler, hatta inlerine yakın yere kurduğum tek kişilik kampıma konuk bile geldiler. Genç bir dişi kurt gelip bıraktığım yemleri mutlu mutlu yedi. Ama Clive'ın da dediği gibi, kurtlar o günden sonra ana kampımızdan hep uzak durdular. Sanki bizi ilk gören iki kurt, o şaşırtıcı, tatsız olayın yerini onlara iyice tarif etmiş gibi. Böyle yapmış oldukları da hemen hemen kesindi. İletişimi nasıl kurabildiklerini hiçbirimiz bilemesek de. Zaten kurt iletişimi insanoğlunun tam anlayamadığı hayvansal olaylardan bir tanesidir ve daha bir süre öyle kalacağı benzemektedir.

Baffin kurtlarının tam tersine, benim evimdeki köpekler ister istemez çok heyecanlı bir hayat sürüyorlar. Birkaçı birarada yaşayan kent köpeklerinin kaderi böyledir. Kendi grupları birbirine akraba köpeklerden oluşmuyorsa, istediklerini yapmakta özgürlerse, komşu köpeklerle de grup olarak ilişkiler kuruyorlarsa, bunun böyle olmasından kaçınamazlar. Baffin kurtlarının gözle görünür yalnızlığına, birbirine üstünlük durumlarının da çoktan karara bağlanmış olmasına karşın, benim köpeklerim zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu, aralarındaki hiyerarşiyi değiştirmek uğruna harcarlardı, nedeni de herhalde gruplarının bileşiminden kaynaklanmaktaydı. Eğer kurtlarıinki gerçek bir aileyse, anne,

baba, büyümüş çocuklar ve bebeklerden oluşuyorsa, bu köpeklerin de bazıları arkadaştan ileri bağlara sahipti, ama en azından başlangıçta, birbirlerine karşı pek bir yakınlıkları yoktu.

Grup çok basit biçimde, Bingo adlı genç bir erkek bebe bokserle başlamıştı. Kendine güvenen, ufacık bir yaratıktı Bingo. Çok beğenilirdi, kendisi de bunun farkındaydı. Babam onu okşarken sevgiyle, "Sen kocaman bir minik köpeksin," derdi. Bingo da babamı ödüllendirmek için ön patilerini onun dizlerine dayar, başını kaldırıp yüzüne bakardı. Günlerden bir gün Bingo bir arabanın önüne fırladı, araba ona çarptı, hayvancık tek gözünü kaybetti. Hastanede cesareti ve dostça davranışlarıyla kendini öyle sevdirdi ki, veteriner onu satın almayı teklif etti. Ama biz Bingo'yu çok sevdiğimiz için ondan ayrılmak istemedik.

Belki de onu ailenin tek köpeği olarak kabul edip öylece yaşamayı sürdürecektik, köpeklerin grup halindeyken sergileyebildikleri tiyatroları hiç bilmeden ihtiyarlayıp ölecektik. Ama bir gün, oğlumza bir erkek köpek aldığımıza göre, kızımıza da bir dişi köpek almamanın haksızlık olacağına karar verdik, çok etkin soy kâğıtları olan, gösteriler için yetiştirilmiş bir dişi bokser aldık. Zavalılık çok geçmeden, tır tır titreyen, aşırı heyecanlı bir yetişkin haline geldi. Sık sık paniğe kapılırdı, nedeni de büyük olasılıkla, gayretkeşliğinden soluma zorluğu çekip gözlerinin kararması, kendinden geçmesiydi. Bunun suratları yassılmış bebe türlerde sık rastlanan bir durum olduğunu çok geçmeden öğrendik. Doğuşta bunların

da sinüsleri, dişleri normal köpeklerle aynı sayıdaydı. Dilleri onlarınki kadardı. Geniz kanalları da onlarla eşti. Ama bütün bunların sığacağı kadar yer yoktu kafalarının içinde. O deforme kafaya bunlar tikiş tikiş zor sığabiliyordu. Violet (kızımız ona bu adı vermişti) aslında Bingo'dan daha soylu ve daha deforme değildi. Aşırı egzersizin kendisini soluksuz bırakacağını, bayıltacağını anlayamıyor, bu yüzden de sık sık bayılıyordu. Normal köpek becerilerini de bir türlü öğrenemiyordu. Ona kısmi bir çiş eğitimi vermeyi bile başarı saymıştık. Çevresinin hiç farkında olmaz, asla tasmaşız gezdirilemezdi. Bir keresinde suyun yüzünde yüzen yosunları ot sandı, rıhtımdan adımını o yana atıverdi, neredeyse boğuluyordu.

Violet'in köpek yarışmaları dışındaki faaliyetler için hiç uygun olmadığını gören pek çok kişi, bize bir başka Violet edinmemizi önerdiler. Ama böyle bir şeyden Violet hiç hoşlanmazdı. Bizim evi çok seviyordu. Durumu onun sevgi yeteneğini sınırlamıyordu. Çok büyük bir sevgi yeteneğine sahipti. Ama sevdiği, bizim aramızdan biri değildi. Onu besliyorduk, seviyorduk, yataklarımızın üzerinde yatmasına izin veriyorduk, ama onun bize verdiği yalnızca iyi niyetti. Daha derin duygularını Bingo'ya saklıyordu. İlk gördüğü andan beri tapıyordu ona. Yalnız onun yanında olmak istiyor, onu sevmek istiyor, her gittiği yere peşinden gidiyordu. Bingo'nun sesini duyduğu anda havlamaya başlardı.

Bingo'nun Violet'e olan sevgisi ise pek bu kadar çok değildi. Ama yine de bağlanmıştı Violet'e. Evli

bir çift gibiydiler. Aralarında özel anlaşmalar vardı. Belli bir biçimde yatıp uyumaktan hoşlanıyorlardı. Bingo yemeğini daha önce bitirirse, Violet kendi yiyeceğinden birazını onun yemesine izin veriyordu. Yolda giderken Violet onun kör tarafındaysa, öne geçiyor, Bingo onu omzuyla dürterek geride kalması için uyarıyordu. Bu mücadele hep sürüp giden bir şeydi. Bingo evli bir erkek gibi, kendisinin ve Violet'in eve girebilmesini sağlama işini de üstlenmişti. Arka ayakları üzerine kalkar, ahşap kapıyı tirmalar dururdu. Tüm gücünü sergilediği için, kapının tah-tasına tırnaklarıyla tirmık izleri oymuş, bu izler derinleşmiş, delik açılmasına ramak kalmıştı. O böyle uğraşırken Violet yanbaşında oturur, tedirgin bakışlarla olup biteni seyrederdi.

Violet fiziksel yetersizlikleri nedeniyle, kızımız için pek de boşluk dolduran bir arkadaş olamıyordu. Bingo üç yaşına geldiğinde, Violet de iki yaşındaydı.

Onu almakla kızımıza büyük bir iyilik yapmadığımızı görüyorduk. Böylece Violet benim köpeğim oldu, kızımıza bir üçüncü köpek aldık...genç ve güzel kurt köpeği, Maria.

Sağlıklı ve atletik yapıya sahip olan Maria, Violet'in tam tersiydi. Bingo ona hemen ilgi duydu. Evin en yaşlı ve dolayısıyla en sözü geçen köpeği olarak, Maria'nın önünde kasıntı adımlarla gider gelir, gösteri yapar, ama bu arağa kulakları yatık olur, yüzünden sevgi okunurdu. Vücut diliyle verdiği mesaj, Maria'nın kendisinden genç olduğunu bildiği, kendisinin her bakımdan ondan üstün olduğunu da bildiği, ama bunların hiç önemli olmadığı, çünkü

kendisinin onu çok sevdiği, onu eşi olarak istediği mesajıydı.

Genç Maria bütün bunları belli bir kuşku düzeyi içinde seyredirdi. Eve yeni gelmişti, bunu bilmeyen yoktu, ama hayatının ilk beş ayını annesi, babası, kardeşleri ve amcasıyla birlikte geçirmiş bir köpekti. Sosyal hayatı olan bir köpekti yani. Köpek iletişimini iyi biliyor, nasıl davranmak gerektiğini ise çok iyi biliyordu. Kuyruğu inik, kulakları dik, biraz kendi içine kapanmış gibi duruyor, tüm haliyle kısmi bir teslim oluşu yansıtıyordu. Başlangıç için bu kadarı yeter, diye düşündüğü belliydi. Bingo'ya saygı göstermeye hazırdı, ama geleceklerinin ne tür ilişkiler içereceğini zaman gösterecekti ona göre. Ne de olsa, köpekler sırf aynı evde yaşıyor oldukları için otomatik olarak birleşmezdi. Tam tersine, birlikte yaşayan köpekler genellikle bir kardeş ilişkisine, daha doğrusu aynı ofiste çalışan insanlarınkine benzer bir ilişkiye girerlerdi. Hemen aralarında bir rütbe düzeni oluşurdu. Ondan sonra da, en çok üzerinde durdukları şey kavgalardan kaçınmaktı. Eve gelen bir yabancıyı haber vermek ya da diğer köpekleri kovalamak gibi işler çıktıkça, evin köpekleri genellikle işbirliği yapar, çoğu zaman birlikte gezer ya da avlanırlardı. Özellikle de kırsal bir yerde yaşıyorlarsa. Ama bu işbirlikleri yalnızca aralarında dostça bir ilişki olduğunu gösterirdi, o kadar.

Bingo'dan farklı olarak, Violet kendi mevkiini kabul ettirme yolunda hiçbir çaba göstermezdi. Beri yandan, Maria sorunuyla başa çıkma işini de beceremeyecek gibi görünüyordu. Maria'nın ondan

çok daha güçlü ve çok daha enerjik olduğu su götürmez bir gerçektir. Ağzında pırıl pırıl parlayan beyaz dişleri vardı. Genç ve dejenere olmamış bir köpeğin dişleri. Violet'inkiler gibi zavallı, kıvrık kancalar değildi onun dişleri. Yüzyıllardır acımasızca evcilleştirilip duran bokserlere olacağı buydu sonunda. Ama yine de nice evlerde, evin eski köpeği olan ufacık bir hayvan, yeni gelen daha iri bir genci tahakkümü altına alabilir, bunu sırf kişiliğinin gücüyle yapabiliyordu. Maria henüz yavruyken Violet ona birazcık psikolojik üstünlük uygulamış olsa, uzun vadede kesinlikle daha rahat ederdi. Violet'in bunları yapmaması, Maria'nın onunla kedi fareyle oynar gibi oynamasına yol açtı. Sanki Maria bir çocuktı, Violet de onun oyuncağıydı. Violet dayanamaz hale gelince hırlayarak, hırsla Maria'nın üzerine atılır, onu ısırmaya çalışırdı. Maria ise Violet'in bu çaresizliğini yanlış anlar, onun çevresinde neşeyle dans eder, sonunda çevredeki insanlardan biri kalkıp içlerinden birini tutar, oradan uzaklaştırırdı.

Aslında Violet'i Maria konusunda en çok rahatsız eden şey, Bingo'nun onu o kadar çok sevmesiydi. Bingo, Violet'in varlığına hiç aldırmaksızın her gün bir süre Maria'nın önünde ileri geri geçit töreni yapar, bu arada kulakları inik, yüz ifadesi yumuşak, kuyruğu hafif hafif sallanır durumda olurdu. Violet sık sık onu durdurmaya, engellemeye çalışırdı. Havlayarak üstüne atılır, göğsünü hızla onun omzuna çarptırırdı. Sanki niyeti Bingo'yu devirmektir. Bingo bir anda dönüp hırlar, sonra yine aynı yumuşak yüz ifadesine bürünürdü. Öfkesini fazla sür-

düremeyişinin nedeni, belki Maria yanlış anlar da kendisine kızdı sanır diyeydi. Oysa Violet'e bir anlık öfke gösterisi bile yeterdi. Violet'in hiyerarşi içindeki düzeyi artık öyle aşağıya kaymıştı ki, Maria'ya bile doğrudan meydan okuyamıyordu. Böyle durumlarda çekilip bir köşeye gider, yalnız başına, sıkkin ve üzgün, öylece otururdu.

Maria bir yaşına varıp ikinci azgınlık belirtilerini göstermeye başladığında, durum doruk noktasına ulaştı. Bingo heyecandan kendinden geçmiş durumdaydı. Çabalarını iki katına çıkarmış, Maria nereye giderse onu izliyordu. Durumu çok dokunaklıydı. Onu izlerken parmak uçlarında yürümekteydi. Belki de kendini olduğundan daha uzun boylu göstermek için. Maria kendisine yöneltilen bu ilgiden boğulur durumdaydı. Genelde Bingo'yu görmezden gelmeye çalışırdı, ama Bingo bunu olanaksız kıldığında, Maria ona ters ters bakar, dönüp giderdi. Bazen kanepeye sıçrayıp top gibi kıvrılarak yatar, yattığı yerden öfkeli gözlerle Bingo'yu süzmeyi sürdürürdü. Besbelli Bingo için kuyruğunu yana çekmek gibi bir niyeti yoktu.

Köpeklerde ahlak duygusu var mıdır? Bingo'da vardı. Şu tarif ettiğim durumda, Maria'ya bu kadar hayran olduğuna göre, o ne isterse onu yapmak istemesi son derece doğaldı. Ama bir gece, kendi doğru saydığı şeyi ona yaptırmak amacıyla meydan okumuştı Maria'ya. Bu olayı anlatmak asıl beni utandırır, ama yine de burada anlatmaktan çekinmiyorum, çünkü olayı hem esrarengiz, hem de

olağanüstü buluyorum.

Evimizin mutfağında, içi partiyonlarla ayrılmış dev bir kafes dururdu. Çocuklarımız orada iki papağanla üç beyaz fare beslerlerdi. Maria haftalar boyunca bu küçük esirlere hiç aldırış etmemişti, ama bir gece geç saatte, loş ışıklandırılmış mutfaktan geçerken besbelli onlara ilk defa dikkat etmiş, spor olsun diye papağana doğru atılmıştı. Papağan uçmuştu tabii. Fareleri ve öbür papağanı korkutarak uçmuştu hem de. Bunun üzerine çok geçmeden Maria heyecan içinde kafesin çevresinde fır dönüp o korkmuş yaratıkları yakalama çabasına düşmüştü. Hayvancıklar kanat çırparak, kafesin içinde dört dönererek kaçıyorlardı. Onu derhal durdurmam gerekirdi. Ama minik hayvanlara gerçek bir zarar veremezdi. Olsa olsa korkuturdu onları. Ayrıca Maria'nın hareketlerinde hiçbir saldırganlık izi olmayışı da hayranlığımı uyandırmıştı. Neşeli bir kovalamacadan ibaretti yaptığı. Seyretmeyi sürdürdüm, vicdanıma karşı çıkıp o terör olayının sürmesine izin verdim.

Ama birdenbire Maria'ya yan tarafından bir şey öyle sert çarptı ki, köpekci acı bir havlamayla sendeledi. Bingo'ydu ona çarpan. Kimse farkına varmadan mutfağa girmişti. Şaşıp kalan Maria ile kafesin arasında yerini alıp dikilmişti. Maria hemen kendini toparladı, Bingo'ya aldırıksızın tekrar kafese atıldı. Ama Bingo çok otoriter biçimde havladı. Bağırarak bir havlama. Kendi cüssesini Maria'ya bir kere daha çarptırdı. Maria o zaman olduğu yerde durdu, köpeklerin inanılmaz şeylerle kar-

şılaştıklarında hep yaptıkları gibi, dönüp olay yerinden uzaklaştı, bir köşeye çekildi, bundan sonra neler olacağını görmek üzere oraya yerleşti. Loş mutfakta hepimiz sessiz kaldık. Bingo bir duygu yükünün ağırlığı altında titriyordu. Soluk soluğa, Maria'ya dönüp dikkatle baktı. Maria olayların böyle beklenmedik biçimde gelişmesinden pek etkilenmişti. Ben de fena halde utanmıştım. Kendi köpeğim utandırmıştı beni. Farelerle papağanlar yorgunluktan bitkin ve hareketsizdiler. Bingo orada öylece nöbetçi gibi durdu, Maria mutfaktan çıkıncaya kadar bekledi. O zaman doğruldum, elimi özür diler gibi Bingo'ya uzattım. Sessizce, tevazuyla, dilini parmak uçlarıma değdirdi.

Neydi bu olanlar? Bingo zor durumdaki farelerle kuşların yardımına mı gelmişti? Öyle de olabilirdi herhalde. Ama daha iyi açıklamalar da vardı. Belki farelerle papağanları, çiftliklerdeki kocaman çoban köpeklerinin gözüyle görmüş, onları çiftliğin sahibinin korunmaya muhtaç yavruları olarak düşünmüştü. Ya da belki Maria'nın büyük heyecanına bakıp işlerin çığrından çıktığını düşünmüş, evin içini yeni baştan düzenine kavuşturmak istemiş de olabilirdi. Ama hangi yorumla hareket etmiş olursa olsun, bu yaptığı onun manevi dokularının gücüne işaret eden bir şeydi. Aslında âşık erkek köpekler, sevdikleri dişi köpeğin her şeyi yapmasına izin verirlerdi. Oysa Bingo, Maria'nın kendince yanlış olan hareketini engellemiştir.

Aşağı yukarı aynı sıralarda, ev ortamımıza bir köpek daha katıldı, o da Misha'ydı. Sahipleri önce onu bize bir ön ziyaret için getirdiler, Avrupa yolculuğuna çıkmadan önce onun biraz bizim eve alışmasını sağlamak istediler. Tasmaşını gererek ön kapıdan daldığında, sahipleri çok gerideydi. Biz onu tasmadan kurtardığımız sırada, Maria mutfaktan hole çıkıyor, Bingo kimin geldiğini görmek için merdivenlerden iniyordu. Bingo'nun böyle durumlardaki normal rolü, konuklar içeriye girinceye kadar bol bol havlamak, sonra ön patilerini konuğun dizlerine dayayıp onu selamlamak ya da kabul ettiğini göstermek, ardından kafasıyla kuyruğunu havaya dikip konuğun önüsıra yürümek, bir bakıma onu eve sok-

maktı. Bu sefer de aynı şeyi yapmaya niyetlenen Bingo, Misha'yı görüncé olduğu yerde zıncı diye duruverdi. İri bir yabancıydı Misha. Bingo ona baktı, sonra tehditkâr bir tavırla ilerlemeye başladı.

Ama Misha, Bingo'yu neredeyse görmezden geldi. Gözleri hemen Maria'nın kollarıyla buluştu. Bingo'nun kafasının üzerinden sıçradı, kayarak ilerleyip Maria'nın önünde durdu. Maria bir anda dirseklerinin üzerine çöktü. Bu oynamaya davetti. "Kovala beni," diyordu bu hareket. Misha da kovaladı. Çabucak, hafif adımlarla sevinç içindeki iki yaratık odanın çevresinde döndüler, kanepeden koltuğa, oradan masaya, oradan yine kanepeye sıçradılar. Bütün bunlar sessizlik içinde oluyor, yalnızca arasıra hız alırken yerinden oynattıkları bir mobilyanın gıcirtısı, kazayla yere düşen bir kitabın sesi duyuluyordu. Ayakları yere pek seyrek değiyordu. Pırıl pırıl gözleri ve dolup taşan enerjileriyle bu iki mutlu köpeğin hali, ömrümde gördüğüm en güzel manzaralardan biriydi. Sonsuzluğa kadar seyretmeye hazırdım onları.

Bu arada Bingo da kendi varlığını hissettirmeye çabalıyordu. Asıl niyeti, Misha'nın önünde ileri geri dolaşıp onun gözlerine bakmak, yani kendi üstünlüğünü göstermektir, ama Bingo yerdeyken Misha eşyaların üzerinden atlamakta olduğu için, Bingo'nun bu gösterisi hiç kimsenin dikkatini çekemedi. Misha, Bingo'yu görmüyordu bile. O zaman Bingo tehditlerini arttırdı. Tam Misha kanepeden yere sıçrarken kendini onun önüne attı ve bacağını ısırmağa çalıştı. Ama Misha ayağını yere şöyle bir değdirip tekrar fırlamaya hazırdı. Yeniden sıçrarken yan-

lışlıkla Bingo'yu devirdi. Bingo kükreyerek onun peşinden koştu. Biz o sırada o bir çift uçan tüylü güzelin etkisinden sıyrılıp kendimize geldik, Bingo'nun peşinden koşup onu yakaladık, bir başka odaya götürüp kapattık. Misha'yla Maria birbirlerine öyle kapılmışlardı ki, hiçbir şeyin farkında değillerdi. Misha sahiplerinin bize veda edip gittiğini bile farkedemedi.

Bu ilk karşılaşmadan bir hafta kadar sonra, Maria da çiftleşmeye hazırdı. Ayaklarını yere sımsıkı basıp omzunun üzerinden geriye, Misha'ya doğru sevgiyle bakarak kuyruğunu yana aldı. Kuyruk hemen hemen Maria'nın yanbaşıyla yatıyordu. Misha onun üzerine çıkarken ön patisini de onun sırtına dayamıştı. Birleştiler. Maria bakire olduğu için ağzından bir tek çığlık çıktı, ama mücadele etmedi. Çabucak ve sımsıkı sarmaştılar, sonra kulakları inik, yüzlerinde o yumuşak ve gülümseyen ifadeyle, ağızları açık, solumaları hızlı ve vücut ısıları artmış durumda, yerde yuvarlandılar, yuvarlandılar, sonunda da serildiler. Birbirinden ayrılmaları çok uzun sürdü. Ardından birbirlerine dönüp öpüşmeye başladılar. Kalkıp odayı dolaştılar. Bahçe kapısı açıktı. Oraya çıkıp birbirleriyle keyifle yarıştılar. Doğrusu hakkını yememek gerekir, orada bulunan Bingo da ruhen onların neşesine katıldı. Yüz ifadesi yumuşaktı. Bize sevgiyle bakıyor, sanki büyük olayı kutlamaya davet ediyordu. Ama daha çok, odanın bir kenarına çekiliyor, Misha'yla Maria'ya pek sokulmuyor, onlara ancak bir iki kere yaklaşıyordu. Genel havası mutluydu. Birleşen çiftlerin yanındaki diğer köpekler genellikle böyle olurdu. Ama pek bir şey beklediği

yoktu. Sıranın kendisine geleceği konusunda bile umutlu sayılmazdı.

Umutlanmamakta haklıydı, çünkü Maria zaten ona hiç cesaret vermiş değildi. Bazı dişi köpekler bir seferde kendilerini birden fazla erkeğe verir ya da farklı günlerde farklı erkeklerle ilişki kurar, sonunda bir batında doğan yavruların çeşitli babaları olurdu...ama Maria böyle bir şeye de pabuç bırakmamıştı. Kendini öyle bir özenle Misha'ya saklamıştı ki, dışarıya çıkıp işerken bile, dişi köpeklerin genellikle yaptığı gibi yarı çömelip yarı bacak kaldırarak uzağa işemeye çalışmamış, kokunun oradan geçenlerin tabanlarında uzaklara taşınmasını beklememişti. Daha sonraki yıllarda, artık Misha'ya sahip olmadığı günlerde, o da kendi durumunu ilan etmişti diğer köpekler gibi. Başka erkekleri kabul etmekte istek de göstermişti (ama Bingo'yu değil).

Daha ilk karşılaştıkları günden itibaren Misha'yla Maria birlikte yiyor, birlikte gezmeye çıkıyor, kürk kürke sarılarak birlikte uyuyorlardı. Misha'nın sahipleri bu ilk ziyaretin sonunda onu almaya geldiklerinde, sürükleyerek götürmek zorunda kaldılar. Bir saat sonra Misha yine bizim evdeydi. Kendi evlerinin çitinden atlayarak gelmişti. Maria'yı da bizim bahçeden çıkardı. Onu çitin altından geçirerek başarmıştı bunu. O günden sonra, Maria onun gezi arkadaşısı oldu. Bütün gün geziyorlar, bazen gece de dönmüyorlardı. Sabah olduğunda onları ön kapının basamaklarında, birbirine sarılmış, uyur durumda

buluyordum. Tasma yasası yüzünden Maria'nın gezmesine izin veremediğimiz zaman, kapı dibine oturur, kocasının dönmesini beklerdi. O geldiğinde Maria hemen ona sokulur, burnunu onun kürküne gömer, o da öylece, hiç kıpırdamadan durur, sabırlı sabırlı onun kendisini incelemesini beklerdi. Köpeklerin bir şeylerin üzerinde yuvarlanması bu yüzden tabii. Sosyal yaratıklar oldukları için, kokuları toplayıp eve getirir, bu enformasyonu paylaşırlardı. Artık Misha'nın yuvası, Maria'nın yanıydı. Maria'nın yuvası da Misha'nın yanıydı. Maria'yı onunla birlikte göndermemişsek, Misha yolculuklarını bitirince ona dönerdi. O yokken Maria, ya kapı dibine oturur ya da pencereden bakarak onu beklerdi. O görününce hemen yerinden sıçrardı. Biz de anlar, kapıyı açmaya giderdik. Belki genel inanç, romantik aşkın ve ondan doğan cinsel veya başka türlü, sadakatin köpekler için geçerli olmadığını ileri sürebilir. Böyle sanmak, kendi duygularımızı köpeklere mal etmektir, diyebilir. Ama bu doğru değildir. Misha'yla Maria'nın hikâyesi, romantik aşkın evrimsel değerini, insanlarla ilgili herhangi bir aşk hikâyesi kadar açık seçik sergilemekteydi. Romeo'yla Juliet'i güden güç, insan olmayan türler için hiç de daha az güçlü, daha az önemli değildir, çünkü o bağın gücü o erkeğe, doğacak çocukların gerçekten kendisine ait olduğu, Bingo'dan ya da Tybalt'tan doğmadığı konusunda güven verir, sıra yavruları büyütmeye geldiğinde ana da, baba da birbirine benzer bir işbirliği tutumuna bürünürler.

Bu seferki yavrular, bizim evdeki köpek topluluğunun beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci üyeleri oldular. Mayıs ayının bir sabahında, şafak öncesinde, pek zor geçen bir gecenin sonunda dünyaya geldiler. Maria kendisi için hazırladığımız sepeti kabullenmedi, kendine benim gardırobun arkasında bir yer seçti, sancılar başlayana kadar oradan çıkmadı. Doğum yaklaşırken bir noktada cesareti tükenir gibi oldu, hatta paniğe bile kapıldı, telaş içinde kendine daha iyi bir yer aramaya kalkıştı. Karnı iki yanından taşa taşa acele adımlarla merdivenlerden ağlayarak inip çıkıyor, akan kanlarla amniyonik sıvılar güzel patilerini lekeliyordu. Misha kendi sahiplerinin evindeydi, ama Bingo'yla Violet evdeydiler. Seyrediyor, Maria telaşla yanlarından geçerken kenara çekilip büzülüyorlardı. Hiçbirimiz onu sakinleştirecek, kendini daha iyi hissetmesine yol açabilecek bir şey bulup söyleyemiyor, yapamıyorduk. Hayatının en önemli olayıyla, sıfır tecrübe düzeyinde karşılaşmaktaydı, çok korkuyor ve kendini çok yalnız hissediyordu. Sonunda benimle birlikte yatağımın üzerine yerleşmeye karar verdi ve bunu da son anda başardı. İlk önce beyaz bir yavru çıkıverdi...benim sevgili Suessi'm...ileriki yıllarda babası gibi gezginci olacaktı; ama kent sokaklarında değil, karlı kırsal alanlarda, ormanlarda...üstelik orada bir çakalı sevip onunla evlenecekti. Ama bütün bunlar başka bir öykünün konusu tabii. Ben şu anda onun doğumunu anlatıyorum. Suessi daha ilk soluğunu içine ancak çekmişti ki, bu sefer siyah

bir yavru çıktı. O da Suessi'nin müthiş kardeşi Windigo'ydu. Ardından ikizler geldi. Biri erkek, biri dişi ...Zooney ile Moira. Bunlar Mişha gibi grili beyazlıydılar. Doğum başladığında Maria bir an için bağırılmış, ama sonra hemen korkusunu ve acılarını bir kenara itip işe koyulmuştu. Becerikli bir yaratıktı. Başını bacaklarının arasına doğru eğdi, doğmakta olan her yavrunun üzerindeki zarı çekip çıkarmaya yardım etti. Hızla çalışıyor, diliyle yalıyor, ön dişleriyle ısırp parçalıyor, her yavrunun burnundaki zarı kendi ağzına alıp çekiyor, sonunda zar yavrunun kalçalarına kadar inip, onu Maria'ya bağlayan göbek bağının çevresine yığılıyordu. Maria bağı ısıırıyordu o zaman. Yavruyu kendi karnına doğru iterken zarı da yutuyordu. Böylelikle plasentayı da çıkar çıkmaz hemen yutmaya hazır durumda oluyordu. Her doğumu o kadar hızlı yapıyor, kendi vücudunu, yavru-rularını ve yattığı yeri o kadar temiz tutuyordu ki, dördüncü yavru olan Moira doğduğunda, hemen hemen temizlenecek bir şey kalmamıştı. Maria o zaman oyluklarını karnına doğru çekti, top gibi kıvrıldı, beni çok şaşırtan bir şey yaptı, gözlerini kaldırıp bana baktı. Hemen hemen düşmanca bakışlarla bakıyordu. Sanki bana, "Ne bakıyorsun öyle?" diye sorar gibiydi.

Gerçekten de...ne bakıyordum ben? Görebildiğim yalnızca dertop olmuş Maria'ydı. Başı ve kulakları dik, gözleri katı, bakışları dengeli ve doğrudandı. Sanki burnuyla hem beni, hem de kapıyı gösteriyormuş gibi. İş bebekleri korumaya geldi mi, insanda kol neyse, köpekte de oyluk o görevi ya-

piyordu. Maria'nın oylukları da yavrularını sanki hiç doğmamışlar gibi saklamaktaydı. "İyi misin? Biraz su içmek ister misin?" diye sordum, su çanağını önüne doğru ittim. Yüzüme yabancıymışım gibi baktı. Ben de kalkıp çıktım. Daha sonra odaya dönüp bacaklarını ayırmaya, yavruları görmeye çalıştım. Maria'nın yüz ifadesi değişmedi, ama oylukları daha bir kasıldı. Tüm gücümü kullanıp o bacakları zorla ayırmadıkça yavruları göremeyeceğimi anladım. Onu da yapmak istemiyordum. Yine su, süt ve yiyecek önerdim. Ama onun istediği bunlar değildi. Herkesin odadan çıkmasını istiyordu, o kadar. Yine çıktım. Üçüncü ziyaretimde, bana kısa bir süre için güvenmeye karar verdi, yıldırım hızıyla aşağıya uçtu, bahçeye, işemeye gitti, sonra soluk soluğa geri döndü, yatağa hopladı, yavrularıyla yerleşti. Bu arada yavruların hepsi iyice ısınmış, temizlenmiş, pembe pembe olmuşlardı. Alt alta üst üste bir tek küme halindeydiler. Maria o andan sonra, o upuzun ömrünün sonuna kadar, sadık ve mükemmel bir anne oldu. Köpeklerin madonna'sı gibiydi. Ona Maria adını koymuş olduğumuza memnunduk.

Ertesi gün Misha'nın sahipleri onu bize, yavrularla tanıştırmaya getirdiler. Olup bitenlere hiçbirimiz hazırlıklı değildik. Misha odaya yine her zamanki gibi girdi. Seri adımlarla, dostça bir havada yürüyordu. Ama Maria'yı görünce zıncı diye durdu, bütün davranışı değişti. Çok yavaşça, çöküyormuş gibi bir havada, başı alçaldı, kulakları, sonra da kuyruğu indi, odanın ortasında hareketsiz durup Maria'ya baktı. Maria bu arada kendisine ha-

zırladığımız sepeti kullanmaya da razı olmuştu. Odanın karşı tarafında, o sepette yatıyordu. Vücudu yine kıvrılmış, güçlü oylukları yavrularını bir demir kaskaç gibi kendi göğsüne yaslamıştı. Başı dikti ama kulakları da dikti. Gözleri kocaman açılmış, kutunun kenarından Misha'ya bakıyordu. Dudakları geri çekilmişti ama yalnızca ön dişleri görünüyordu. Yüzünün katılığı, gerekirse diğer dişlerini de bir anda göstermeye hazır olduğunu ifade etmekteydi. Hiçbir konukseverlik yoktu yüzünde. Ama korku da yoktu. Karşımızda yavruları için her tehlikeye atılmaya hazır bir köpeği görmekteydik. Şu an için buna gerek olduğunu sanmıyordu, o kadar. İki köpek bir an birbirlerine baktılar. Maria'nın ifadesi çok açık, çok keskin, çok tetikteydi. Misha'nın yüzü ise yumuşacık, güven verici, hemen hemen tedbirliydi. Derken Misha yavaşça, çok yavaşça başını daha da aşağıya sarkıttı, karnını içine çekti. Gözlerini bir an bile Maria'dan ayırmaksızın kustu.

Misha'nın insan seyircileri bir anda hep bir ağızdan konuşmaya başladılar. Türlü kuramlar ileri sürüyor, bu garip hareketi açıklamaya çalışıyorlardı. Belki yavruları görmek ürkütmüştü onu. Belki heyecandan ya da kıskançlıktan olmuştu. Oysa onun kusmasının nedenleri bunlar değildi. Aslında Maria'ya, onu da, çocukları da beslemeye hazır olduğunu söylüyordu. Şu anda içinde ne yiyecek varsa, onu sunmaktaydı. Daha ilerde vereceği yiyeceklerin vaadini taşıyordu bu hareket. Ergin kurtlar yavrularını böyle beslerlerdi.

Bu durumda Misha'yla ilgili esrar, neden kus-

tuğu konusunda değil, yavruları nereden bildiği konusunda dđđümleniyordu. Kendisi daha iki yaşındaydı. Onu yaşı bir çift büyütüyordu. Köpek babalığı konusunda da hiçbir tecrübesi yoktu. Derin kutunun dibinde, Maria'nın demirden bacakları arasında yatmakta olan yavruları görmüş olamazdı. Tanrı bile göremezdi o anda o yavruları. O halde Misha onların doğduğunu, orada yatmakta olduklarını nereden anlamıştı? Bu soruya cevap vermek kolay değildi. Yavrular hiç ses çıkarmadığına göre, onları kulağıyla duymuş olamazdı. Koku konusuna gelince...en azından insan burnunun alabileceği bir kokuları yoktu yavruların. Herhalde Misha da kokudan anlamış olamazdı. Bir koku alsa bile, o kokunun anlamını nereden bilebilirdi? Besbelli Maria'nın halindeki bir şey, ona durumun geçen görüşmelerinden bu yana değiştiiğini anlatmıştı. Yine de...Misha'nın bu konuda hiç tecrübesi olmadığına göre, o davranışın ne anlama geldiğini nasıl bilmişti? Ama bilmişti işte. Durumu anladığını hiçbir köpek, o anda Misha'nın yaptığı kadar açık seçik ifade etmiş değildi.

Baba olarak Misha doğrusu Baffin kurtları gibiydi. Yavruları küçükken onları çevresinde istemiyor, ayaklarının altında gezinmelerinden hoşlanmıyor, kendisi onlardan yüksekte olmak istiyordu. Onlar yerde dolaşırken, Misha ya bir koltuğa ya da kanepeye çıkıyordu. Yavrular dört aylık olduğunda, arasıra en büyüğünü gezmeye götürmeye başladı. Bazen ben Misha'nın beyaz yavruyu alıp gittiğini görünce dehşete kapılıyordum. (Misha çitin

üzerinden atlıyor, yavruyu da çit altına kazdığı bir hendekçikten çıkarıyordu.) Kaygılarım Misha'nın balık becerileri deneyimsiz olduğu için değildi. O da vardı tabii...ama aslında kurtların bu durumlarda ne yaptığını bilmiyordum. Sorun çıktığında Misha içgüdülerine döndüğünde...ne yapacaktı? Hayalimde Misha'nın başka bir şeylere ilgi duyarak yavruyu unuttuğunu canlandırıyordum. Yavru evden çok uzaklarda olduğu için, buraya dönmesini de beceremezdi. Ama böyle şeyler hiç olmadı. Zaman geçerken, Misha'nın minik Suessi'yle çıktığında fazla uzaklara gitmediği belli oldu. Hızlı da gitmiyordu. Tehlikeli otoyollardan falan geçtiği yoktu. Saint Bernard'ın bulunduğu sokağa bile yönelmiyordu. Anladığım kadarıyla, bize yakın evlerin arka bahçelerinden geçiyor ya da yakındaki büyük mezarlıkta dolaşıyordu. Buralarda trafik seyrekti. Birden fırlayıp onları korkutacak köpekler de yoktu. Eğer mezarlık bekçilerinden biri bana söylemese, köpeklerin nelerde dolaştığını hiçbir zaman öğrenemeyecektim, çünkü Misha beni davet etse bile, öyle tecrübesiz bir yavruyla dolaşmayı göze alamazdım. Zaten Misha'nın da beni davet etmediği bir gerçektir.

Ama bence beyaz yavru Suessi, şaşılacak seyir yeteneklerini çocukluğunda babasıyla dolaşmak sayesinde öğrendi. Bu beceriler sonradan ilginç hayatı boyunca çok işine yaradı. Özellikle de sıcaklığın sıfırın altında seyrettiği New Hampshire yörelerinde. Suessi ömrünün sonlarında, yaşlı ve güçsüz, üstelik Alzheimer hastalığına tutulmuş durumda, bir gün bir tipide çıkıp ormana doğru yürüdü. Belki de bir süre

nce ortadan kaybolan sevgili akalını d-
nyordu. Ben telala peinden fırlayıp seslenerek
kotum, onu aradım, neden sonra onu kar fırtınası-
nın ortasında grr gibi oldum. Benim sesime değil,
eve doğru geliyordu. Herhalde babası ona bu ders-
leri on sekiz yıl nce çok iyi ğrettiği için. Alz-
heimer'in getirdiği akıl karımaları, gideceği yn
bilme yeteneğini etkilememiti.

Suessi ilk doğan yavruydu. O kuşak yavruların içinde en yüksek rütbeli köpek olarak da büyüdü. Misha'dan sonra bizim köpek grubumuzun en yüksek rütbeli köpeği oldu. Onun ardından, ikinci doğan Windigo geliyordu. Üçüncüsü de ikizlerin erkeği Zooey'di. Kurt köpekleri açısından, Bingo hiç sayılmıyordu. Ama yavrular küçükken ona saygı göstermekteydiler. Suessi'yle Windigo'nun boyları ve kiloları hemen hemen eşti. Aralarındaki sosyal farklılık da hemen hiç hissedilmeyecek düzeydeydi. Hayatlarını birlikte yaşıyor, her zaman çok iyi geçiniyorlardı. Hiç kavga etmezlerdi. Başkasıyla kavga etmek için güçlerini birleştirdiklerini de bir tek kere gördüm. Hasımları, bir dostumuzun genç kurt

köpeğiydi. Rengi kahverengi ve beyazdı. Onu geçici olarak evime almayı kabul etmiştim. Ama beni çok şaşırtan bir şey oldu, genç köpek sosyal açıdan çok cahil çıktı. Ayrıca kendi gücü konusunda da gerçekçilikten uzak hayalleri vardı. Benim yaşça daha büyük olan köpeklerime tahakküm etmeye kalktı. Benimkiler uzun süre ona aldırmadılar. Köpeklerin niyeti kavga etmekse, genellikle bunu tanıştıktan hemen sonra yaparlar ya da hiç yapmazlar. Evde bir olay patlamayınca, ben de işler yolunda gidiyor diye düşünüp grubu rahat bıraktım.

Besbelli Suessi'yle Windigo, kendilerini bu yabancıya kanıtlama gereği duymuyorlardı. Ona bir ders vermeye niyetleri olmadığı gibi, kendi mevkilerini ona kabul ettirme peşinde de değildiler. Ama onun poz atmasına sonuna kadar dayanacak da değillerdi elbette. Günün birinde, kahverengili beyazlı genç köpeği idam etmeye karar vermiş olduklarını anlayınca çok şaşırdım. İki yanlarına iki yeğenleriyle birlikte bu işi bitirmek üzere yanaşırlarken, ben araya girdim. Köpekler çemberini yarıp daldım, kendimi genç köpeğin üzerine attım. Daha önceki tüm küstahlıklarına rağmen, benim ne yapmaya çalıştığımı o da anladı, kendi yanlışlarının farkına vardı, üzerine kapanıp onu yere çakmama itiraz etmedi. Tüm yaralarına rağmen bana teslim oldu, sessiz kaldı, böylelikle kendi canını kurtarmaya katkıda bulundu. Kendi köpeklerim beni yalnızca karşılarında bir engel olarak görmekteydiler. Çevremden dolaşıp kurbanın yanına ulaşabilmek için çareler kolluyorlardı. Köpeğin üzerine kapanmış du-

rumda, onların o koca suratları neredeyse benimkine degecekken, gözlerine bakabiliyordum. O gözlerde öfke de, korku da görmediğim gibi, bir tehdit, saldırganlık falan da bulamadım. Yalnızca kararlı bir amaçlılık, o kadar. İşte yüksek mevkiin psikolojik gücü böyle oluyor. En azından, köpeklerde böyle oluyor.

Köpek kavgalarının hemen hepsi, mevki konusundaki anlaşmazlıklardan çıkar. Bu yüzden köpeklerin çocukları ısırdığı bile görülmüştür. Çoğu köpek kendini yetişkin insanlara kendi isteğiyle ve zerafetle teslim eder. Ama aynı şeyi insanların çocuklarına asla yapmazlar. Çünkü insanların çocukları, herkesin de bir bakışta farkedebileceği gibi, henüz bir mevki edinmiş değildirler. Bu yüzden yer alan ısırmalar aslında tam ısırma da değildir. Diş dokundurmadır. Köpeklerin kendi çocukları için de kullandığı disiplin cezalarındandır. Benim görebildiğim kadarıyla köpekler bunu ancak, yavruları yeterince itaatkâr değilse yaparlar, yani büyük köpeğin daha yüksek olan mevkiine yeterince saygı göstermezlerse yaparlar. Köpekler kendi yavrularına disiplin uygulamak istediklerinde, ön dişleriyle diş etlerini gösterir, upuzun köpek dişlerinin yan tarafıyla yavruya şöyle hızlıca vururlar, bunu yaparken de genellikle ürkütücü bir kükreme sesi çıkarırlar. Bunların hepsi çok çabuk olup biter, dehşete kapılan insan seyircilerin gözüne de korkunç bir ısırik gibi görünür...hele de köpeğin disiplin uygulamak istediği, insan çocuğuysa! Oysa ısırik değildir o. Çocuk ısıran köpeklerin neden deriyi pek yarmadıkları böylece açıklığa kavuşmuş olur.

Köpekler genellikle, o kahverengili beyazlı kurt köpeğinin tersine, kendilerinden üstün mevkide olanlara saygı göstermeyi daha bebekliklerinde öğrenirler. Bunun böyle olması, bir keresinde küçük bir Yorkshire teriyenin canını kurtarmıştı. Bu köpekcik, üzerinde kareli ceket, ayaklarında çizmeleri ve saçında kurdesiyle, benim evin önünden tasmalı olarak geçmekteydi. Ben bir yolculuğa çıkmak üzereydim. Köpeklerim de kaldırımda, arabaya binmeye hazırlanıyorlardı. Birdenbire hepsinin birlikte o küçük yaratığın üzerine atıldıklarını gördüm. Daha da beteri, minik Yorkie'ye yaklaşp belli bir noktada durmamış, dosdoğru üzerine koşmuşlardı. Tavşan ya da kedi yakalamaya çalışan köpekler gibi. Yorkie'nin sahibi çılgılığı bastı, ama daha önemlisi, Yorkie'nin kendisi de çılgılığı bastı, hemen sırtüstü devrildi. O zaman benim köpekler zıncı diye durdular. Dehşete kapılmış, birdenbire hareketsiz kalmışlardı. Ayaklarının dibinde kaskatı donmuş gibi yatan yaratığa bakmaktaydılar. Hayvancık kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırmış, bir yandan işiyor, bir yandan onlara bakıyordu. Ne olmuştu? Söyleyeyim. Yorkie'nin sahibi onun üstüne kolonya dökmüştü. Bu kokuyla hayvanın giysileri, onun kimliğini öyle iyi saklamıştı ki, benim köpeklerim onu bir başka canlı türünden sanmışlardı. Herhalde ne tür canlı olduğunu da pek düşünmemişlerdi. Onlar için önemli olan, onun kendileri gibi köpek olmadığı, köpeklik hak ve imtiyazlarına sahip olmadığıydı. Minik hayvanın canını kurtaran, ne ben, ne de korku içindeki kendi sahibiydi. O anda hızla çalışan kafasıydı yalnızca. Sır-

tüstü dönmek, kuyruğunu bacakları arasına kısırtmak ve yavru köpekler gibi işlemek, tıpkı attığı çığlık gibi, onun kimliğini açıklamaya katkıda bulunmuş, köpekler arası bir parola gibi hizmet görmüş, düşük düzeyde bir köpekcik olduğu konusunda avcıları tam vaktinde uyarmıştı.

Düşük rütbeli köpekler kendi yerlerini bilir, ona göre davranırlarsa, yüksek rütbelilerin saldırmadan korkmadan yaşayabilirler. Ayrıca düşük rütbeli köpeğin saygı göstermesi, onu bazı köpek gruplarına katabilir bile. Oysa eğer o grubun yüksek rütbeli köpeklerine bir rakip gibi gözüксе, grup onu dünyada arasına kabul etmez. Köpekler kendi topluluklarının düzenli olmasından hoşlanırlar. Bu nedenle kendilerini merdiven basamaklarına sıralanır gibi düzenlemişlerdi. Merdivenin bir yanında erkekler, öbür yanında dişiler vardır. Bazı köpek toplumlarında hiyerarşik düzene öyle istekle sarılınr ki, hemen hiç çatışmalar olmaz. Mesele de odur zaten. Kimin kim olduğunu bilmek, nice derdi ve kavgayı gereksiz kılar.

Kusursuz bir sosyal eşitlik, kolay sağlanabilen bir şey değildir. Biz de, köpeklerimiz de, bu gerçeği Maria'nın yavrularını doğurmasından bir yıl sonra öğrendik. O sıra grubumuzda bazı çok sarsıcı değişiklikler olmaktaydı. İlkbaharda Misha'nın ailesi onu başkalarına verdi. Biz tabii onu almaya talip olduk, ama komşularımızdan bazıları, yasayı da arkalarına alarak öyle şiddetle karşı çıktılar ki, buna olanak bırakmadılar. Ailesi ona bir başka eyalette bir yuva bulmuştu. Kırsal yerde bir evdi. Evin sahipleri köpeklere iyi davranan insanlardı. Bu nedenle onun mutlu olduğuna inanmayı sürdürdük. Ama herhalde ailesini özleyor olmalıydı. Ailesinin onu çok özlediği kesindi. Sahipleri onu son kere almaya geldiklerin-

de, ortalıkta korkunç bir terslik olduğunu o da, Maria da anlamıştı. Maria onun peşisıra kapıdan çıkmaya çalıştı. Buna izin verilmeyince hemen pencere kenarındaki koltuğa koştı, burnunu cama dayayıp kuyruğunu odanın ortasına çevirmiş durumda, Misha'nın zorla arabaya bindirilişine baktı. Ondan sonra haftalarca hep o pencerede bekledi. Öylece odaya arkası dönük oturuyor, Misha'yı bekliyordu. Sonunda onun gelmeyeceğini anladı herhalde. İşte o zaman Maria'ya bir hal oldu. O canlılığını kaybetti, depresyon belirtileri göstermeye başladı. Daha yavaş hareket ediyor, daha az tepki gösteriyor, önceleri pek aldırış etmediği şeylere daha kolay öfkeleniyordu. Çocuklarına olan ilgisi de azaldı...ama zaten onlar o zamana kadar hemen hemen büyümüşlerdi.

Maria'nın bu mutsuzluğu yüreğini parçalıyordu. Her öğleden sonra ona bir top dondurma vermeyi âdet edindim. Misha'nın ziyarete geldiği saati o saat. Maria bir an neşelenip dondurmayı yiyordu. Çok severdi dondurmayı. Herhalde dilinde o tadı hissetmek, bir süre için avutur onu, diye düşünüyordum. Ama yemekler köpeklerin mutsuzluğuna bile çare olmuyor. Maria bu kaybından sonra kendini asla tam anlamıyla toparlayamadı. Ailenin baş köpeği olma mevkiini elden bırakmadı ama bir başka köpekle sürekli bağ kurmaya da ilgi göstermedi. Oysa yıllar içinde çok sayıda uygun erkek köpek evimizdeki gruba katılmıştı.

O yılın ilkbaharında Maria'nın kızı Moira, bir süre bizim evde kalmış olan genç bir öğrenciyle gitti,

onun ikiz kardeşi Zooey de kocamın erkek kardeşinin ailesine devroldu. Sonbaharda dingo cinsi dişi bebek Viva ile olgun dişi kurt köpeği Koki hayatımıza katıldı. Viva öyle minikti ki, onu sıcak tutabilmek için gömleğimin yakasından içeriye sokuyordum. Biberonla besliyor, dışarı kolay çıkabilmesi için anüsünü yağlı pamukla masajlıyordum ...annesi olsa bu işi diliyle yapardı.

Kurt köpeği Koki'ye gelince, o Kızılderili köpeğiydi. Alaska'daki bir yerli köyünde doğmuştu. Köleydi aslında. Karlar üzerinde doğmuş, zincire bağlı yaşamaya alışmıştı. Ama çok enerjikti. Kızak köpeğiydi. Ömrümde tanıdığım en zeki yaratıklardan biriydi. Kızak takımımızın lideri olmasını istiyordum. Korkularını bir kere yenince, bu işi kusursuz başarmaya başladı. Besbelli ülkenin kuzeybatı köşesinde köpeklerin hayatı pek gülpembe değildi. Havada ısıık çalan herhangi bir şey, örneğin bir ip ya da baston, Koki'yi pelteye dönüştürüyordu. Tüyleri dimdik olmuş durumda hemen yere yatıyor, dişleri takırdamaya, gözlerinden korkunun alevleri yansımaya başlıyordu. İçkili erkek sesi de aynı etkiyi yaratıyordu onda. Koki'nin korkması için adamın zilzurna sarhoş olması şart değildi. Sesinde alkolün bir iması bile yetiyordu. Bu korkularını hiç yenemedi. Ama bizim köpek takımında hiç kimsenin can yakmayacağını, kendisi liderlik ederken, sorumluluğu üstlenmişken bir terslik olsa bile, yine de canının yakılmayacağını sonunda öğrendi. Ayrıca, bana minnet duyuyordu. Yıllarca onunla birlikte kış yürüyüşleri yaptık. Bu arada o, bir yandan da öbür

köpeklerin dostluğunu kazanmaya çalışıyordu.

Başlangıçta onlara bazen düşmanca davranıyor, bazen de onlardan korkuyordu. Bence bu onun kızak köpeği geçmişiyile ilgiliydi. Maria, Koki'den hoşlanmamıştı, ama Koki de zaten Maria'yı pek sevmemişti. Fırsat buldukça birbirlerine saldırır dururlardı. Böyle kavgalarda, hem onların vücutları, hem de benim ellerimle kollarım yara bere içinde kalırdı. Söylemeye bile gerek yok, bu iki dişiyi birbirinden ayrı tutmak için çaba harcıyordum. Çoğu zaman bunu başarıyordum da. Koki benim ofisimde ve ön bahçedeyken, Maria mutfakta, arka bahçede, öbür köpeklerle birlikte oluyordu. Koki bana sahipti, ama Maria da takımın tüm üyelerine sahipti. Kızakla çıktığımızda, Maria ya evde ya arabada olurdu (bir ayağı pek sağlam değildi). Koki ise diğerlerinin başına geçerdi. Sonunda Koki diğer köpeklerle dost olmayı başardı, iş saatlerinin bir numaralı köpeği rütbesine yükseldi, ama evin tartışmasız baş köpeği yine de Maria'ydı. Bütün erkeklerin ve dişilerin üzerindeydi, buna Koki de dahildi. Herkesin kabullendiği bir şeydi bu.

Aslında Maria'nın hiyerarşide Koki'den yüksek oluşu, Koki'yi gruba kabul ettiği anlamına gelmiyor, tam tersine, onu uzaklaştırma yetkisine sahip olduğu anlamına geliyordu. İki dişinin birbirinden ayrı tutulması gereği de bu yüzden sürekliydi. Kurduğum düzen her ikisini de ilkbahar başlarına kadar avuttu...ama o sıra azdılar.

Bir köpeği azdıran şeyin ne olduğunu bilmeye olanak yoktur. Uzun geceler ve kısacık günler mi?

Kısa günlerin uzamaya başlaması mı? Diğer köpeklerin azması mı? Bir başka etken mi? Hangisi olursa olsun, aslında köpeklerin bir üreme mevsimi yoktu. Bu açıdan, tıpkı bizler gibiydiler. Ama grup halinde yaşayan köpekler, tıpkı grup halinde yaşayan insanlar gibi, aynı zamanda yumurtlama eğiliminde oluyorlardı. Benim köpeklerim arasında, süreci başlatan, yüksek rütbeli dişilerdi. O yıl küçük Viva da azgınlığın getirdiği esrarengiz etkilerden payını aldı. Bingo'ya gelince, bütün bu bayanlara onların kocası olmayı çok istediğini gösterdiyse de, hiçbiri onu ciddiye almadılar.

Yabanıl kanid'lerden oluşan gruplarda üreme kime kismet olur? En yüksek rütbeli çiftte tabii... çünkü bir batin yavruyu yetiştirmek, tüm sürünün çalışmasını gerektiren bir şeydir. Ama en yüksek rütbeli çiftin bir teki ortalıkta yoksa, o zaman ne olacaktır? Yok olan dişiyse, erkek kendi kızlarından biriyle çiftleşebilir. Aile içi ilişkilerin bu türüsü besbelli köpek ailelerine fazla iğrenç gelmemektedir. Ama anne-oğul yakınlığı çok farklıdır. Bizim hiç bilmediğimiz, yalnız köpeklerin bildiği nedenlerle, pek çok anne köpek, kendi oğluyla çiftleşmemektedir. Maria da böyle bir şey yapmamıştır. Ama ne gariptir ki Maria'nın bu kararlılığını oğulları paylaşmamıştır. Onlar Maria'ya yaklaşmakta bir sakınca görmemişlerdir. Suessi bir keresinde onu kuyruğundan yakalayıp kendine bile çekmişti. Ama Maria razı olmadı. Elinde oldukça, hiçbir zaman onlara arkasını dönmedi. Onlar yanına sokulunca, o onlara yüzünü döndü, yere oturdu, dişlerini gösterdi.

Beri yandan Koki ile Viva, bunca erkekten hangisini isterlerse seçebilecek durumdaydılar. Ama gariptir, ikisi de kimseyi istemedi. Görebildiğim kadarıyla, ne işyerek işaret bıraktılar, ne bir teşhircilik yaptılar, ne de bir davette bulundular. İnsan gözüyle bakıldığında, buna bir neden bulmak güç geliyor. Ama sanıyorum onları etkileyen, Maria'nın durumuydu. Yaban sürülerinde bir numaralı dişi kurtlar sırf kişiliklerinin gücüyle, diğer dişilerin hamile kalmasını önleyebilmekteydi. Baş dişi kurt, alttaki dişi kurtların erkekleri kabul etmesini onaylamıyorsa, alttaki dişi kurtlar bunu bilirdi. Baş dişi kurtlar bu duygularını diğer dişi kurtlara belli etmek için, çevreye erkekler sokulduğunda, o dişilerin yüzüne dik dik bakarlardı. Bu bakışlar, dişinin hemen oturmasına yetirdi. Sanıyorum Maria'nın da Koki ile Viva'ya yaptığı buydu. Azgınlık süresi boyunca ikisi de buna boyun eğdiler. Ama ben Koki'nin yavrulamasını istiyordum, çünkü yavrularının çok iyi kızak köpeği olacağını biliyordum. Sonunda onu Maria'nın göremeyeceği bir yere götürüp Suessi'yle birlikte kattım.

Bana öyle geliyor ki, erkek köpekler de sosyal beklentilerin biraz etkisinde kalıyor. Suessi de bir o kadar isteksiz çıktı. Ama ben o ikisini, birleşinceye kadar birarada tuttum. İşler yolunda gitti. Birleşme sırasında ikisi birbirlerine karşı dokunaklı bir sevecenlik gösterdiler, ama pek fazla zevk aldıklarını söylemek güçtü. İş bittiğinde, hemen birbirlerinden ayrıldılar. Tabii Maria olup bitenleri çabucak farkettiler. Kalkıp Suessi'nin yanına gitti, belirgin bir hareketle

onun penisini kokladı. Herhalde Koki'nin kokusu hâlâ vardı o peniste.

Birkaç gün sonra, Maria'nın üçüncü oğlu Zooey yeniden bizim eve dönüp yerleşti. Kayınbiraderimin ailesi, onun başını alıp gezilere çıkmasına bir türlü uyum sağlayamamışlardı. Daha Zooey kapıdan girer girmez Maria hemen ona koştu, olduğu yerde döndü, kuyruğunu yana aldı. Biz durdurmasak, Zooey'i hemen oracıkta kabul edecekti. Maria'nın bu istekliliği, ortaya yeni bir esrarengiz bulmaca getirmekteydi. Neden onunla birleşmeyi istiyor da, erkek kardeşlerini istemiyordu? Cevabı bilen, kendisiydi. Biz bilmiyorduk. Herhalde Zooey'i tanıyamamıştı. Zooey evden gideli bir yıl olmuştu. O zaman yavruydu. Şimdi ise yetişkin bir köpekti. Üzerinde başka bir evin kokuları vardı. Maria'nın onu hatırlamayışına pek de şaşmamak gerekirdi. Ama Koki'nin kızlarından biri aradan iki yıl geçtikten sonra bizi ziyarete geldiğinde, gerek bizim aile, gerekse Koki'nin kızının sahipleri, Koki'nin o yavruyu tanıdığı kanısına varmıştık.

Aslında Maria'nın Zooey'i tanıyıp tanımadığı da o kadar önemli değildi. Ne de olsa, Maria'nın Zooey'den istediği tek şey, döllenmekti. O günden sonra bir daha onunla birlikte olmak için hiçbir çaba harcamadı, Misha'yla yaptığı gibi onunla oynamadı, birlikte gezilere de çıkmadı. Zooey giderken hiyerarşik sıralamada üçüncü köpekti. Dönüşte de aynı yeri hemen ve istekle aldı. Belki de eski mevkisinin izleri hâlâ üzerinde olduğu için. Ya da bir ve iki numaralı yerler, kendinden daha güçlü köpekler ta-

rafından kapılmış olduğu için. Belki de Maria onu bu düşük mevkiinden ötürü sürekli sevgili olarak istememişti. Onu ister bir yabancı gibi görsün, ister tanıdık gibi; ama kendine uygun bir erkek gibi görmediği ortadaydı.

Köpekler arasındaki sevgiler çok dokunaklıdır, ama bir iş ilişkisine benzeyen cinsel ilişkiler de bence bir o kadar dokunaklı sayılır. Erkeğe pek fazla ilgi duymayan dişinin tek istediği döllenmektir. Bir keresinde tanık olduğum bir birleşme, tüm kişiliklerden soyutlanmış biçimde yer almıştı. Maria'nın da aklındaki böyle bir şeydi sanıyorum. Olay Costa Rica'nın San Jose kentinde, bir kaldırımda yer almıştı. Küçük bir dişi, yüksek mevkiden bir erkekle birlikteydi. Başka dört erkek de sıralarını bekliyorlardı. Bu arada grubun iki numaralı köpeği, birleşmekte olan çiftin yanına geldi, geçerken fazla yaklaşmış bir insanın bacağını hafifçe ısırır gibi yaptı. Birleşen çift ayrıldığında, Misha'yla Maria gibi sevinç içinde yüzmediler. Birbirlerine bir kere bile dönüp bakmadılar. Birbirlerine arkalarını dönüp kaldırıma oturdular, birkaç dakika boyunca üreme organlarını temizlediler. Bu iş bitince dişi ayağa kalktı, ama kalktığı anda içinden meni boşaldı. Yeniden oturup temizlendi. Bu seferki iş bitinceye kadar, yüksek rütbeli erkek köpek gitmişti. Dişi kalkıp yola koyuldu, erkekler de rütbe sırasına göre peşine takıldılar. Yolda birbirlerine yönelttikleri dikkat, o dişiye yönelttikleri dikkatten fazlaydı. Kuyrukta konser bileti bekleyen insanlar gibi, gösteriyi kendilerinden bir şey katmadan izleyerek zevk almaya hazırlanan

kimseler gibi, tek amaçları kuyrukta ne geebilmekti. Maria'nın birleşmesi de bunun gibi ihtirassız bir birleşme olacaktı.

Bu gözlemi sürdürmek, dişinin peşindeki erkeklere nasıl davranacağını size anlatabilmek isterdim, ama yapamadım. Ne yazık ki akşam oluyordu, köpeklerin seçtiği kaldırım da gürültülü bir barın hemen önündeydi. Mahallede o barın halkı dışında pek gelip geçen yoktu. Kentin kenar mahallelerinden biriydi burası. Yanımda bilimsel kitaplar yazan yazar Sy Montgomery vardı. Bardaki insanların durumu nasıl göreceğini düşündük. Yanlarında erkek bulunmayan iki Amerikalı kadın, orada durmuş, köpeklerin iftleşmesini seyrediyordu. Pek i açıcı bir görüntü olmadığını düşünerek oradan ayrıldık.

Küçük Viva'nın azgınlık dönemi başladığında, doğrusu hayvan kendi mevkiinin son derece farkındaydı. Bir erkekle ilişki kurmak niyetinde olmadığını, hele Maria öyle kötü kötü bakarken böyle bir şeyi asla yapmayacağını hepimize gösterdi. Zaten Viva kim oluyordu da doğum yapmaya kalkıyordu? Eğer bu grup vahşi olsaydı, bir inde yaşıyor olsaydı, doğumu yapan Viva olamazdı. Viva ava çıkan ve dadılık edenlerden biri olurdu...tabii onu aralarına kabul ederlerse! Onu tek başına bahçeye, çişe çıkarıyordum. Bu işi hiç dikkat çekmeden yapıyor, bir yerlere iz bırakmaya çalışmıyor, işi biter bitmez de hemen içeriye giriyordu. Ama bir gün pencereden onu seyrederken, bir spanielin havada uçu-

şunu gördüm. Çitin üzerinden uçarak geçti, çakılları, kopan otları uçurarak Viva'nın yanına iniş yaptı. Adının Misty olduğunu sonradan öğrendiğim bu köpek, o an için bir yabancıydı. Onun böyle apansız ortaya çıkışı Viva'yı çok korkuttu. Zaten yabanıl bir hayvan olduğu için sürprizlere karşı hiç dayanma gücü yoktu, ayrıca çok da utangaç bir köpekti. Mutfak kapısına doğru koşmaya başladı. Tabii ben de mutfak kapısına doğru koştum. Spaniel onun üzerine sıçradığı anda ben kapıyı ancak açıp dışarı fırlayabildim. Viva araba çarpmış köpek gibi haykırarak sırtüstü döndü, kuyruğunu bacakları arasına sımsıkı kıştırıp üreme organlarını örtmeye çalıştı. Beceriksiz bir direnmeydi bu. Aynı zamanda korku dolu bir teslimiyeti de ifade ediyordu. Spaniel hiç çekinmeden onun üzerine yerleşti. Viva çok mücadele etti, kıvrandı, haykırdı, tekmeler attı, ısırıldı. ben de bahçenin içinden oraya doğru koşarken bağırdım, kollarımı havada çevirdim, ama onların bulunduğu yere varabilmem için geçen zamanda, spaniel onunla birleşmiş, kilitlenmişti. Artık beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Öfkeden burnumdan dumanlar tütürüyordum. Korku içindeki Viva ayağa kalkabilmek için savaş veriyor, bir yandan da acı acı ağlıyordu. Spaniel onun üzerinde dururken özür diler gibi bir hali vardı, gözleri kaygıyla bana dikilmiş, kendisinin bir tür tehlike içinde olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Tehlikede falan değildi tabii...çünkü köpekleri insani değerlere göre yargılamak mümkün değildir. Sonunda ikisi ayrıldığında, bahçe kapısını açtım, onun rahatça çıkıp

gitmesine izin verdim. Ne de olsa, bize yepyeni bir şey öğretmişti. Demek köpekler de ırza geçebiliyordu.

Azgınlık dönemi böylece sona erdi. Koki, Suessi'den hamileydi, Viva da spanielden. Yanlış çiftleşme iğneleri yaptırdık ama bir yararı olmadı. Bu arada, evin bir numaralı dişisi olarak köpek kurallarına göre tek hamile kalan köpek olması gereken Maria...hiç hamile falan değildi. İki ay geçti. Koki doğuma hazırdı. Bu yavrular tabii benim fikrimdi aslında. Koki'nin de, başka hiç kimsenin de aklına böyle bir şey gelmiş değildi. Doğum sepeti hazırlamak bana düşüyordu. Koki'nin doğumunu nerkesten uzak ve huzur içinde yapabilmesi için sepeti kendi çalışma odama koydum. Bence bu iş bir köpek olayı değil, bir insan olayıydı çünkü. Koki de bunu anlıyordu. Doğumu kolayca yaptı, beş şirin yavru doğurdu, ama işi bittiğinde yattığı yer Maria'nınki gibi temiz değildi. Yavrularını Maria kadar sıkı da tutmuyordu. İnsanlar geldikçe gülümsüyor, yavrularını hemen göstermeye razı oluyordu ama bazen de tedirgindi. Sepette geçirdiği zaman, Maria'ninkine göre daha azdı. Yavrulara daha sık sinirleniyordu. Bir gece geç saatte, köpek dişinin yan tarafıyla ilk doğan yavruya öyle sert vurdu ki, evin içinde insan ya da köpek kim varsa o odanın kapısına üşüştü. Yavru yere serilmiş, hâlâ ağlıyordu. Koki ise hiçbir şey olmamış gibi sepetine dönmüştü.

Tabii bütün bunlar, onun iyi bir anne olmadığı anlamına gelmiyor. O da iyi bir anneydi. Yavrularını

koruyor, çoğu zaman da onlara iyi davranıyordu. Ama Maria gibi değildi. Zaten annelik tecrübesi, farklı köpeklerle farklı anlamlar ifade ederdi, bunun da nedeni, bu köpeklerin geçmiş tecrübelerinin farklı olmasıydı. Maria benim yatağımın üzerinde, güven içinde doğum yapmıştı. Onu seven bir kocası vardı, ayrıca çevresindeki herkesin desteği ve yardımı onun emrindeydi. Yalnız Misha'nın ve insanların değil, artık yardımcı köpek durumuna düşmüş olan bebe boksörlerin de. Koki'nin ilk doğum tecrübesi ise, kuzey bölgelerdeki bir köpek bahçesinde yer almıştı. Zincire bağlı durumda. Bizim evin kapısından girdiği anda sergilediği sağ kalma mücadelesine bakılırsa, demek takım arkadaşlarıyla arası da o kadar iyi değildi. İçinde Maria'nın hissettiği güven yoktu. Peki, ikinci doğumunda acaba Koki bu yavruların geleceğini nasıl görüyordu? Maria'nın ilk doğumundan gelen yavrulardan ikisi, aradan iki yıl geçtiği halde hâlâ annelerinin yanındaydı. Koki'nin ilk yavrularının şimdi nerelerde olduğunu kim bilebilirdi? Acaba onun yanından alındıklarında ne kadar küçüktüler? Maria'nın ilk doğum tecrübesi onu dikkatli ve ihtiraslı bir hale getirmişti. Koki'nin ilk tecrübesiye onu üzmüş ve korkutmuştu.

Ama yine de, belki Koki'nin tedirginliği geçmiş kadar gelecekle de ilgili olabilirdi. Herhalde Koki, Viva'nın da hamile olduğunu biliyor, kendi yavrularını korumak için birtakım önlemler almak zorunda kalacağını seziyordu. Zavallı küçük Viva da bir terslik olduğunun farkındaydı. Sık sık ağlıyor, doğumu yaklaştıkça bana sıkı sıkı sarılıyordu. Sekiz

aylıktı. Daha kendisi çocuk sayılırdı. Korkuyordu. O sıra kocam seyahatte olduğu için Viva yatakta, benim yanımda yatmaktaydı. Ben masamda çalışırken o hep ayaklarımın dibindeydi. Kalkıp evin içinde dolaştığım zamanlar, benimle yandaki duvar arasında yürürdü. O sıralar dışarıya, işe de gidiyordum. Onu yanımda götüremezdim. Ama doğumu yaklaşınca izin aldım. Geceyarısı benim yatağımda doğurdu. Kendini bana sımsıkı yaslamıştı. Çok sancısı var gibi görünüyordu, ama her şeyi, biraz yavaş olmakla birlikte, oldukça iyi becerdi. İki saat içinde beş küçük yavru getirdi dünyaya. İkisi erkek, üçü dişiydi. Hepsi aynı boydaydı. Tüyleri kısa, ipek gibi parlak, grimsi kahverengiydi. Toprak rengi. Yaban yavruların doğum rengi.

Üç anne arasında bir karşılaştırma yaptığımda, en acemisinin Viva olduğunu görüyordum. Çok gençti, orası doğru. Ama Maria da ilk yavrularını bu kadar başarılı biçimde doğurduğunda, Viva'dan ancak birkaç ay büyüktü. Aradaki fark belki de, Maria'nın yavruları istiyor olması, Viva'nın ise, görünüşe göre, istemiyor olmasıydı. Tabii yavrularını sevmiyor demek istemiyorum. Onları hiç üzmedi, canlarını sıkmadı, hatta reddetmedi bile. Tam tersine, onlara büyük sevecenlikle, ama birazcık da kuşkuyla yaklaşıyordu. Sanki kendi yavruları değilmiş de, keşke benim olsalardı diye düşünüyormuş gibi. Hüzün veriyordu bu yavrular ona. Yeterince sık emziriyordu ama onlara sarılmış durumda geçirdiği zamanlar o kadar uzun değildi. Yatağımın yanına hazırladığım sepette yavruların birbiri üzerine kü-

melenerek ısınmasına izin veriyordu. Kendisi bu arada odanın ortasında gepgergin oturur, arasına titrerdi. Yavrularıyla birlikte olmaya da, onları yalnız bırakmaya da korkuyormuş gibi.

İki üç gün sonra işime döndüm, Viva'yı yavrularıyla yatak odamda, Koki'yi yavrularıyla mutfakta, öbür köpekleri de dışarda bıraktım. Onlar yeni anneleri hiç rahatsız etmediler. Evdeki insanların ve hizmetçinin gözlemi altındaydılar. Ama ben bir gün öğleden sonra eve döndüğümde korkunç bir şeyler olduğunu sezdim. Ev son derece sessizdi. Çocuklarım dışardaydı. O saatte dışarıya çıkarlardı. Kocam seyahatteydi. Hizmetçi de istirahate çekilmişti. Yani her şey programa uygundu. Sorun insanlarda değildi. Ama ben döndüğümde köpeklerin beni karşılaması gerekirdi. O gün hiçbir görünmedi. Sessizlik öylece sürüp gidiyordu. Merdivenleri yarıya kadar çıktığımda, Viva'nın büzülmüş oturmakta olduğunu gördüm. Yatak odamın kapısındaydı ve tir tir titriyordu. Bana sessizce baktı. Dinledim. Minik ayak sesleri duyuyordum. Yatak odamda birisi, ürkek adımlarla dolaşıyormuş gibi. Deminden beri o odada hareketsiz durmakta olan bir köpek, şimdi yürümeye başlamıştı. Merdiveni yukarıya kadar çıktım, Viva'nın yanından geçip yatak odasına girdim. Sepet boştu. Koki son derece gamlı, ağzında bir yavruyla bana doğru geliyordu. Onu bana vermesini söyledim. Başını hafif yana eğdi, yavruyu yere bıraktı. Sonra dönüp odadan çıktı. Ağır adımlarla aşağıya, kendi yavrularının yanına gidiyordu.

Yerdeki yavru bir dişiydi. Canı yanmış değildi.

Onu sepete koydum, evi dolaşıp Viva'nın öbür yavrularını aramaya koyuldum. Her biri evin bir başka köşesindeydi. Koki onları oralara taşımış, sonra öldürmüştü. İki tanesi soğumuş, katılaşmaya başlamışlardı. Öbür ikisi henüz yumuşak, hatta içlerinden biri sıcaktı bile. Koki bu yavruları çok uzun bir süre içinde öldürmüştü. Belki bir saatten fazla sürmüştü bu iş. Sallayarak öldürdüğü de belliydi, çünkü ortalıkta hiç kan yoktu. Dışarda köpekler biraraya toplanmış, cam kapıdan bize bakıyorlardı. Sanıyorum neler olduğunu anlamışlar, belki yavrulardan birinin öldürülüşünü de görmüşlerdi. Casetlerden biri kapının tam karşısında yatıyordu. Böyle bir cinayetin köpekleri çok heyecanlandıracağını sanırdım. Oysa tersine, sinmiş gibiydiler. Kahraman Bingo, tek ayağını kapının basamağına atmış, hareketsiz duruyor, inik kulakları, yuvasından uğramış gözleriyle bana bakıyordu. Kuyruğu da düz uzanmaktaydı.

Öylece durduk, camın iki yanından birbirimize baktık. Ben köpeklerin zaten çoktan beri bildiği şeyi anlamaya çalışıyordum. Köpek gözüyle, bu cinayetlerden kaçınılamazdı. Eğer bu köpekler kendilerini bir grup olarak görüyorlarsa, bir grupta da ancak bir batın yavru büyütülebilirse, iki batın yavruya yer yok demektir. Koki yüksek mevki sahibi bir köpekti, Viva ise düşük rütbeliydi. Koki'nin yavrularının, yaşamaya hakkı vardı, ama Viva'nın yavrularının yoktu. Koki yapmaya mecbur olduğu şeyi yapmıştı. Öbür köpekler de bunu biliyorlardı. Viva bile biliyordu. Yavrularından uzak durmasının ne-

denleri de böylece anlaşılmış oluyordu. Koki'yle sa-
vaşabilirdi. Geçmişte bazı durumlarda Koki'yi yen-
diği bile görülmüştü. Ama o gün yana çekilmiş, öy-
lece beklemişti. Kendi yavrularının doğmaya hakkı
olmadığını biliyormuş gibi.

Belki Viva'nın duygularından daha ilginç ve
daha dokunaklı olan, Koki'nin duygularıydı. Sinirli
hali, baskı altında tutmaya çalıştığı heyecanı, yav-
ruları öldürmeyi hiç istemediğini gösteriyordu. Kö-
pekler bir bakıma bizler gibiydi. Bebek görünce, ko-
ruma ve bakım dürtüleri kabarırdı. Bir bebeği alıp
öldürmek, hem öfkeyle değil, doğru şeyi yaptığına
inanarak öldürmek, köpek için de, insan için olduğu
kadar imkânsızdı. Oysa Koki bunu başarmıştı. Onu
ağzında yavruyla ilk gördüğümde tüyleri karışık ve
sertti. Herhalde vücudunda salgılanan adrenalin yü-
zünden kabarmıştı o tüyler. Yürüyüşü bir garipti. Be-
deninin dışına sıçramak istiyormuş gibi bir hali vardı.
Ben yavruyu ondan isteyince, hemen hemen se-
vinerek vermişti. Onun canını yakmak istemiyormuş
gibi. Başını eğip yere bırakmıştı onu. Ağzını açıp
düşmesini sağlamaktan farklıydı bu. Sanıyorum
benim gelişim ve durumun sorumluluğunu üst-
lenişim onu rahatlatmıştı.

Zavallı Viva'nın cansız yavrularına bakarken,
vahşi kabilelerin avcılarını düşünmeden edemedim.
Afrika'nın Kalahari çölündeki Ju/wa pigmelerini.
Gençliğimde bir süre onlarla birlikte yaşamıştım. O
günlerde Ju/wa'lar savana'dan giyinir, savana'dan
beslenirlerdi. Yaşamları uygarlığın çok uzaklarında
geçerdi. Kendi türleri dışındaki insanlarla hemen

hemen hiç ilişkileri olmazdı. Çok seyrek olarak Ju/wa bir anne, beslenemeyecek bir ocuk doğurur, bu ocuk henüz memeden kesilemeyecek kadar küçük olan bir başka kardeşiyle rakip duruma düşerdi. O zaman o anne...yeni bebeği öldürmek zorunda kalırdı. Korkunç bir şeydi bu. Ama alternatifi daha da beterdi. O zaman her iki ocuk da yetersiz beslenmeden öldü. İki çocuğu kaybetmektense, anne yeni doğanı daha doğumda öldürdü. Hemen hemen Koki'nin yaptığı gibi. İşte o zaman, bir köpek grubunun ne anlama geldiğini daha iyi anlamaya başladım. Her üye o grubun bir parçasıydı. Bir vücudun organları gibi, birlikte, bir bütün olarak işlev görüyorlardı. Yaşamak yalnız en iyilerin hakkıydı. Eski kurallara göre, eski bir hayatı yaşayanlar için hep öyledir.

Sağ kalan yavruya Fatima adını koyduk. Kızımızın çok sevdiği bir öğretmenin adıydı. Viva yavruya bakmakta hayli isteksizdi. Onunla birlikte sepete girmeyi bile istemiyor gibiydi. Ama Maria'nın böyle korkuları yoktu. Maria sepete yürüdü, yavruyu kaptı, kızımın odasına götürdü, yatağın üzerine sıçrayıp Fatima'yı bacakları arasına çekti, kendi vücuduyla sımsıkı sardı. Orada öylece kaldılar. Kızımla ikimiz hemen süt işini ayarladık. Böylece Fatima'nın büyütülmesi görevi başladı. Artık Fatima'nın hayatı konusunda bir tehlike kalmamıştı. Odaya bir köpek girecek olsa, Maria hemen ona dişlerinin ne kadar uzun olduğunu gösteriyordu. Koki'yle bir karşılaşmayı hevesle bekler gibiydi. Ama

Koki kendi yavrularıyla kalmayı yeğliyor, o kaprisli anneliğini sürdürüyor, uzak duruyordu. Ertesi gün, Maria'nın karın tüyleri arasından meme başlarından birinin çevresindeki minik hale gibi izi gördüm. Fatima meme emmeye çalışıyordu. Üçüncü gün iki nemli ve kabarmış meme başıyla bir damla süt görünce şoka kapıldım! Maria sanki bir mucize sonucu süt topluyordu.

Evlat edinme, köpekler için doğal mıydı? Çok garip ama, öyle gibi görünüyor. Hem de insanlardaki kadar doğal. Her iki canlı türü de bunu içgüdüsel nedenlerle yapıyorlar ve neden yaptıklarını kendileri de tam anlayamıyorlar. Ama ne yazık ki, bir köpek ya da insan hamile olmaksızın süt toplarsa, o süt yavruyu beslemeye pek yetmiyor. Bunun böyle olması da elbette ki ufacık bir yavruyu bağrımıza basma isteğimizi köreltmiyor. Yavrunun cinsi bile pek önemli değil aslında. Bir zamanlar kızım ile ikimiz, bir köy yolunun kenarında ölü bir keseli sıçan bulmuştuk. Karın da bir şey kıpırdıyordu. Eğilip baktığımızda, keseciğin içini fetüslerle dolu gördük. Dört tanesi sağdı. Onları aldık. İri böcekler kadardılar. Zaten böceğe benziyorlardı. Gözleri, kulakları yoktu. Parmakları birer topakcık. Yine de eve götürdük onları. Süt bulduk, beslemeye başladık.

Bu davranışımız atavistik miydi? Belki. Ama belki de bir mecburiyet duygusundan ibaretti. O çıplak minik sıçanlar, ömürlerinin o aşamasında, bizim türümüzün sevimli bulacağı bir şey değildi. Bazı kim-

seler onların beslenişini görmeyi bile ürkütücü buluyordu, çünkü kolları ve bacaklarıyla damlalığa sarılıyor, ucundaki süt damlalarını emiyorlardı. İğrenç bir görüntü, diyordu insanlar. Damlalığa iri bir kurt yapışmış gibi. Evet, bizim türümüze öyle görünüyordu. Ama Koki'nin minik sıçanlara nasıl baktığını görünce, bir tanesini yere koydum. Ona bir zarar vermeyeceği belliydi. Yavru yerde yuvarlandı, yuvarlandı, tutunacak, sarılacak bir şey aradı. Koki hemen yaklaştı, çenesini ona doğru uzattı, bana duygulu gözlerle baktı. Önemli bir nesnenin başına dikilmiş bir köpeğin bakışları. Minik sıçanı koruma konusunda çok kararlıydı Koki. Yavru onun ağzıyla tutup kaldıramayacağı kadar küçüktü, ama eğer ben uzanıp onu almasam, kardeşlerinin yanına koymasam, Koki onu eliyle iterek kendine yanaştıracak, vücudunun sıcaklığından yararlandırmaya çalışacaktı.

Nesini sevmiştii Koki o sıçanın? Herhalde o sarsak hareketlerini, bomboş yüzünü, gözsüz oluşunu, çıplaklığını. Doğmamış köpek yavrularının nitelikleriydi bunlar. Gerçi onlar çıplak değildi ama, çıplak gibi görünürlerdi, çünkü tüyleri ince ve kısa olurdu.

Sıçanlar birkaç hafta içinde o fetüs görünümünden sıyrıldılar. Cıvciv boyuna geldiklerinde, pırıl pırıl gözleri, pembe miki maus kulakları, kısa kuyrukları, kirpi gibi dik duran tüyleri vardı. Cam kutuları içinde sağa sola koştururlarken insanlar onları çok sevimli buluyor, onlarla konuşmak, alıp sevmek istiyorlardı. Koki öyle bir şey istemiyordu ama. On-

lara camın gerisinden pırıl pırıl gözlerle bakıyordu. Niyeti onları yakalamaktı. Yavrular artık onun gözüne, korunmaya muhtaç bebekler gibi görünmüyor, tam anlamıyla av gibi görünüyordu.

Bebekler cinayetinden yaklaşık bir yıl kadar sonra, Koki de Maria gibi kendine manevi evlat bulma fırsatını yakaladı. Viva bir kere daha yavrulamıştı. Bu sefer New Hampshireli bir dostumuzun kızak köpeğindendi yavrular. Viva kendini hâlâ, yavrularını yanında tutma hakkından yoksun bir alt sınıf köpeği olarak görüyordu. Doğum saati yaklaşırken çok acı çektiği belliydi. Yine bana sarılmayı seçti. Ona güven vermeye çalıştım, ama geçen seferki tecrübesinden sonra besbelli bana inanmıyordu. Gündüzleri ben masamda çalışırken, o ayaklarımın dibinde kazık gibi otururdu. Korku içindeydi. Sırtı dimdik, başı eğik, kuyruğu gergin, bacakları da şiş karnının elverdiğince bedenine yakındı. Kaçmaya hazır bir hali vardı. Kaçabileceği zamana kadar da, şu dünyada mümkün olduğu kadar az yer işgal etmeye çalışıyormuş gibiydi. Geceleri benim yatağımda, bana sokularak yatıyordu. Duyguları enerjisini tüketmekteydi. Bir gece sancıları başladığında, kendini ıkınamayacak kadar yorgun hissettiğini gördüm. Sonunda sırtüstü döndü, bacaklarını açtı. Meme başları dimdik, karnı içerdeki hareketlerden kıpır kıpır, kâbuslu bir uykuya daldı, sanıyorum rüyasında kendi bebekliğini gördü.

Rüyasının konusunu nereden anladım diye mi

soracaksınız? Ağzının biçiminden anlıyordum. Meme emen bir yavru, dilini U biçiminde yuvarlar, yanaklarını da ileriye doğru iter. Köpeklerde bu biçim ağız, başka hiçbir zaman görülmez. Viva'nın ağzı o durumdaydı. Acaba dertlerinin az olduğu günleri mi hatırlıyordu? Belki de. Ama onun be-bekliği, bir hayvan satıcısının evinin bodrumunda, donmuş dışkıların üzerinde geçmiş, ben onu oradan kurtarıp almıştım. Açlıktan ölmenin eşiğine gelmiş olan annesini ve diğer kardeşlerini orada bırakmak zorunda kalmıştım. O annenin o yavrulara asla bakamayacak durumda olduğunu gördüğüm halde. Viva rüyasında o günlere mi dönüyordu? Yoksa doğmak üzere olan dört yavrusunu hissediyor, kendini onların yerinde mi hayal ediyordu? Uykusunda ağlıyor, meme emiyordu. Sonunda uyandı ve hemen doğuma geçti.

Her şey iyi gitti. Yavruları yine toprak rengi oldu. Yaban rengi. Ve diğer köpeklerin sosyal eleştirisini bir kere daha hissetti. Onu korumak için kapattığım odanın sağlam duvarlarına rağmen. Yavrularla sepete girip yatmıyordu. Günün birinde Koki aralık duran kapıdan içeriye baktığında, Viva yana çekildi, sanki onu içeriye girmeye davet etti. Koki de girdi. Ama bu sefer Koki'nin kendi yavruları olmadığı için, niyeti Viva'nın yavrularını öldürmek değil, korumak ve sevmekti. Öyle de yaptı. Maria gibi süt bile topladı.

Onun sütü ve sevgi dolu bakımı, bizim verdiğimiz sütle birleşerek, yavruların sağlıklı ve güçlü büyümesini sağladı. Zamanla ömrümde gördüğüm

en güzel köpekler oldular. Uzun boylu ve biçimliydiler. Annelerinin kızıl-altın tüylerini, kurt köpeği olan babalarının mavi gözlerini almışlardı. O yavruları almayı çok kişi istedi. Ama ne yazık ki en küçükleri olan dişi, daha yetişkinliğe erişmeden, yemek borusu tıkanmasından öldü. Bu onda bir doğum kusurundan kaynaklanmıştı. Koki en büyüğünü kendi yanında tutmaktaydı. Inookshook adlı bir dişiydi. Fatima, Maria'ya ne kadar sadıksa, o da Koki'ye öyle sadık oldu. Fatima'yla Inookshook aynı anneden doğduklarına göre, belki kişilikleri birbirine benzeyebilir, diye düşünülürse de, bu yavruların ikisi de manevi annelerine çekmeyi başardılar. Fatima tıpkı Maria gibi dikkatli ve aktif, Inookshook da Koki gibi sessiz ve derin bir köpek oldu.

Bir bakıma Inookshook bizim grupta üçüncü kuşak sayılıyordu. Öteki köpeklerin gözünde o yavru, Baffin Adası kurtlarının sürüsündeki o minik yavruların durumundaydı. Annesi ve yetişkin kardeşleri olan bir bebektir. Inookshook için belki arada kan bağı o kadar yakın değildi, ama duygusal ve sosyal açılardan etki çok büyüktü. Sonuçta Inookshook yalnız olağanüstü güzel değil, aynı zamanda çok zarif davranışları olan bir köpek oldu. Ona hiçbir şey öğretmeye kalkışmadık. Eve çiş yapmamayı bile. Büyükleri ona yavaş yavaş her şeyi öğretti. Ne bilmesi gerekiyorsa. Sonuç kusursuz oldu.

Bir keresinde onu ormana götürdük. Orada oğlumuzun da katılacağı kızak yarışları öncesinde, çok sayıda kızak köpeklerini ekipler halinde gördü. Öğ-

lumuz o yarışta Suessi'yle Windigo'nun sayesinde müthiş bir kupa kazandı. Üzerinde köpek ve kartal figürleri, tepesinde de bir çift kanat vardı. Inookshook geçici olarak yarış ekiplerinden birine katılacaktı ama daha önce o köpekleri hiç görmemişti. Ağaçlar arasından nereye gitmekte olduğumuzu görünce biraz ürkek göründü. Haksız da sayılmazdı, çünkü orada upuzun zincirlere bağlı yirmi kadar yabancı köpek durmaktaydı. Ayaklarını kaldırıyor, ona hırlıyor, havlıyorlardı. Bir an kararsızlık geçirdi, sanki karşısındaki sorunu inceledi. Sonra geri döneceği, tasmaya asılıp gitmemek için mücadele edeceği yerde, düzgün adımlarla, yavaşça ilerledi. Belki hiç tanımadığı üvey dedesi Misha gibi, bu öfkeli yabancılara soğukkanlı ve sakin görünmek istiyordu. Oraya zorla götürülmekte olduğunu onlara belli etmek istemiyordu. Kulaklarını yatırmadı, kuyruğunu bacakları arasına kıstırmadı. Bir prenses gibi zarif adımlarla, iyi karşılanacağından eminmiş gibi ilerledi. Aramız on metre kalınca başını biraz eğdi, onları selamlayıp dostça gülümsedi. Sanki onlardan iyi şeyler bekliyordu. Ardından...belki inanılmaz gibi gelecek ama...o öfkeli yabancılara gerçek anlamda bir reverans yaptı. Arka bacaklarını kırarken dizlerini dışarı açmış, oyluklarını birleştirmiş, kalçalarını altıltmıştı. Bu pozu alan köpekler biraz işerdi. Bu bir gençlik işaretiydi. Karşısındakilere, siz güçlüsünüz, ben de bunun farkındayım...sizin karşınızda ben ancak bir yavruyum, demek anlamına geliyordu. Inookshook da öyle dedi. Yirmi yetişkin köpek bundan büyülenmiş gibi etkilendiler. Tüyleri hemen yatıştı,

dudakları gevşedi, gözleri başka taraflara döndü. Onu kırk yıldır tanıyormuş gibi aralarına girmesine izin verdiler.

Böyle bir köpekten biz elbette ayrılamazdık. Zaten onu ancak kısa bir süre için kızak ekibine veriyorduk. İş bitince hemen geri aldık, kendi ailesinin kucağına getirdik, Koki'nin kızı ve yardımcısı olarak büyümesini sürdürdü. Soyu ve yaşı itibarıyla elbette ki hiyerarşik düzeyi çok aşağılardaydı, ama bunu öyle zerafetle kabulleniyordu ki, öbür köpekler ona bu gerçeği hiçbir zaman hatırlatmıyorlardı. Dışardan bakanların gözüne yüksek rütbeli bir köpek gibi görünebiliyordu.

Kent içindeki bir evde altı ya da sekiz köpekle yaşamak nasıl bir şey, diye sorabilirsiniz. Zor değildi aslında. Dingolar ve bazı kızak köpekleri bir bakıma benzeşirlerdi. Zarif davranışlı, temiz, sessiz köpekler olurlardı. İnsan onların çevredeki varlığını bile zor hissedirdi. Bizimkiler kedi gibiydiler. Evcillik onlar için önemli bir mesele değildi. Hem çok güçlü, hem de çok hafif olmaları, sessiz hareket edebilmeleri açısından da çakallara benzerlerdi. Bir yerden bir yere giderken bizim bokserler bile onlardan daha çok ses çıkarırdı, çünkü bokserlerin yürüyüşü daha sakardı.

Çevrelerindeki insan yaşamına asıl ilgi gösteren de bokserler olduğu için, yalnız onlar havlardı. Tabii

hayvanların hepsi biraz havlar. Bir şeye şaşırınca, insanlar bile ağızlarından kısa ve keskin bir ses çıkarırlar. Biz genellikle, "Aa!" deriz. Aşırı evcilleşmiş köpekler, şaşkınlıklarını bir sanat düzeyine yükseltmişlerdir. Durmaksızın havlar, açıklayamadıkları olaya başkalarının da dikkatini çekmeye çalışırlar. Ama kurt köpekleri öyle değildir. Onlar insanların çıkardığı seslere, insanlardan kaynaklanan olaylara, ancak gökteki kuşlara havladıkları kadar havlarlar...ve herhalde aynı nedenle havlarlar. Kuşların da, insanların da yaptıkları, onlar için o kadar önemli değildir.

Buna karşılık köpeklerin birbirine ilgisi çok büyüktü. İçlerinden bir tanesi bir süre bir yere gittikten sonra geri döndüğünde, ötekiler sessizce onun çevresini sarar, kokularını incelerlerdi. Kendi vücudunun kokusu, onun o sıradaki ruhsal durumunu gösterirdi. Herhalde daha başka pek çok şeyi de gösterirdi. Ayrıca üzerinde, gittiği yerlerin kokusu olurdu. Kürküne sinmiş durumda. Köpekler onun dudaklarını, kürkünü, penisini, bacaklarını ve ayaklarını kokurlardı. Anüsünü ve anal bezlerini pek seyrek incelerlerdi. Besbelli oradan gelecek bilgiler köpeğin gezileriyle değil, kişiliğiyle ilgili şeylerdi. Köpeklerin beni de aynı şekilde incelediğini söylemem gerekir. Özellikle uzun bir yokluk süresinden sonra dönmüşsem. Asıl önem verdikleri, bacaklarımdan dizlerden aşağı kısmıydı. Sanki kokular içinde yürüyerek gelmişim gibi.

Evet çok zarif, çok yumuşak huyluydular ama yine de bana kurtları hatırlatıyorlardı. Gezmeleri

kurtlar gibiydi. Biz genellikle kurtların büyük sürüler halinde dolaştığını düşünürüz. Onu da yaparlar. Özellikle de kışın, grup halinde göçerken ve geriye dönmek gibi bir niyetleri yokken. Onun dışında, tek tek ya da ikili gruplar halinde gezerler. Köpekler de öyle yapıyorlardı, çünkü gezi bitince yine bizim eve dönüyorlardı. İlginç olan, benimle çıktıklarında ve nereye gittiğimizi bilmediklerinde, grup halinde gelmeleri idi. Onlarla birlikte kentin bir başından bir başına giderken Maria'yı tasmaıyla yanımda tutardım. Ötekiler ya onu ya da beni izlerlerdi. Düzenli bir grup halinde yolculuk ederdik. Tabii ben onlara böyle dolaşmayı hiçbir zaman öğretmiş değildim. Hatta hiçbir şey öğretmiş değildim. Benim niyetim, onların ne istediğini görmektir, yoksa benim istediğimi sandıkları şeye uyar davranmaları peşinde değildim.

Genelde istedikleri, kurtlar gibi yaşamaktır. Tıpkı kurtlar gibi, toprağa sığ çukurlar kazarlardı. Köpek biçiminde çukurlar. Günün sıcağında oraya girip uyurlardı. Kışın ben onları seve seve eve alırdım, geceleri özellikle eve girmeleri için çağırırdım, ama onlar yine de karların içine kendileri için yataklar eşelerlerdi. Kar yağınca kapıya çıkar, bomboş görünen bahçeye doğru seslenmek zorunda kalırdım. Yerin içinden çıkıp çıkıp gelirlerdi. Kurt köpeklerinin kış mevsimine karşı özel bir sevgisi vardı. Bu sevgi, kızak köpekliği yapmaya başladıklarında daha da artmıştı. Günler kısılır, gecelerin soğuğu artarken onların mutluluğu ve heyecanı da artar, ilk karla birlikte doruğa ulaşırdı. Kar başladığında hiç ses çıkarmazlardı. Ama heyecanlı oldukları her hallerin-

den belli olurdu. Hep birlikte, telaşla dışarı çıkar, bahçede sevinçle koşturur, havalara sıçrayıp, düşen kar tanelerini yakalamaya çalışırlardı.

Bir keresinde onları kurtlarla ölçme olanağını da buldum. Yalnız Baffin'in o çalışkan kurtlarıyla değil, evcil ev kurtlarıyla. Onların hayatı da köpeklerinkine çok benzerdi. Jethro ile Clem adlı bu tür iki kurt, okullarda ve diğer eğitim kurumlarında kendi türlerini temsil etmekte, kurt kürkü satan dükkânların önünde grev gözcüsü gibi dolaşmaktaydılar. Bizim mahallede büyük heyecan yaratmışlardı. Erkek köpeklerimiz onları görür görmez hemen gözden kayboldular. Ama dişiler cesaretle çıkıp onlarla oynamak istediler. Komşular korkup telefona sarıldı, hemen polis çağırdı. Kurtlar için bir yasak olmadığı, kent dışına sürülemeyecekleri için, polisler uzun süre bizim sokakta kaldılar. Ama iki kurdun kendi yarattıkları telaştan hiç haberleri yoktu. Birlikte karışıkı kocaman çınar ağacının altında uslu uslu oturuyor, ikide bir gelip geçen devriye arabalarını seyrediyorlar, arasına da gözlerini kaldırıp bizim köpeklere bakıyorlardı. Köpekler üst kattaki bir oda-ya kapatılmış durumdaydı, ama tabii pencereden bakıyorlardı.

İki kurdun davranışları tıpkı benim köpeklerim gibiydi. Köpeklerimin çoğu gibi, onlar da birbirine akrabada değildi. Aynı soydan bile değillerdi, çünkü biri bufalo kurdu, öteki tundra kurduydı. Benim köpeklerim gibi, onlar da yalnızca iyi arkadaşlıklar. Büyük farklılık gösteren bir tek şey vardı ya da bana öyle geliyordu. Kurtlar zaman zaman, belki de vakit

geçirebilmek için, şarkı söylüyorlardı. Sesleri çok duru ve çok güzeldi. Söyledikleri şarkılar da enikonu karmaşık düetlerdi. Kanon olarak söylüyorlardı. Bunun böyle olması rastlantı değildi. Bu sesin insanlar üzerindeki etkisi, elektrik çarpmış gibi, tüyleri diken diken eden bir etkiydi. Oysa şarkı söylemek besbelli iki kurdun hoşuna gidiyordu. Şarkı bitince birlikte seviniyorlardı bile.

Genellikle günün belli saatlerinde söylüyorlardı şarkılarını. Öğle sonralarında, saat dörtte, uzun uzun söylemekteydiler. Sabahları da kısa bir şarkı seansları vardı. Geceyi bir kamyonetin içinde geçiriyorlardı ama hangi tarafın doğu olduğunu hep biliyorlardı. İnanılmaz gibi gözükse de, gökyüzünün rengi solmaya başladığında ikisi kamyonetin küçük penceresine geliyor, gözlerini doğu ufkuna dikeyiyorlardı. Öylece güneşin doğmasını bekliyor, kızılığın kenarı görüldüğü anda şarkıya başlıyorlardı. Sahipleri olan adamın anlattığına göre, yetişkin hayatları boyunca bunu her gün yapmışlardı. Ama şarkıya başlamadan önce mutlaka güneşin kenarını görmek zorundaydılar. Neden? Bunu hiçbir insan bilemez. Ama ne olursa olsun, iki kurdun bu sebatı ilik dondurucu bir şeydi.

Benim köpeklerim ise pek seyrek şarkı söylerlerdi. Kurtların sesini ilk duyduklarında, çıt çıkarmadan dikkatle dinlemiş, ama cevap vermemiş, şarkıya da katılmamışlardı. O sıra bu bana garip görünmüştü. Sonra düşününce, köpeklerimin ancak it-faiye geçtiğinde şarkıya başladıklarını hatırladım. Kurtlar ise habire şarkı söylüyordu. Diğer kurt kö-

peği grupları da öyle yaparlardı. Kalabalık köpek gruplarının bulunduğu yerlerde, en büyük sorun bu uluma gürültüsüydü. Bazı kentsel ve kırsal yerlerde, bir tek insan, çevredeki tüm köpeklerin ulumasını başlatabilirdi. Bilim adamları bazen ormanlarda ulur, gelen cevaptan kurdun yerini bulurlardı. Ama benim köpeklerim öyle değildi. Tek başlarınayken de, ikili, üçlü gruplar halindeyken de ulumazlardı. İki istisna dışında. Onun da nedenini hiçbir zaman bilemeyeceğim.

Neydi o iki istisna? Bokserimiz Bingo on iki yaşına geldiğinde mesanesi taş yaptı, bu yüzden büyük bir ameliyat gerekti. Besbelli minik eşi Violet görüldüğü kadar da budala değildi. Sevgilisinin ameliyat günü sabahı, işlerin yolunda olmadığını hemen sezdi, Ben Bingo'yu arabaya taşırken korku içinde bizi izlemeye çalıştı. Onu ayağımla itip kapıyı kapattım. Hastaneden döndüğümde onu unutmuştum. Akşam yemeğinde ortaya çıkmadığını görünce, aramaya başladım. Holdeki masanın altına saklanmıştı. Kapıdan giren her şeyi görebiliyordu. Seslendim, ama gelmedi. Yatma saatinde de gelmedi. Geceyi o karanlık holde, Bingo'yu bekleyerek geçirdi. Işıkları söndürdükten biraz sonra çok hafif,

garip, boğulmuş gibi bir seslenme duyduk. Küçük Violet uluyordu.

Onun böyle bir şey yaptığını ilk defa duyuyordum. Kurtlar bir toplantıyı ilan etmek için ulurlardı. Sanıyorum Violet de aynı nedenle uluyordu. En basit anlamda, Bingo'ya sesleniyordu. Birkaç gün sonra Bingo eve döndü. Violet'in sevinci sınırsız oldu. Gözleri yuvalarından uğrayarak onun üzerinden atladı. Bir yandan çığlık sesleriyle havlıyor, bir yandan soluk alabilmek için savaşı veriyordu. Bingo bu karşılama biçimini sakın tarafından aldı. Onun ilgisi daha çok, evin durumuna yönelikti. Her yanı çabucak teftiş etti. Huyuydu bu onun. Kendisi yokken neler olup bittiğini öğrenmeye çalışıyordu.

O ameliyattan kısa bir süre sonra, ikinci bir ameliyat sırasında kalp yetmezliğinden öldü. Bingo'nun ikinci gidişinde de holdeki masanın altına yerleşen Violet bir daha oradan hiç çıkmadı diyebilirim. Ancak bahçeye kadar gidip çişini ediyor, mutfağa yürüyüp yemeğini yiyor, suyunu içiyor, yine oraya dönüyordu. Hep masanın altındaydı, gözleri kapıdaydı, kulakları da dışardaki seslerdeydi. İştahını kaybedecek sandım, ama zaten tombul bir köpekti, yine eskisi gibi yemeyi de sürdürdü. O açıdan pek bir üzüntü belirtisi göstermedi. Buna karşılık, daha ürkekleşti, daha unutkan, daha budala oldu. Yemek yemesi ya da dışarı çıkması için çağrıldığında yerinden fırlıyor, bir karmaşa içinde koşturmaya başlıyordu. Ömründe hiç tokat yemediğinden emindim, ama bizden korkmaya başlamıştı. Biri elini ona doğru uzatsa, irkilip o elden kaçmaya çalışıyordu.

Yıllar geçti, o hep holdeki masanın altında titredi durdu, sonra o da kalp yetmezliğinden öldü.

Geri kalanlarımız Virginia'ya taşındık. Yeni evimizin yakınlarında at çiftlikleri olduğu için, köpeklerimizin serbestçe gezilere çıkmasını engelleme çabalarımız daha bir arttı. Maria ile üç oğlu, atların çevresinde koşturmalarına izin verilmeyecek kadar kurt görünümlüydüler. Bir numaralı erkeğimiz, ilk doğan Suessi'miz bir keresinde bir atın boğazına atılmış, kafasına çifte yiyip bayılmıştı. Bu köpekleri alakoyabilmek için, kendilerini hapis gibi hissetmeyecekleri büyüklükte bir parmaklık yaptırдық. Bir sıkışıklık hissetseler, çitin altından tünel kazıp özgürlüğe kavuşmaya kalkarlardı. Köpek ailemizin başta gelen dört üyesi parmaklık içinde yaşamaya başlayınca, atları kovalamayan, bu yüzden de serbest olan Koki, Viva, Fatima ve Inookshook da parmaklık içine girmeyi seçtiler.

Günün birinde üçüncü rütbedeki kurt köpeğimiz Zooey'i, çitle çevrili alanın orta yerinde, tek başına oturmuş gördüm. Çevresinde olup bitenlere hiç aldırmış etmiyordu. Hasta olduğunu çok geçmeden anladım. Onu alıp çalışma odama götürdüm. Hemen masanın altına girdi. Birkaç hafta boyunca, veterinerler hastalığını anlama yolunda başarısız çabalar gösterirlerken, o hep orada kaldı. Bir keresinde onu yine veterinerine götürdüğümde, orada öldü. Otopside

sorununun böbreklerinden kaynaklandığı anlaşıldı.

Benim ölüm konusundaki yaklaşımım çok pragmatiktir. Bir canlının ruhu ve hayatı elden gittikten sonra, geride kalan vücuduyla uğraşmaktan pek bir yarar gelmeyeceğine inanırım. Zooey'nin gömülmesi işini veterinerlere bıraktım, eve döndüm. Sisli, ılık bir sonbahar akşamıydı, hatırlıyorum. Öbür dünyada yeni beliren o gri surati düşünüyordum. Birdenbire, diğer köpeklerin birbirine çok yakın oturmuş, beni seyretmekte olduklarını gördüm. Kimi çitin içinde, kimi dışındaydı. Onlara doğru yürüdüm, beni koklamalarına izin verdim.

O dakikanın dinamiğini yine tam anlamıyla kavrayamamıştım. Köpeklerin ellerimi ve giysilerimi uzun uzun koklarken ne gibi kokular aldığını hâlâ bilemiyorum. Bazı olaylardan sonra, beni koklayarak mesajı almalarına izin verirdim. Örneğin bir doğum olduğunda, ellerimi koklardı. Orada buldukları şey her neyse, meraklı ve sevinçli bir havaya girmelerine yol açardı. Herhalde amniyonik sıvı falan gibi bir doğum kalıntısı buluyor, anlamını kavlıyorlar, diye düşünüyordum. Belki ölümün de doğum gibi kendine özgü kokuları olabilirdi. Ya da belki köpeklerim benim yüzümü görünce, bir terslik olduğunu çoktan anlamışlardı. Ağlıyor değilim. Ama üzgün olduğum kesindi. Köpekler insanların davranışındaki en küçük değişikliği bile farkedebiliyorlar. İçlerindeki o anlayış özelliği de, bu gördüklerini anlamlandırmalarını sağlıyor. Zooey neredeydi za-

ten? Her neyse, köpekler benim kokularımda ne buldular ya da bulmadılarsa, görünüşümden ne gibi yorumlar çıkardılarsa, Zooey'nin çok uzaklarda olduğunu herhalde anlamışlardı. Ben oradan ayrıldıktan az sonra ulumaya başladılar, bütün gece aralıksız uluyup durdular.

Köpekler en çok ne ister? Bence en çok istedikleri şey "ait olmak"tır. Bir de, birbirlerini isterler. Doğal olarak oluşan gruplar, yani belli bir çift köpeğin çocukları, herhalde en istikrarlı olanlarıdır. Ama bizim grup gibi gruplar, yani dışardan bir iki köpek daha içeren gruplar da istikrarlı olabiliyor. Her köpek bir numara olmak ister, ama tıpkı bizler gibi, köpeklerin de çoğu, grubun üyesi olmayı, diğerlerine üstün olmaktan daha önemli bulurlar. Her köpek bir kere kendi düzeyini benimseyip memnun kalınca, sosyal sistem herhalde onlara güvenli, sağlam görünmeye başlar. Çelik bir merdiven gibi. O zaman bir üyenin kaybı çok büyük önem kazanır. Köpeklerimizin bütün gece Zooey'e seslenip durmaları da bu yüzdendi.

İlginç olan şey, o ulumanın, içlerindeki o güçlü birlik duygusunun az sayıdaki belirtilerinden biri oluşuydu. Biz Virginia'dayken bir başka kanıt daha kendini çarpıcı biçimde gösterdi, ama onun önemi dolaylı açıdan geliyordu. Köpekler kendilerine bir in yaptılar.

Bunun neden önemli olduğunu ve ne anlama gelebileceğini anlayabilmek için, kendi türümüzü düşünmeli, onların başına gelenler bizim başımıza gelse ne yapacağımızı araştırmalıyız. Sekiz dokuz kişilik bir grup halinde, kendimizi ormanlarda bulsak, orada bir süre kalacağımızı hissetsek, yolu bulup bir başka yere gitme zorunluluğunda olmasak, ama durumumuzdan hayli rahatsız olsak, ne yapardık?

Buna cevap vermek için önce birbirimiz için ne kadar önemli olduğumuzu bilmemiz gerekir. Eğer birbirimizi hasım ya da kuşku verici yabancılar olarak görüyorsak, herhalde dört bir yana dağılır gideriz. Eğer bir ekip ya da aileysek, bir süre kalmayı da planlamışsak, durumu düzeltmenin yolunu araştırıyorsak, ilk yapacağımız herhalde kamp kurmak olurdu. Grubumuz ve faaliyetlerimiz için bir odak noktası oluşturmaya ihtiyaç duyardık. Belki kendimize bir barınak kurardık, belki yalnızca otları yolmakla yetinirdik, belki ateş yakar, belki piknik için yere battaniye sererdik, ama çevreyi mutlaka kendimize uyacak biçimde biraz değiştirmek isterdik. Her şeyden önce bunu yapma ihtiyacı çok güçlü olurdu içimizde. Yiyecek aramaya çıkmadan, oyun oynamaya başlamadan, ne gerekiyorsa onu yapmadan önce. Neden mi? Çünkü ancak o kampı kur-

duğumuz zaman kendimizi nereye yerleştireceğimizi bilirdik. Gidersek nereye döneceğimizi biliyor olurduk. Diğerlerini her zaman orada bulabilirdik, onlar da bizi orada bulabilirdi.

Böyle durumlarda bir kamp yeri oluşturma ihtiyacı insanlarda öyle besbelli bir şeydir ki, lafını etmeye, üzerinde konuşmaya bile değmez. Bu ihtiyaç aslında çok eski, bizim türümüzden çok daha gerilere giden bir ihtiyaçtır. En azından yavruların ava çıkmış yetişkinleri bekleyebileceği böyle bir odak nokta oluşturmak, kesinlikle dinozorların gününe, hatta belki daha da eskilere kadar gitmektedir. Günümüzde gruplarını birarada tutabilmek için belli noktaları kullanan canlı türlerinin sayısı da pek fazladır. Kuş yuvalarından kamplara, inlere kadar hepsi, timsahlar için de, kuşlar için de, köpekler için de, insanlar için de önemlidir. Benim köpeklerimin Virginia'da kendilerine bir in yapmaları hiç kimseyi şaşırtmamalıydı.

Ama şaşırttı. Günün birinde, köpeklerimizin kendi sosyal birliklerini ifade yolunda yarattıkları en büyük eseri keşfettik. Biz onlara çok sayıda, çok rahat, çok geniş barınaklar kurmuştuk aslında. Hepsi güzel, kuru yerlerdi. Kiminin onları kış havasından koruyacak kapısı vardı, kimi yaz için açıktı, bu yerlerin hepsinde saman da, talaş da vardı. Ama yine de köpeklerimiz kendi inlerini, Baffin kurtları kadar zekice ve ihtiraslı biçimde kurmuşlardı. Hatta Virginia'daki bu in tam bir kurt iniydi. Tepenin yamacına beş metre kadar giren yatay bir tüneldi. Köpekler kendilerine, iyi drenaja sahip, kilimsi bir

toprak seçmiş, tünelin tavanını hafif kavisli, kubbe gibi yapmış, üstlerine çökmesini engellemişlerdi. Dip taraftaki uca yakın yere, bir metre genişliğinde, altmış santim yüksekliğinde, bir metre boyunda bir oda oymuşlardı. Bir iki köpeğin girip uyuyabileceği büyüklükte bir yer.

Ama inin bana en şaşırtıcı gelen yanı, bir sır bulutuna sarılıp sarmalanmış olmasıydı. Çitle çevrili alanı günde en az iki kere ziyaret ediyor, hatta bazen daha da sık gidiyordum. Çevresinde dolaşılıyor, sorunları bulmaya çalışılıyor, kaçma girişimi var mı diye araştırıyordum. Her köpekle her gün biraz baş başa vakit de geçiriyordum. Ya onları gözlemliyor ya da yalnızca yanlarında oluyor, onlarla birlikte olmanın zevkini çıkarıyordum. Köpeklerin bu arada büyük bir kazı işinde çalışmakta olduğunu ne ben, ne de bir başkası farkedebilmişti. Tünelin ağzı bizim ön kapıdan yedi metre ilerde olduğu halde hem de! Tabii zaman zaman bir iki köpek ortalarda görünmeyebiliyordu. Ama çitle çevrili alan öyle genişti ki, başka bir köşede de olabilirlerdi. Hiçbir zaman o kadar dikkatli aramalar yapmamış, köpekler burada yok diyecek kadar emin olmamıştım. Kayıp köpeklerin yerin altında olabileceği aklıma bile gelmemişti. Oysa belki o anda...oydukları yerin üzerinde oturuyordum! Tünelden çıkardıkları toprakla kuşku yaratmamayı da başarmışlardı. Altı metre küp kadar toprağı yaymışlardı her yana. Bir damperli kamyon doldurabilecek kadar çok toprak! Öyle de dikkatli yaymışlardı ki, hiçbir yerde kuşku çekecek bir tümsek falan yoktu.

Bu gizliliği bilerek mi uygulamışlardı? Ben öyle olduğuna inanıyorum. Örneğin tünelin girişi, bir odun yığınının altındaydı. Yığının üzerini de bizim garajın saçağı örtüyordu. O garaj, çitle çevrili alanın da bir yanını oluşturmaktaydı. Saçaklar yağmura karşı da koruma sağladığı için, belki bu plana gizlilikten başka etkenler de dahildi. Ama köpekler gizlilik istemiyor olsa, neden tünel çalışmalarını, oraya girip çıkmalarını, çevrede insan yokken yapsınlardı ki?

Ama günün birinde Maria açık verdi. Ben çitli alana geldiğimde, o da tünele girmek üzereydi. Odun yığınının doğru bakıp da onun kuyruğunu yığının arkasında kaybolur gördüğüm zaman çok şaşalamıştım. Bir köpek neden odunların arkasına girerdi ki? Hem de sakın sakın girmişti oraya. Bir av kovalıyor olsa, daha heyecanlı olurdu. Zaten odun yığını, garajı yapmak için kestiğimiz birkaç ağaçtan oluşan bir şeydi. Arkadan öne doğru üç sıra kütük vardı ancak. Yığının tümü bir köpeğin omuz hizasına gelir ya da gelmezdi. Ama Maria o odunların arkasına geçmiş ve efsunlanmış gibi gözlerden yitip gitmişti. Neler oluyordu burada?

Bakmak üzere ilerlediğimde, iki kütük arasında yirmi beş santim kadar bir aralık gördüm. Odunları biraz kıpırdatınca, alttaki kütüklerin de öyle ayırık olduğunu farkettim. Onların altında kocaman, elips biçiminde bir delik vardı. Bir köprünün altıyla, sudaki yansıması gibiydi. Çevresi yetmiş santim dolaylarında bir delik. Aşağı yukarı...bir köpek kadar. Allah Allah! Dizlerim ve ellerim üzerinde, içeriye görmeye çalıştım. Ama bir metre kadar içerde tünel

hafif yukarıya eğimleniyordu. Daha ötesini görmek mümkün değildi. Karanlıktı da. Ben daha bu gördüğüm şeyin önemini anlayamadan, Maria belirdi, kendini benimle burun buruna buldu. Şaşırmıştı. Ben de şaşırmıştım. Demek içerde onun dönüş yapabileceği kadar geniş bir alan vardı.

Tüneli araştırdık. İçeriye bir bambu dalı uzatarak her yanını yokladık, boyunu bosunu öğrendik ve bu işe çok şaştık. İn kazmanın sosyal nedenler dışındaki nedenlerini de görebiliyorduk. Toprağın altında iklim kusursuzdu. Sıcaklık derecesi her zaman sabitti. Yılın her mevsiminde, on-on bir santigrad kadar. Bu sıcaklık yazları serin, kışları sıcak gelebilecek bir sıcaklıktı. Rüzgârdan, sivrisineklerden ve güneşten korunan bir yerdi. Köpeklerin burayı neden sevdiklerini anlamak zor değildi. Ama gizliliğin nedeni o kadar kolayca anlaşılamıyordu. Köpekler de kurtlar gibiydi. Kurtlar inlerinin gizli olmasını isterlerdi. Yeni bir şey değildi bu gizlilik fikri. Ama...neden?

Tabii in kazma işine giden o büyük enerji, oraya ekonomik bir değer kazandırıyordu. Belki de orayı kazanlar, oraya sahip olanlar, bir gün oranın kendi ellerinden alınacağından korkuyorlardı. Ne de olsa, in edinmenin en kolay yollarından biri, başkalarının kazmasını beklemek, sonra da onları oradan kovalamaktı. Belki de köpekler kurtluktan kalma atavistik duygular içinde, gelecekteki yavrularını saklamak istemişlerdi. O zamana kadar önemli dişilerin hepsinin rahmi alınmış olsa bile.

Nedeni ne olursa olsun, köpekler benim ini fark-

ettiğimi anladıkları anda artık gizlilik kurallarını elden bıraktılar, oraya serbestçe girip çıkmaya başladılar. Bazen üçü dördü birlikte girip uzun süre içerde kalıyorlardı. Herhalde peş peşe sıralanıyorlardı tünele. Sicime dizilmiş nohutlar gibi. İsteddiği an çıkma özgürlüğüne sahip olan, yalnızca en son girendi. Daha önce girmiş olanlar belki de çıkamadıkları için orada kalıyorlardı. Ama köpekler bu soruna karşı pek bir duyarlılık göstermiyorlardı. Bazen orada uzun süre kaldıktan sonra, köpeklerden biri sakinleşmiş ve canlanmış olarak çıkıyor, ardından diğer ikisi heyecan içinde beliriyor, koşturup silkiniyorlardı. Tüyleri toz içinde oluyordu. Aslında orada boğulma tehlikesi geçirmiş olamazlardı, çünkü elipsin yanlarından hava ta dibe kadar ulaşabilirdi. Ama o kadar köpek içerde bir saat kadar soluduktan sonra, tünel herhalde çok boğucu gelmeye başlıyordu.

O in, köpeklerimizin en büyük başarısı, hayatlarının odağıydı. Sonunda o inin ağzından, çitle çevrili alanın her yanına giden izler kendilerini belli etmeye başladılar. Köpekler sanki kurtmuş gibi. Maria ile erkeklerden biri, ikinci oğlu Windigo, ini en çok kullananlardı. Orayı giderek daha derinleştiren de, diğerleri değil, o ikisiydi. İçlerinden birinin orada çalışmış olduğunu, ağzından toz toprak saçmaya başladığı zaman anlardık. Öbür dişiler, alt mevkideki hayvanların baş çifte göre uydu durumunda olduğu inancıyla, ini hemen hiç kullanmıyordu. En düşük mevkideki dişi olan küçük Viva ise hiç girmiyordu içeriye. En yüksek erkek olan Suessi ile diğer dişiler, inin yakınında, ama dışarda kalıyor,

kendilerine yerde yatacak yerler eşeliyorlardı.

Ayrıca, sanki sonunda kendilerini bizim türümüzle olan bağlardan kurtarmışlar gibi, belleklerinden insanoğlunu silmişler gibi bir halleri vardı. Bize her zaman nazik davranıyorlardı. Zaten hiçbir zaman bizim boyunduruğumuz altındaymış gibi davranmamışlardı. Ama biz onların davranışında bile küçük farklar sezer olmuştuk. Uzun süre uzaklarda kalıp döndüğümüzde, bizi karşılayışları ya pek yumuşaktı ya da hiçbir tezahüratta bulunmuyorlardı. Gelip giden yabancılara hiç dikkat ettikleri yoktu. Eve hırsız girip bir yığın şey çaldığında, köpekler onun evdeki varlığını ya dırgamamışlardı bile. Oysa birkaç yıl önce Cambridge'deki eve hırsız girdiğinde, Koki neredeyse sinir krizi geçiriyordu. Hırsız evi soyarken o küçük tuvalette, klozetin arkasında tir tir titremekteydi. Bulabileceği en küçük, en karanlık yere saklanmıştı. Virginia ormanlarında, kendi inlerinin yanındaki tepede ise, köpeklerin hayatı sırf kendilerine dönüktü. İnsanlar için bir şeyler yapmak zihinlerinden silinip gitmişti. Köle olarak büyümüş olan Koki için, doğrusu bu çok büyük bir adımdı.

Artık gözlemlerim sonuna yaklaşıyordu. Görecek fazla bir şey kalmamıştı. Köpeklerin birbirleriyle ilişkisi, insanoğlunun farkedebileceği biçimde olmuyordu. Baffin'in yabanıl kurtları gibi, tüm ilişkileri düzleştirilmiş, sanki ütülenmişti. Her köpeğin bir yeri vardı, hepsi memnundu, yaşam biçimleri tek-

düzeleşmişti, huzurlu ve sakin günler geçiriyorlardı. Benim varlığıma tepkileri yalnızca dostça olduğu, birbirleriyle ilişki kurmak için de bir neden görmedikleri zaman, onları kendi yerlerinde, kendi koşulları içinde ziyaret etmekten başka çarem kalmıyordu. Sonbahar başlarında, öğleden sonraları geç saatte, çitle çevrili alanda onlarla biraz zaman geçirmeyi gelenek haline getirdim. Bu çok dikkate değer bir tecrübe oldu, ama tarifi zor bir tecrübe olduğu da gerçektir. Köpekler hayatta kendilerini mutlu ve huzurlu hissettikleri zaman hiçbir şey yapmıyorlardı. O ılık sonbahar mevsiminde, tepenin yamacında, hiçbir şey yapmadan öylece oturuyorduk.

Hayvanların hayatını daha iyi bilmeye özlem duyan nice insan gibi, ben de insan olmayan yaratıkların bilincine girebilmeyi hep istemişimdir. Dünyanın bir köpeğe nasıl gözüktüğünü, seslerin nasıl, kokuların nasıl geldiğini bilmek isterdim. Bir köpeğin zihnine bir ziyaret yapıp, neler düşündüğünü, neler hissettiğini anlamak, bir başka köpek bana baktığı zaman, farklı görmek yerine onunla aynı şeyi görmek isterdim. Beni esas şaşırtan, inin yakınında geçirdiğimiz o öğle sonralarında buna çok yaklaşabilmemdi.

Nasıl bir şey, diye mi soruyorsunuz? Bir bakıma, çok uzak bir ülkedeki küçük bir köye girmek gibi. Bir bakıma da, farklı bir dünyaya, farklı bir boyuta geçmek gibi. Oracıkta, evimin beş metre ötesinde oturuyorduk, ama içinde bulunduğumuz dünyanın benim evimle, benim türümle, benim hayatımla hiç ilgisi yoktu.

Boş boş oturmak, hiçbir şey yapmamak, yal-

nızca yaşamak, bizim gibi maymun cinslerine zor gelir. Ama ben o sıra artık maymun cinsi değildim. Köpekler nasıl bizim aramızda yaşamayı öğreniyorsa, ben de sonunda onların arasında yaşıyordum. Ufka doğru inen güneşin altında, toprağın üzerinde oturuyor ya da dirseklerimize dayanıp uzanıyorduk. Sırayla. Karşıdaki ağaçların arasına doğru bakıyor, orada kıpırdayan bir şey varsa, onu görmeye çalışıyorduk. Hiç kuş ötmüyordu. Yalnızca böcek sesleri vardı. Sessiz, kupkuru ormanın ilerlerinde arasına ağacın biri, bir şey düşürüyordu. Bir kozalak...belki de bir yaprak. O sesi dinliyorduk. Gölgeler uzarken öyle sakın sakın yatıyor, kırmızı güneşin altında o sakinliği içimizde hissediyorduk. Her birimiz diğerlerinin yanında yeterince mutluydu. Kaygımız yoktu. Dünyanın pek çok yerini gezmiş bir insandım. Kuzey kutbuna da, Afrika çöllerine de gitmiştim. Ama her gittiğim yerde, kendime özgü o maymun enerjisiyle yaşamış, maymun tecrübelerini hissetmiştim. Hiçbir zaman kendimi o köpeklerin yanında, inin biraz ilerisinde yatarken olduğu kadar, tanıdık ortamımdan uzakta hissetmemiştim. Maymun cinsi, hareketsiz sakinliği can sıkıntısı olarak algılar. Oysa köpekler aynı şeyi huzur olarak algılar.

Gruptaki istikrar bir daha hiç bozulmadı, ama grubun kendisi değışti. Inookshook adlı o iri kıyım, düşük mevkili güzelimiz, yani en küçük dingo kızımız, bir numaralı erkek olan Suessi'den bir batin yavru doğurdu. Ama bu hamilelik onu daha yüksek düzeye çıkarmadı. Maria ini yine kendi malı olarak korudu, orayı Inookshook'la paylaşmak aklına bile gelmedi. Inookshook da manevi annesi Koki ile çıkıp ormanlarda kendine başka bir yer aradı. Devrilmiş bir ağacın yerden fırlayan kökleri altında, uygun bir yer buldular. Oradaki kovuğa bir grup fare sığınmıştı. Bu yeni yuvaya ilk baktığımda, Ontario'da genç bir hamile kurdun kendine seçtiği ini hatırlamıştım. Koki fareleri oradan çıkardı, kovuğu Ino-

okshook devraldı, ama ben son anda cesaretimi kaybettim, Koki'yi de, Inookshook'u da tutup eve getirdim. Evde olmak istemiyor, kendi kovuklarını istiyorlardı. Ama ben de doğumda bir terslik çıkar diye korkuyordum. Israr ettim. Çok güzel beş yavru doğdu. Koki ile Inookshook onları birlikte büyüttüler, ama büyük grubun yardımını almadılar. Diğerleri mesafeli durdu. Yavruların hepsini isteyenler çıktı, biraz büyüdüklerinde hepsi yeni evlerine gittiler.

O sıralarda ben Viva ile Inookshook'u rahim ameliyatına götürdüm. Viva'nın ameliyatında bir terslik oldu. Belki veteriner ona fazla anestezi verip karaciğerini ya da böbreklerini bozdu, belki de rahminden başka bir yerlerini daha aldı. Viva'yı almaya gittiğimde (doktor onu bir an önce almamı istemişti, çünkü klinikte ölürse ameliyat parasını vermeyeceğimden korkmuştu) hayvancık ayakta zorlukla durabiliyordu. Ama çok istiyordu ayakta durmayı. Onu orada bırakırım diye korkuyordu. O iğrenç veterinerle sefil karısının bana Viva için "iyi durumda," deyişlerini asla unutmayacağım. Onu eve götürdüm, yolculuk edecek kadar iyileştiğinde de New Hampshire'a götürüp, tanıdığımız veterinerlerin en iyisine gösterdim. O bile yardımcı olamadı. Viva kendisinin ne kadar hasta olduğunu biliyordu. Konuk kaldığımız evin bodrumunda kendine karanlık bir köşe buldu, oraya kıvrılıp yattı, saklandı. Ben de onunla oturdum. Çok acı çekiyordu. Yerken, içerken, kıpırdarken hep ağlıyordu. Veteriner acılarını dindirmek için bir iğne yaptı, Viva ameliyat masası üzerinde öldü.

İki hafta sonra kızım bir araba kazasında yaralanıp Massachusetts'de hastaneye yattı. Kocamla ikimiz, kızımızın çabucak taburcu olamayacağını anlayınca, ben onunla birlikte Cambridge'e geri döndüm. Kocam Washington'da, işine yakın bir apartman dairesi kiraladı, evimizi de yabancı bir aileye kiraladık. İşte bu...köpeklerin sonu oldu.

Ya da bize öyle geldi. Kızak köpekleri besleyen bir dostumuz, Suessi'yle Windigo'yu kendi takımına aldı. Yarışmayı çok sevdikleri için bu onların hoşuna gitti. Ben de hayvan beslemeye izin veren bir daire kiraladım. Ufacık bir daireydi. Çitle çevrili alandaki köpek kulübesinden çok da büyük değildi. Ama oraya ben, oğlum, o sıra bizimle kalmakta olan J. adlı bir öğrenci, Koki, Inookshook, Maria ve Fatima, hep birlikte sığıştık. Bir süre sonra kızım da taburcu olup geldi, tedavisine hastaneye gündüzleri uğrayarak devam etti.

Yeni dairede Maria'nın ilk yaptığı şey, kaçıp Fatima'yla birlikte gezmeye çıkmaktı. Uzun yıllar önce Misha'yla yaptığı gibi. Nereye mi gidiyordu? Yıllardır görmediği eski mahallemize. Ama her nedense eski evimize hiç gitmedi. Belki de seyir yeteneğine sahip olmadığı için bulamamıştı orayı. Çok yaklaşıyor, ama vazgeçiyordu. Sağlam küçük Fatima'yı arkasına alıp, iyi yürekli bir ailenin evinde, ön basamaklara çıkıyor, eski evimizin belki iki blok ötesindeki o yerde bekliyordu. Aile bana telefon ediyordu tabii. Maria da zaten öyle olacağını biliyordu. Belki daha mutlu günleri hatırlamaktaydı o sıra. Belki inini, belki oğullarını, belki Misha'yı dü-

şünüyordu. Her neyse, ben onu almaya gittiğimde her zaman pek hüzünlü olurdu.

Bir yıl böyle geçti. Kızımız hastane denetiminden kurtuldu, üniversiteye döndü. Geri kalanımız artık Virginia'ya dönebilirdik. Suessi'yle Windigo'yu da alıp eve döndüm. Oraya yeniden yerleştikten kısa bir süre sonra, epey yaşlanmış olan Koki'de mide kanseri başladı. Yürüyemeyecek kadar hastalandığında sıcak, güvenli ve rahat bir ortamda olsun diye onu eve aldım. Ama hep çitle çevrili alana çıkmak istiyordu. Sonunda kumların üzerinde sürüklenerek çitin kapısına kadar gitti, gözleriyle benden kapıyı açmamı istedi. Koki'yi çok sevdim. Yapmak istediği şeyi yaparken ben de yanında kaldım. İstedığinin yakınında yere yatmaktı. Bu köpek benim için öyle önemliydi ki, belki de o anda sağlıklı gözlemler yapamadım. Ama yine de, en zayıf anında yardım istediği kişinin ben olmadığını hissettim. Benim orada bulunmama bir itirazı yoktu. Sanıyorum kendini öteki köpeklerle bir kere kabul ettirdikten sonra, bu durumunu kaybetmek istemiyordu. Inookshook'u istiyordu yanında. O da gelip oturdu. Koki'yle ilgilenmiyor, yalnızca orada bulunuyordu. İşte buydu Koki'nin istediği. Katılmak için çok uğraştığı grubun yanında, mutlu hissediyordu kendini. Ömrünün son günlerinde, onunla birlikte çitle çevrili alanda kaldım. Bazı kitaplarda, ölmek üzere olan hayvanların gruptan kaçtığını, Viva gibi bir yerlere saklanmaya çalıştığını, kendi durumunu rakip saydığı diğerlerinden sakladığını okumuştum. Belki doğruydı. Ama Koki

farklıydı. Bu sırları ortaya dökmeden öldü.

Bir yıl geçmeden Windigo da böbrek yetmezliğinden öldü. Tıpkı kardeşi Zooey gibi. Sonra da Maria kanser oldu. Maria'daki değişiklik Fatima'yı çok sarsmıştı. Hastalığında yanında kalıp onu korudu. Maria'yı son kere veterinerine götürürken, Fatima onu kurtarmak istedi, arabaya bizimle bindi. İndirmeye çalıştığımda arka kanepeye sıçradı. Arka kapıyı açıp ona uzandım, ama bu sefer ön kanepeye geçti. Sonunda onu indirmeyi başarıp hızla yola koyuldum, bu sefer arabanın peşinden koşarak geldiğini gördüm. Dikiz aynasında. Yolun üzerinde, yuvarlanan bir sonbahar yaprağı gibi geliyordu.

Çok geçmeden, grubumuzdan geri kalanlarla birlikte Virginia'daki evden temelli New Hampshire'a taşındık. Ben, kocam, kurt köpeklerinin en büyüğü olan Suessi, dingo kız kardeşlerden Fatima ve Inookshook. New Hampshire'da köpeklerin çitle çevrili alana falan ihtiyacı yoktu. Onun yerine, evimize bir köpek kapısı yaptırdık, herkes istediği gibi eve girip çıkabilmeye başladı. Köpeklerimiz bir huzur evindeki yaşlılar gibi, birarada epey zaman geçiriyor, birbirlerini sakın sakın kabul ederek, aralarındaki anlaşmazlıkların çoktan çözümlenmiş olduğunu gösteriyorlardı. Her sabah ağır adımlarla, hep birlikte dışarıya, işemeye çıkıyor, yerini de hiyerarşide en küçük mevkide olan Inookshook'a seçtiriyorlardı.

Inookshook sağı solu koklayıp uygun yeri buluyor, ötekiler bekleyip bakarken oraya çışını yapıyordu. İşi bitince doğrulup yana çekiliyor, Fatima'nın ya-vaşça aynı yere çömelişine bakıyordu. Onun işi bi-tince, Suessi sakın sakın o yeri ondan devralıyor, üç ayağı üzerinde sendeleyerek durup dalgın dalgın mesanesini boşaltıyordu. Zihni hep başka yer-lerdeydi. Kulakları yarı katlanmış durumda, gözleri de yarı kapalıydı. Daha sonra, üç köpeğimiz kar-şıdaki çıplak tepenin doruğuna tırmanıyor, oradan dört bir yanı seyrediyorlardı. Vaktin çoğunu yatarak, olup biteni birlikte seyrederek geçirmekteydiler. Ak-şamları bazen ormandan geyikler çıkıyor, onların ar-kasında kalan çayırdaki otluyordu. Buna pek fazla ilgi göstermiyorlardı. Popolarını geyiklere dönüp yola bakıyor, başka köpek gelir mi diye bekliyorlardı. En yakındaki köpekle aramızdaki uzaklığın yarım mil ol-duğu New Hampshire'da bile, grubun sosyal hayata duyduğu ilgi, ava duyduğundan fazlaydı. Böylece bu uzun köpek hikâyesi de beklenen huzurlu sona yak-laşıyor gibi görünmekteydi.

Ama tam o sırada beklenmedik olaylar baş-gösterdi. Arazimizde çakallar görmeye başladık. Yaşlı köpeklere pek de ilgi duymayan çakalların geliş nedeni, kuş ya da kümes hayvanları yakala-maktı. Ama işe başlamadan önce çimenlerin üze-rinde uzun süre yatıp eve bakıyorlardı. Köpekler bu-lutlu gözleri ve sürekli akan burunlarıyla, kendilerini seyreden birilerinin varlığından hiç haberdar de-ğilmiş gibiydiler.

Bir gün çimenleri biçtik. Küçük canlıların pek

çoğu, özellikle çekirgeler, çimen biçme makinesine kapılıp parçalanır, daha iri hayvanların çoğu da bunu bilir. Akşama doğru daha makine işini yeni bitirmişti ki, çakalın biri çıkageldi. Başı eğikti. Ot-luyormuş gibi yavaş yavaş ilerliyordu. Aslında ce-setleri yemeye gelmişti. Köpekler birdenbire bu yabancıyı farkettiler. Çimenler kısılnca, onu gör-mek kolaylaşmıştı. Üç köpek kendi güvenliklerini hiç düşünmeksizin çayıra doğru bir koşu kopardılar. Herkesin yaralanabileceği böyle bir kavgadan kork-tum, köpekleri geri çağırmaya uğraştım, ama zaten hiçbir zaman söz dinleyen tür köpeklerden de-ğildiler. Hele yaptıkları işe önem veriyorlarsa! Uçup gidiyorlardı. Çakal bu arada dimdik durmuş, onların yaklaşmasını bekliyordu. Kavganın korkunç ola-cağını sezip ben de koşmaya başladım. Niyetim ça-kalı korkutup kaçırmaktı. Ama beni çok şaşırtan bir şey oldu, köpekler çakala on metre kala durdular, yeni biçilmiş çimenlerin üzerinde birbirlerinden ay-rılarak mevzilendiler, sakın sakın, çakalın yediği şey her neyse, onlar da yemeye başladılar. Çakal da ye-mesini sürdürdü. Bu köpeklerle bu çakal birbirlerini iyi tanıyor gibiydiler.

Sonbahar geldiğinde, araya Suessi'yle çakalın peş peşe ormanın kenarında dolaştığını görmeye başlamıştım. Belli ki çakal dışıydı. Derken kış geldi, karlarda onların izi olabilecek izler görmeye baş-ladım. Mehtaplı bir şubat gecesi, tilkiler ortalığa sa-çılmışken, ormandan çakalın sesini duydum, acaba Suessi'yi mi çağırıyor, diye merak ettim. Besbelli Su-essi de öyle düşünmüştü. Duyup duymadığını gör-

mek için Suessi'yi ararken, köpek kapısının sallanmakta olduğunu, Suessi'nin gitmiş olduğunu gördüm.

Ya sonra ne oldu? İlbahar gelinceye kadar çakalı bir daha görmedik. İzlerine bile rastlamıyordum. Bunda şaşılacak bir şey yoktu tabii. Yaban hayvanlarının çoğu gibi, o da yolunu iyi biliyordu. Kar mevsiminde, kendi alanını yolun batısından doğusuna doğru kaydırmak için yağışın başlamasını beklerdi. Böylelikle bırakabileceği izler birkaç dakika kalır, yeni karlar onları hemen saklardı. Ama bu arada başka çakallar gelmeye başlamıştı bizim oralara. Yanlarında da gözcüleri olan kuzeyli kuzgunlar vardı. Görünüşe göre çakalların dünyasında, bizim oralar pek sık sahip değiştirmekteydi. Bütün bu partirtinin arasında, Suessi'nin çakalına ne olmuştu? Herhalde hamile kalmış olmalıydı. İlbahar gelinceye kadar, ergin dişi çakalların çoğu hamile olurdu ve genellikle de kendi eşlerinden yavru edinirlerdi. Bu sefer eş de herhalde Suessi'ydi. O zaman çakal, o yavruları tek başına, baba yardımı olmaksızın büyütmede zorluk çekerdı. Köpeklerle çiftleşen dişi çakalların baş sorunu bu. Bebek ölümleri pek sık olurdu bu durumlarda. Çakal soyunun oldukça saf biçimde devam edebilmesi de böylelikle açıklanabiliyordu. Çakal-köpeklerin ömürlü olmasına, beklendiğinden daha seyrek rastlanırdı.

Belki de o çakal, kendini göstermeme konusunda dikkatli önlemler alıyordu, çünkü yavrularını kendi başına büyütme durumundaydı. Çakallar tabii insanların kendilerinden genellikle nefret

ettiğini çok iyi bilirdi. Hatta bir gün bölgede yaşayan eski koruculardan biri, bitişikteki yaban hayatı koruma alanında bir çakalı yuvasında, yavrularıyla birlikte öldürdüğünü anlatıp böbürlenmişti. Yasayı ihlal etmiş olduğunun farkında bile değildi, çünkü ona göre, çakalların korunması gereksizdi. Hangi çakalı öldürdüğünü bilemezdik tabii. Ama Suessi'nin güzel eşini bir daha görmedik. Yine de zaman içinde, o yasadışı, acıklı cinayete kurban giden çakalın bir yabancı olduğuna, Suessi'nin çakalının sağ olduğuna, yavrulardan en az birini büyütmeyi başardığına inanır duruma geldik. Bir yıl sonra, çayırın ucunda çok yakışıklı bir genç çakal belirdi. Tüyleri Suessi'ninki gibi açık renkti. Tek kulağı, Suessi'nin babası Misha gibi, hafif çarpıktı. Onun Suessi'nin oğlu olduğuna kendimizi inandırdık. Daha da güzeli, günün birinde çayırın üzerinde üç kuzgun uçarak yaklaştı, bütün gün dönüp dolanarak orada avlandı. Aynı akşam, açık renk çakal, o kuzgunlarla birlikte çayıra geri döndü. Bize sanki onlarla bilerek dostluk kuruyormuş gibi geldi. Bir bakıma, kendi özel göz-cüleri varmış gibi.

Aramızda birbirimize öyle diyorduk. Köpekler yaşlandıkça, insan bir süreklilik fikrine bağlanıyor. Kimler onlara benzeyecekti gelecekte? Geçmişte kimler onlara benziyordu? Örneğin Inookshook'un tüyleri ağarırken, vücudunun iki yanında ince uzun koyu renk şeritler belirmişti. Herhalde o çizgiler hep vardı, ama öyle soluktular ki, köpeğin güzel renkli tüyleri onları saklamıştı. Bildiğim kadarıyla bizim kıtada başka hiçbir köpeğin böyle çizgileri yoktu. Dü-

zenli, enli, çapraz çizgiler. Zebraların belindekiler gibi. Ama Inookshook'unkiler aŗađıya doğru inerken, kasık y6resinde solup yok oluyordu. G6đ6s kemiğinden kalçalarına kadardılar. B6yle çizgileri bir tek kere, Avustralya'da bir dingo k6pekte g6rm6ŗt6m. Harikulade bir yaratıktı. Bir tepe yamacında, kayanın arkasına uzanmıŗ, aŗađıdaki çayırda otlayan danalara bakıyordu. Koyu renk çizgileri onu çok g6zel saklamaktaydı, ama inekler yine de g6rm6ŗlerdi onu. Yavruları için kaygılanmıŗ, parmak ucuna y6kselmiŗ, kuŗkuyla bakıyor, onu kayanın gerisinde g6rmeye alıŗıyorlardı. Inookshook'un çizgilerinin Avustralya'dan geldiğini d6ŗ n mek hoŗuma gidiyordu. Dingo annesi kanalıyla. Bu 6zellik, kurt k6peği olan babasından gemiŗe benzemiyordu. Dingo'ların da şeritleri olmazdı, ama renkleri kıvılsmsı altın olurdu. Avustralya otları gibi. Asyalı k6peklerin de bazen çizgileri olurdu. Belki 6yle bir k6pek, okyanusu bir tekne ya da bir kanoyla aŗmıŗ olabilir. Demek Asyalı bir ata da d6ŗ nebilir. Ama bu daha mütevazı olurdu. Yine de, k6pek ailelerinin kendi tanımlarını sürekli olarak yeniledikleri, dünyanın her yanındaki ayır kenarlarında eŗitli hayvanlarla karŗılaŗıp yakınlaŗtıkları gerçeğini bize hatırlatmaya yeterdi.

Ne ister k6pekler? Birbirlerini isterler. İnsanlar yalnızca bir tercihtir. Bunu hepimiz biliriz. Diğer k6peklerle birlikte yaŗayan k6pekler sakın ve pragmatik olurlar. Kendi ihtiyaçlarını ve duygularını be-

lirtmek, gözlemlerini aktarmak için öyle telaşlı ve çaresiz ihtiyaçlara kapılmazlar. Oysa yalnızca insanları tanıyan bazı ısterik köpeklerde böyle şeyler sık sık görülür. Diğer köpeklerle birlikte yaşayan köpekler, başkaları tarafından anlaşıldıklarını bilirler. Inookshook ömrünün sonlarında, bizim türümüzle ilgili öğrendiği her şeyi unutmuş gibiydi. Ne kimliklerimizi biliyordu, ne çişe alıştırma yöntemlerimizi. Ama Suessi ve Fatima ile birlikte yaşamını sakın sakın sürdürüyor, onlara olan sorumluluklarını bir görev sayıyor, onlar arasındaki mevkiini doğru bir şey olarak kabulleniyordu. Fatima da üvey kardeşi Suessi'ye ve yarım kardeşi Inookshook'a karşı birtakım sorumluluklar hissetmekteydi. Yakalandığı şeker hastalığı konusunda neler yapılabileceğini öğrenmek için onu Cornell'deki Veteriner Okuluna götürmüş, bir gece orada bırakmışım. Ertesi gün alıp getirmeye gittiğimde, güvenli adımlarla kafesten çıktı, hastanenin kapısına yürüdü, sokağa çıkıp arabaya bindi, ailesine geri götürülmeyi bekledi. Ne bana bakmıştı, ne de başka herhangi bir kimseye. Veteriner buna pek şaşmıştı. Çünkü o gözyaşları içinde bir kavuşma sahnesi bekliyordu. Suessi de ömrünün sonlarında Alzheimer hastalığı yüzünden aklını kaybetmişe yakın bir durumdaydı. İnsanların varlığını bile unutmasına ramak kalmıştı. Ormandaki çakalların, çayırdaki kuşların varlığını biliyordu, kız kardeşleri olan dingo dişileri de biliyordu, ama bazen yüzümüze şaşkın bir ifadeyle baktığı da bir gerçektir. Yalnız kim olduğumuzu değil, ne olduğumuzu bile unutmuş gibi.

Suessi bir kış, artrit sancılarını dindirmek için yapılan bir iğneyle öldü. Ağrıları artık öyle çoğalmıştı ki, ayakta duramaz hale gelmişti. Onu kentteki veterinerine götürdüm. Ölümü tıpkı bir ağacın ölümü kadar sakin oldu. Çabucak soldu, yok oldu. Eve döndüğümde, onun yakalığını diğer köpeklere gösterdim. Çalışma odamda, onlarla birlikteydim. Burası garaja açılan, ısıtılmamış, pek az eşyalı bir odaydı. Fatima ile Inookshook yakalığı incelediler, burun deliklerini bana doğru çevirdiler, ellerimi, giysilerimi kokladılar. Bu işi bitirince ikisi de geri çekildiler, bana sessizce baktılar. Sanki olup bitenleri şöyle bir düşünüyormuş ya da sindirmeye çalışıyormuş gibi. O soğuk, aydınlık odada karşılıklı durup bakışırken, birdenbire köpekler bir koku çıkarmaya başladılar. Köpek kokusuydu. Islak köpek kokusu. Dikkati çeken bir koku. Dingo kardeşlerin ya birinden, ya da belki her ikisinden, bulut gibi yükselmekteydi. Tellerinden taşıyor, giderek güçleniyor, sonunda odayı dolduruyordu. Daha önce hiç böyle bir olayla karşılaşmamıştım. Neler olup bittiğini anlayamıyordum. Şimdi de bilmiyorum. Ama o koku bulutunun içinde öylece durup sessizce birbirimize bakarken, birdenbire aklıma, ölümle kokunun hep birbirine yakın olduğu geldi. Bir çürüme değil de, bir anı olarak. En azından, köpeklerde böyleydi. Sesler, o sesi çıkaranların gidemediği yerlere asla gidemez. Koku da o kokuyu çıkarana yapışıp kalır. Koku çok köpeksi bir şeydi. Ben onu anlıyormuş gibi numara yapamazdım. Ama çok ilginçtir, vücudum buna cevap verdi. Tüylerim havaya kalktı.

Inookshook birkaç hafta sonra öldü. O da kendinde değildi, bir ağaç gibi sakin öldü. Ondan sonra Fatima kendi başına yaşadı. Ölmüş sahiplerini arayan, onlara seslenen, onları bekleyen köpekler de görmüştüm. Ama Fatima bunların hiçbirini yapmadı. Suessi'yle Inookshook'a ne olduğunu biliyordu. Şekeri ilerledikçe, daha hareketsizleşti. Ama onun dışında, olayları olduğu gibi kabul eden bir köpekti. Ensülinin kendini daha iyi hissetmesine yol açtığını bile öğrenmişti. İğnenin etkisi bir saat sonra geldiği halde. Her nasılsa, o iyiliğin o iğneden geldiğini biliyordu. İğne saati geldiğinde bizi dürtüp hatırlatırdı. Yemeğini hatırlatan köpekler gibi. Genelde köpekler böyle bir ilişkiyi asla anlayamaz. Ama tabii anlayabilen tek köpek de o değildi. Bizim topluluğumuzda en azından bir tane başka köpek de aynı şeyi yapabilmişti.

Her şeye rağmen, bence Fatima artık kendi hayatını sona ermiş sayıyordu. Günün birinde evden çıkıp ormana doğru yürüdü ve ortadan kayboldu. Yokluğunu hemen farkettilik, onu deliler gibi aradık. Kendi başımıza değil, bir sürü insanla ve üç köpeklerle birlikte aradık. Yerel polise, eyalet polisine telefon ettik, yardım derneklerini, veterinerleri aradık, insanların toplu halde bulunduğu her yere duyurular astık, gazetelere, radyoya ilanlar verdik, ödüller vaat ettik. Ama çabalarımız boşunaydı. Fatima besbelli ölümün yaklaşmakta olduğunu hissetmiş, onu karşılamaya gitmişti. Biz her yıl onu aramayı sürdürüyoruz, ama en küçük bir izini bile bulmuş değiliz. Yakalığını, kemiklerini bile.

TEŞEKKÜR

Bu kitaptaki malzemeye ilgili olarak pek çok kişiye çok şey borçluyum, ama önce onlara teşekkürle başlamak, bana ilk antropologları düşündürüyor...onlar kitaplarında önce kendi meslektaşlarına yönelik teşekkürleri sıralar, ama inceledikleri köyün halkını, ona törenleri gösteren, sorularını cevaplayan o sabırlı köylüleri unuturlardı. Oysa ben varsayımçı antropoloğu taklit etmek istemiyorum. Onun tersine, bana en çok kimin yardım etmiş olduğunu çok iyi biliyorum. On bir köpeğim. Bu yüzden önce onlara teşekkürle başlamak istiyorum; özellikle de Misha, Maria, Koki, Suessi, Fatima ve Viva'ya.

Ama belki yine ilk antropologlar gibi davrandım. Gerçek hayat antropolojisinde, en büyük yardımlar hep sosyal açıdan aşırı uçlarda olan kişilerden gelir. Kimi yüksek rütbelidir, patron oldukları için yardımcı olabilmışlerdir. Onların yardımı olmasa zaten hiçbir şey yapılamaz. Kimi de çok düşük rütbelidir, çünkü kendi toplumlarındaki aşağılanışları, yabancı bir antropolog sözkonusu olduğunda önemini kaybeder. Bu yabancı onlarla dost olabilmeyi başarır. Onlar da onu bilgilerle ödüllendirirler. Gariptir ama insanların çoğu, her yerde bu davranışı benimserler. Dünyanın her yanında. Köpeklerin de aynen böyle yapması belki şaşırtıcıdır. Yüksek mevki sahibi köpekler, bir insanı kendi tekellerine alabilir, sosyal açıdan kendilerinden aşağıda olanları ondan uzak tutabilirler. İnsan ne de olsa değerli bir metadır. Hemen hemen bir ödüldür. Bu arada insan zaten köpekler arasındaki rütbe olayını pek iyi bilmediğinden, rastlantı sonucu düşük rütbeli bir köpekle de dost olabilir. Düşük mevki demek, mutlaka düşük zekâ demek değildir. Toplumundan yara almış köpek, genellikle durumu anlar, karşısındaki insanın yüksek mevkiinden yararlanma fırsatını asla kaçırmaz.

Benim köyümde de reisler Misha'yla Maria, sonra Koki ile Suessi, yıllar sonra da Fatima'ydı. Ben de onlara katkıları için teşekkür ederken, aslında eski antropologlar gibi yaptım, nüfuza boyun eğdim.

Peki, ya Viva? Dingo olan Viva da köpekti, ama o daha köpekti. Diğer köpeklerin belli etmeden yaptıkları şeyleri o çarpıcı biçimde yapardı. Sonuçta,

tıpkı eski antropologların en iyi muhbirleri gibi, bana gözden kaçırabileceğim bir sürü şeyi o gösterdi. Örneğin köpeklerin ön ayaklarıyla arka ayaklarını birbirinden farklı tuttuklarını ondan öğrendim. Bir keresinde hortumdan su gelip onun durduğu yeri bastığında, ön patilerini birer birer kaldırıp silkelemiş, arkalara hiç aldırış etmemişti. Arka patiler bileklerine kadar su içindeydi. Viva ayrıca ön patilerini el gibi, bir şeyleri hareket ettirmek için kullanırdı.

Diğer köpeklerle göre farklı bir aşıretin çocuğu olan Viva, onlardan ayrı dururdu. Bu ayrılığı onu düşük mevkilere mahkûm eder, orada yalnızlık çekmesine yol açardı. Köpekler toplumunda ben de yabancıydım. Viva bunu anlıyor, çoğu zaman dostluk aradığında bana sarılıyordu. Bir keresinde yeni bir eve taşınırken onu tel kafese koymuş, kaçmasını ya da kamyonetlere ezilmesini önlemek istemiştim. Ama çevredeki yabancı insanlar ve kargaşa onu öyle sinirlendirmişti ki, telleri ısırarak özgürlüğüne kavuşmaya çalışmıştı. Köpeklerin sıkkın oldukları zaman mutlaka bir şeyler yapmak zorunda olduğunu gösteriyordu bana. Bir şeyler. Ne olursa olsun. Yeter ki bir eylemde bulunuyor olsunlar. Ben onun kaçmasından korkup, açtığı deliği onarmak istedim. Ne yaptığımı anlayınca, bir an önce o delikten çıkmaya çalıştı. Başıyla omuzlarını tekrar içeriye itmek istedim, deliği telle onarmaya çalıştım. O zaman kolumun yenini yakaladı, gözleri devrilip benimkileri buldu, bir daha yakaladı, kolumun kumaşı azı dışlerine kadar girdi, sonra kendini tüm gücüyle arkaya attı, beni de içeriye çekti. Öyle güçlüydü ki, tellere

yapışmıştım. Ama delikten geçemeyecek kadar da iriydim. O zaman çekmeyi kesti, ama kolumu bırakmadı. Beni kafese yaslamış, kıpırdamama izin vermiyordu. Bir süre bana baktı. Bu arada kendi planının başarısızlığa uğradığını da kabullenmekteydi. Yavaşça, istemeye istemeye ağzını açtı, beni serbest bıraktı.

Yaptığı şeylerin hepsi de anlaşılır şeyler değildi. En azından, insanların anlayacağı şeyler değildi. Örneğin benimle arabaya bindiğinde, gideceğimiz yere varmak üzere olduğumuzu anlardı. Daha önce oraya hiç gitmemiş olsa bile anlardı. Uzun süren sıkıcı uykusundan uyanır, hemen canlanır, pencereden dışarıya bakardı. Otoyoldan sapıp köy yoluna girdiğimizde, altımızdaki yolun arabayı daha çok sarsmaya başlaması, belki onun kullandığı ipuçlarından biriydi. Ama tek ipucu o değildi. Bazen kilometrelerce kötü yoldan gidiyor, hedefimize ancak ondan sonra varıyorduk. Hedefe yaklaşırken arabanın daha sık dönüş yapması da bir başka ipucuydu. Ama Viva genellikle araba dönmeye başlamadan önce uyanırdı. Gideceğimiz yeri genellikle çok iyi kestirebildiğini gördüğümde, farkında olmadan işareti ona kendimin verdiğiine inanmaya çalıştım. Ya onunla konuşuyor ya da bir şeyi farklı yapıyor olabilirdim. Sanıyorum ondan sonra duygularımı saklamakta epey başarılı oldum. Ama o yine de anlıyordu. Ömrünün sonu yaklaştığında, ben bu sırrı çözmeye bir adım bile yaklaşabilmiş değildim. Köpek sezgisi mi? Belki. Ama bir zamanlar fillerin uzun mesafeden iletişim kurabilmesine de sezgi de-

niyordu. Oysa filler birbirine seslenerek iletişim kurar. Sesli olarak. Ama o sesi insan kulağı duyamaz. İnsanlar filleri 2500 yıldır köle olarak kullanmalarına rağmen, bu enfra-ses'i 1983 yılına kadar keşfedememişlerdir. Demek belki köpekler de, çok gözlemci yaratıklar oldukları için, bizimle ya da çevrelerindeki dünyayla ilgili, bizi şaşırtabilecek şeyler keşfetmiş olabilirler. Belki de tüm dikkatime rağmen yine ben bir şeyleri farklı yapıyordum. Ya kendimle ya da arabayla ilgili bir şeyi. Ve Viva da işareti oradan alıyordu. Ona pek çok konuda borçluyum, ama özellikle bu esrarı su yüzüne çıkardığı için borçluyum. Belki de biz hayvanların davranışını incelerken, onların bize verdiği en büyük armağan bu esrarengizliklerdir. Viva gibi hayvanlar olmasa, neleri bilmediğimizi bile görebilmemize olanak kalmazdı.

Bu kitapla ilgili olarak çok sayıda insanlara da minnet borçluyum. En önce kocama, çocuklarıma, Peter Lynch, Pat Sterret Stokes ve Peter Thomas'a. Onlar olağanüstü köpek sahipleridir. Onların yardımı ve işbirliği, çok şeyi mümkün kılmıştır. Dave Houston'la ailesine, kızak ekibi kurmayı bize öğrettikleri için teşekkür etmek isterim. Kızak köpekleri konusunda Dave'den öğrendiklerim, başka herkesten öğrendiklerimden çoktur. Ayrıca bu spor hepimize büyük zevk vermiştir. İnsanlara da, köpeklerle de. Müteveffa Dr. Forrest F. Tenney'in tüm hayatı boyunca gösterdiği özen ve bakım için de minnetimi ifade etmek isterim. 1940 yılında, ilk köpeğime bakan genç bir veterinerdi. Doktor Michael Maki ile Dr. Charles DeVinne'e de yüksek becerileri, dost-

lukları ve sevgi dolu yürekleri için teşekkür borç bilirim. İnanılmaz gibi görünse de, köpekler bu veterinerlere gitmeyi severdi, randevularına kafaları ve kuyrukları dik olarak giderlerdi. Son zamanlara kadar kentimizin eczacısı olan, Eyalet Meclisindeki milletvekilimiz Mert Dyer'e de gösterdiği anlayış için şükran borçluyum. Fatima için gereksinim duyduğumuz ufacık dozlardaki ensülini bize o hazırlardı. Herhalde eczanesinin bundan kazancı sıfırdı. Ensülin bulmak da büyük zahmet gerektirmiş olmalı. Bize ensülin bulunmuyor deyip kendini bir yığın dertten kurtarabilirdi. Hele sözkonusu hasta bir hayvanken! Ama o öyle yapmadı, aylar boyunca bize ensülin buldu, Fatima da yaşamayı sürdürdü. Fatima'nın kaybolmasından sonra bana onu ararken büyük yardımlarda bulunmuş olan Gretchen Poisson'a da teşekkür borçluyum.

Elinizdeki bu kitabın, ressam Jared Williams'a ne kadar çok şey borçlu olduğu gün gibi ortadadır. Ama ona, sanat yeteneği kadar, yakın ilgisi için de teşekkür etmek istiyorum. Fotoğrafçı Peter Schweitzer'e de, çektiği nice fotoğrafları bu resimlere ilham kaynağı olarak kullandığı için teşekkür ederim. Liz Duvall'e metin düzeltmeleri için, Howard Mansfield ile Sy Montgomery'ye taslağı okuyup çok değerli öğütler verdikleri için teşekkür etmek isterim. Sy'a ayrıca hayvanlar hakkında yazdığı yazılar için, bu yazılarında onları birer otomat olarak değil, birey olarak gösterdiği için de teşekkür ederim. Aynı şekilde, hayvanların gözlem gücüyle ilgili derin anlayışından ötürü Vicki Hearne'e teşekkür borçluyum.

Köpekler hakkında yazdığı çok sayıdaki kitaplar, hepimizin anlayışını genişletmeye büyük katkılar getirmiştir. Edebiyat ajanım Ike Williams'a, yayıncı Peter Davison'a, yalnız yetenekleri ve bu kitaba gösterdikleri ilgi için değil, birlikte çalışması bu kadar zevkli kişiler oldukları için teşekkür ederim. Ve son olarak da Bob Gottlieb'e, dünyanın belki en yetenekli editörüne teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Onun o hevesi bana da, başka nice kişiye de, büyük cesaret verdi, ayrıca bu kitaptaki malzemeyi bir kitap olarak hayalinde ilk canlandıran da kendisiydi.

BİTTİ

**Sheila Ostrander
Lynn Schroeder**

SÜPER ÖĞRENME

**Kolay ve Hızlı
Öğrenme Yöntemi**

ALTIN KİTAPLAR

SCOTT PECK

**SEVGİ DÜNYASINA
GİDEN YOL**

ALTIN KİTAPLAR

